

HET KIND IN VLAANDEREN

H1 De kinderbevolking: 2000 bracht geen millennium-babyboom

1 Aantal geboorten

2 Immigratie, adoptie, asielzoekers

2.1 Immigratie

2.2 Adoptie

2.3 Minderjarige asielzoekers

3 Aantal jonge kinderen

4 Ter verklaring

4.1 Vrouwen in de vruchtbare leeftijd

4.2 Vruchtbaarheidscijfer

4.3 Zwanger worden: steeds later

4.4 Tienermoeders

4.5 Geboorten en huwelijk

4.6 Kinderwens

4.7 Vooruitzichten inzake het aantal geboorten

5 De Europese context

5.1 Geboorten

5.2 Aantal jonge kinderen

5.3 Interlandelijke adoptie

H2 Gezinnen van jonge kinderen: groeiende verscheidenheid

1 Tweeouder- of eenoudergezin?

2 In het klassieke kerngezin?

3 Kind alleen?

4 Contacten met moeder en vader

5 Jonge kinderen en grootouders

6 Rollen en waarden in het gezin van jonge kinderen

7 Ter verklaring

7.1 Huwelijken

7.2 Relatieontbindingen

8 De Europese context

H3 Economische zekerheid

1 Een- of tweeverdienersgezinnen

2 Kinderen in een gezin dat het bestaansminimum trekt

3 Het inkomensniveau van het gezin

4 Arbeidsparticipatie van de ouders van jonge kinderen

4.1 Arbeidsparticipatie, voltijds of deeltijds, werkonderbreking

4.2 Werken op speciale momenten

- 5 Kansarmoede bij kinderen
- 6 De woonsituatie
- 7 De Europese context
  - 7.1 Arbeidsparticipatie in gezinnen met jonge kinderen
  - 7.2 Armoede
- H4 Sociale ontwikkeling
  - 1 Gebruik van kinderopvang
    - 1.1 Kinderen onder de 2 ½ jaar
    - 1.2 Schoolgaande kinderen
    - 1.3 Zieke kinderen
  - 2 Schoolgaan
  - 3 Tv/video-kijken
  - 4 De jaarlijkse vakantie
  - 5 Kinderen in begeleiding via de bijzondere hulpverlening
    - 5.1 Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin
    - 5.2 Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand
  - 6 De Europese context
    - 6.1 Kinderopvang
    - 6.2 Schoolgaan
- H5 Aspecten van gezondheid en ontwikkeling van jonge kinderen
  - 1 Gegevens over zwangerschap en bevalling
  - 2 Levensverwachting
  - 3 Sterfte
    - 3.1 De sterfte in de jongste leeftijdsgroep in het Vlaams Gewest
    - 3.2 Doodsoorzaken bij overlijden van jonge kinderen in het Vlaams Gewest
  - 4 Morbiditeit
    - 4.1 Aangeboren afwijkingen
    - 4.2 Gehoorverlies
    - 4.3 Ziektes en aandoeningen
    - 4.4 Ziekenhuisopnamen
  - 5 Ongevallen bij kinderen
    - 5.1 Medisch behandelde ongevallen
    - 5.2 Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling
    - 5.3 Ongevallen in het verkeer
  - 6 Kindermishandeling
  - 7 De Europese context
    - 7.1 Levensverwachting bij de geboorte

7.2 Keizersneden**7.3 Sterfte****7.4 Wiegendood****7.5 Aangeboren afwijkingen****7.6 Sterfgevallen wegens een ongeval****H6 Gezond en veilig leven?****1 Borstvoeding en flesvoeding in de eerste levensmaanden****2 Gezonde voeding na het eerste levensjaar?****3 Veilig slapen****4 Slapen kinderen voldoende?****5 Vaccinatiegraad****6 Geneesmiddelengebruik****7 Een rookvrije omgeving voor het jonge kind?****8 De Europese context****8.1 Borstvoeding****8.2 Vaccinatiegraad****WOORD VOORAF**

"Het kind in Vlaanderen", sinds 2000 een aparte publicatie, is een succes geworden. Van het eerste rapport werden 3000 exemplaren verspreid. Ook via de website van Kind en Gezin kon het rapport worden geraadpleegd en voor de buitenlandse geïnteresseerden was er een Engelse vertaling beschikbaar op de website.

"Het kind in Vlaanderen" is hét referentiewerk geworden voor wie op zoek gaat naar gegevens over jonge kinderen in Vlaanderen.

Nu ligt de tweede editie voor, met een update van het cijfermateriaal en een aantal inhoudelijke aanvullingen. Een ruim palet van gegevens, niet alleen over aantallen maar ook over concrete aspecten van de leefsituatie van jonge kinderen, zoals kinderopvang, kansarmoede, passief roken, ... en over de ontwikkeling van jonge kinderen op medisch en sociaal vlak. Speciale aandacht gaat hierbij naar wiegendood, gehoorafwijkingen, ongevallen en borstvoeding.

Kind en Gezin heeft als missie om samen met haar partners voor elk kind, waar en hoe het ook geboren is en opgroeit, zoveel mogelijk kansen te creëren. "Het kind in Vlaanderen" wil een bruikbare en betrouwbare bron zijn bij het formuleren van concrete beleidsdoelstellingen en bij het evalueren van de impact van het gevoerde beleid, niet alleen voor Kind en Gezin zelf, maar ook voor haar partners in de dienstverlening, voor de media, voor studenten, enz. We willen dit instrument

aanreiken aan al wie in Vlaanderen bij jonge kinderen betrokken is.

Bea Buysse

wetenschappelijk adviseur

Hoofdstuk 1.

De kinderbevolking: 2000 bracht geen millennium-babyboom

In de "hype" rond de overgang naar het jaar 2000 werd van vele zijden ook gespeculeerd op een babyboom in het jaar 2000. Het aantal geboorten in 2000 bleef evenwel op hetzelfde niveau als in 1999.

In dit hoofdstuk stellen we eerst een aantal cijfers voor. Daarna volgt een duiding bij deze cijfers en bij de evoluties, en plaatsen we de cijfers in een Europese context.

Naast de kinderen die in Vlaanderen worden geboren, zijn er ook nog kinderen die uit het buitenland komen: immigranten, met inbegrip van geadopteerde kinderen en asielzoekers. Ook deze cijfers worden toegelicht.

1. Aantal geboorten

In 2000 werden er in het **Vlaams Gewest** 61 877 kinderen levend geboren (voorlopig cijfer). Tegenover 1999 is het geboortecijfer nagenoeg ongewijzigd (zie tabel 1.1 en grafiek 1.2). Het geboortecijfer in het Vlaams Gewest kent in 2000 een nieuw absoluut laagtepunt sinds de Tweede Wereldoorlog.

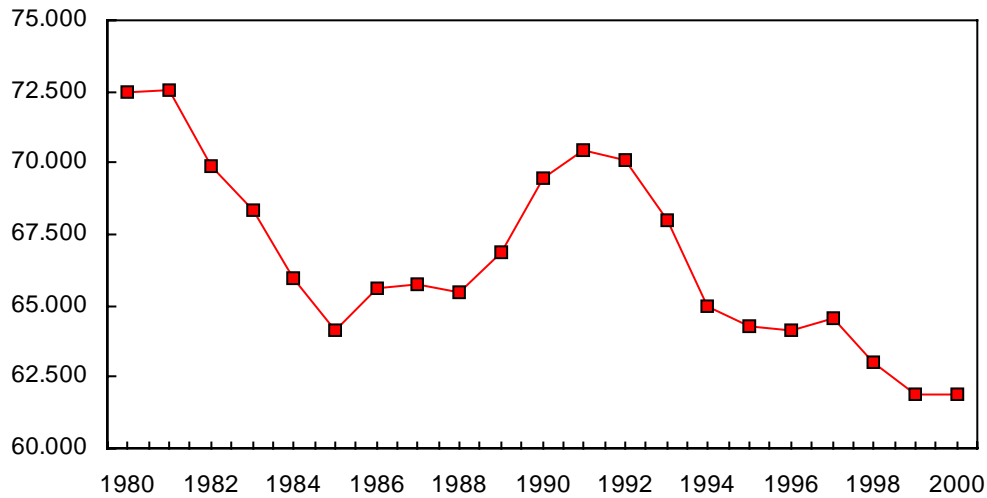
Geboorten	
1999	61 906
2000	61 877*

1.1 Aantal levendgeborenen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Loop van de bevolking

* Voorlopig cijfer

Evolutie geboorten

1.2 Evolutie van het aantal geboorten in het Vlaams Gewest sinds 1990

Bron: NIS - Loop van de bevolking

In tabel 1.3 geven we het aantal geboorten **per provincie** weer. In de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg ligt het geboortecijfer lager dan in 1999. In Oost-Vlaanderen en in West-Vlaanderen nam het geboortecijfer licht toe. Grafiek 1.4 geeft de evolutie van de geboortecijfers in elke provincie sinds 1980.

Geboorten per provincie

	1999	2000*
Antwerpen	17 608	17 579
Vlaams-Brabant	10 643	10 562
West-Vlaanderen	11 227	11 253
Oost-Vlaanderen	14 287	14 454
Limburg	8 141	8 029

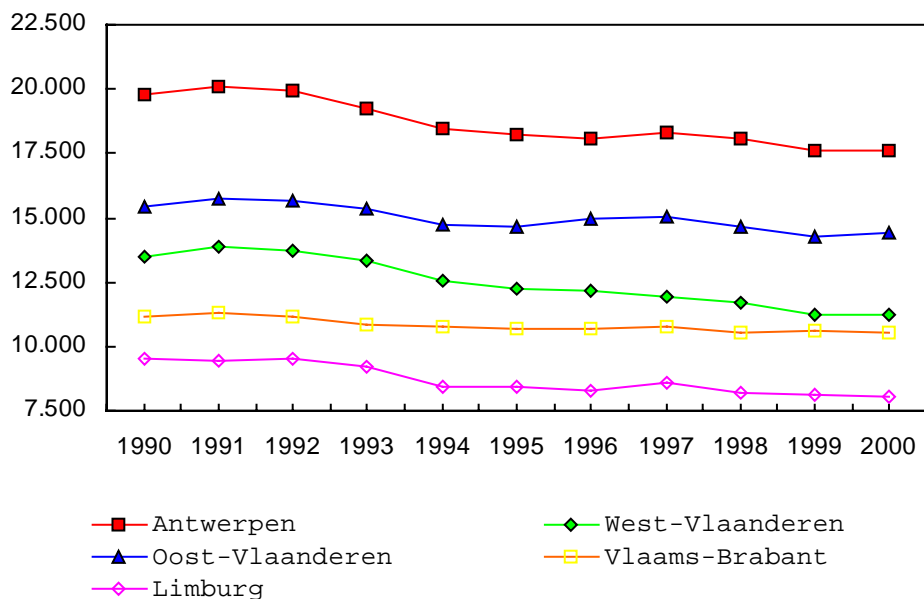

1.3 Aantal levendgeborenen per provincie

Bron: NIS - Loop van de bevolking

* Voorlopige cijfers

Evolutie geboorten per provincie

1.4 Evolutie van het aantal levendgeborenen per provincie

Bron: NIS - Loop van de bevolking

2. Immigratie, adoptie, asielzoekers

Naast de kinderen geboren in Vlaanderen zijn er de kinderen die in Vlaanderen immigreren, hetzij vanuit het Waals of het Brussels Gewest hetzij vanuit het buitenland.

Aansluitend hierbij presenteren we ook cijfers over adoptie - adoptie in Vlaanderen is in hoofdzaak interlandelijke adoptie - en cijfers over minderjarige asielzoekers.

2.1. Immigratie

In 1999 migreerden 4839 kinderen onder de 12 jaar **vanuit het buitenland** naar het Vlaams Gewest. Dit cijfer ligt ongeveer 10,8% hoger dan in 1998. **Vanuit het Brussels of het Waals Gewest** waren er 3852 migraties. Het aantal migraties vanuit een ander gewest is nagenoeg ongewijzigd t.o.v. 1998 (zie tabel 1.5).

Immigratie

	Vanuit een ander gewest		Buitenlandse migratie	
	1998	1999	1998	1999
Kinderen onder de 3 jaar	1 147	1 156	1 111	1 183
Kinderen van 3 tot 6 jaar	1 109	1 089	1 248	1 426

Kinderen van 6 tot 12 jaar	1 588	1 607	2 010	2 230
Totaal	3 844	3 852	4 369	4 839

1.5 Aantal kinderen onder de 12 jaar dat migreert naar het Vlaams Gewest vanuit een ander gewest en vanuit het buitenland

Bron: NIS - Loop van de bevolking

2.2. Adoptie

In de loop van 2000 hebben de **erkende adoptiediensten*** in totaal 245 kinderen **geplaatst voor adoptie**. Dit waren er 31 meer dan in 1999. Het ging meestal om plaatsingen van kinderen afkomstig uit het buitenland (86%) (zie tabel 1.6 en grafiek 1.7).

De uit het buitenland afkomstige kinderen kwamen vooral uit India, China, Ethiopië, Vietnam, Haïti, de Filipijnen, Roemenië en Rusland (zie tabel 1.6).

Op het moment van de plaatsing in het gezin waren 45,7% van de kinderen jonger dan 1 jaar, 26,1% tussen 1 en 2 jaar oud. Ongeveer 28% van de kinderen was 2 jaar of ouder (zie tabel 1.8).

De gemiddelde leeftijd bedroeg 1,5 jaar en was ongewijzigd tegenover 1999.

In 54,3% van de adopties werd het kind opgenomen in een kinderloos gezin. Bij plaatsing in een gezin met kinderen was het adoptiekind meestal jonger dan de kinderen van het gezin. 4,9% van de geplaatste kinderen werd samen met een (of meerdere) ander(e) kind(eren) geplaatst (zie tabel 1.9).

De adoptieouders waren meestal tussen 30 en 45 jaar. Tegenover 1999 bleef de gemiddelde leeftijd van de adoptievader was 37,6 jaar, die van de adoptiemoeder 35,7 jaar. De gemiddelde leeftijd van de adoptievader bleef nagenoeg ongewijzigd; die van de adoptiemoeder daalde met 0,4 jaar. In totaal 11 kinderen hebben geen adoptievader en 1 kind heeft geen adoptiemoeder.

* Over het aantal vrije adopties, m.a.w. adopties die niet worden gerealiseerd via een erkende adoptiedienst, zijn geen gegevens bekend

---

Geadopteerde kinderen

1999

2000

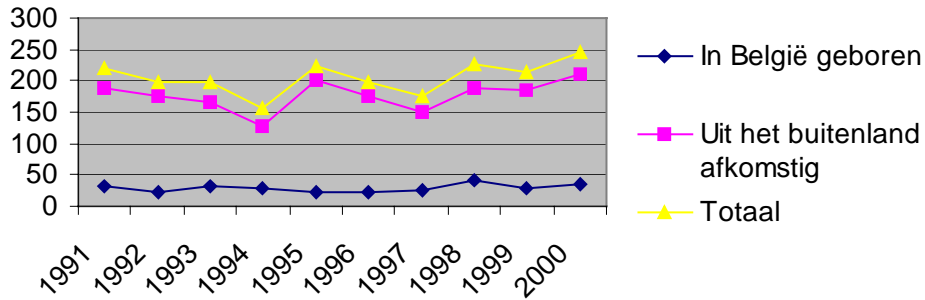
	Aantal	%	Aantal	%
In België geboren	30	14,0	35	14,3
Uit het buitenland afkomstig				
India	36	16,8	35	14,3
China	19	8,9	34	13,9
Ethiopië	18	8,4	31	12,7
Vietnam	24	11,2	27	11,0
Haïti	11	5,1	23	9,4
de Filipijnen	12	5,6	19	7,8
Roemenië	19	8,9	15	6,1
Rusland	12	5,6	10	4,1
Sri Lanka	2	0,9	3	1,2
Bulgarije	3	1,4	2	0,8
Colombia	11	5,1	2	0,8
Ecuador	4	1,9	2	0,8
Moldavië	7	3,3	2	0,8
Zuid-Afrika	0	0,0	2	0,8
Chili	1	0,5	1	0,4
El Salvador	1	0,5	1	0,4
Thailand	3	1,4	1	0,4
Bolivia	1	0,5	0	0,0
<i>Totaal uit het buitenland afkomstig</i>	184	86,0	210	85,7
Totaal	214	100,0	245	100,0

1.6 Voor adoptie geplaatste kinderen: aantal volgens land van herkomst

Bron: Kind en Gezin - Statistiek Adoptie

Evolutie adoptie

1.7 Evolutie van het aantal voor adoptie geplaatste kinderen sinds 1991

Bron: Kind en Gezin - Statistiek Adoptie

Leeftijd adoptie

In verstreken jaren	1999		2000	
	Aantal	%	Aantal	%
0 jaar	84	39,3	112	45,7
1 jaar	61	28,5	64	26,1
2 jaar	28	13,1	25	10,2
3 jaar	12	5,6	16	6,5
4 jaar	7	3,3	10	4,1
5 - 9 jaar	17	7,9	11	4,5
10 - 14 jaar	5	2,3	7	2,9
Totaal	214	100,0	245	100,0

1.8 Leeftijd van de kinderen bij plaatsing voor adoptie

Bron: Kind en Gezin - Statistiek Adoptie

Plaats in de kinderrij

	Aantal	%
Kinderloos gezin, plaatsing van 1 kind	123	50,2
Kinderloos gezin, plaatsing van meerdere kinderen	10	4,1

Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als bovenste in de kinderrij	3	1,2
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind als onderste in de kinderrij	96	39,2
Gezin met kinderen, plaatsing van 1 kind binnen in de kinderrij	1	0,4
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen, allemaal bovenplaatsingen	3	1,2
Gezin met kinderen, plaatsing van meerdere kinderen, allemaal onderplaatsingen	9	3,7
<hr/>		
Totaal	245	100,0
<hr/>		

1.9 Voor adoptie geplaatste kinderen volgens aantal geplaatste kinderen en plaats in de kinderrij in het adoptiegezin - 2000

Bron: Kind en Gezin - Statistiek Adoptie

2.3. Minderjarige asielzoekers

Jonge asielzoekers komen **België** binnen, met of zonder ouders. In 2000 (voorlopige cijfers) bedroeg het aantal minderjarigen dat zelf een asielvraag indiende 1332, van wie 82 onder de 5 jaar en 97 van 5 tot 10 jaar. Het aantal minderjarige asielaanvragers ligt lager dan in 1999; toen waren er 1834 minderjarige asielaanvragers. Het aantal minderjarigen ingeschreven op de asielaanvraag van een ouder is nog niet bekend voor 2000. In 1999 waren er ruim 11 000 jonge asielzoekers ingeschreven op de aanvraag van een ouder (zie tabel 1.10).

Minderjarige asielzoekers

	1999	2000
Minderjarigen op asielaanvraag van een ouder	11 398	NB
<hr/>		
Minderjarige asielaanvragers (1)		
onder de 5 jaar	86	82
van 5 tot 10 jaar	115	97
van 10 tot 15 jaar	453	394
van 15 tot 18 jaar	1 180	759

Totaal minderjarige asielvragers (1)	1 834	1 332
--------------------------------------	-------	--------------

---

1.10 Aantal minderjarige asielzoekers in België

Bron: Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Statenlozen, Bureau Niet-Begeleide Minderjarigen

(1) Minderjarigen met een individuele asielaanvraag

NB: niet beschikbaar

3. Aantal jonge kinderen

Op 1 januari 2000 telde het **Vlaams Gewest** 189 825 kinderen onder de 3 jaar; van 3 tot 6 jaar waren er 197 093 kinderen en van 6 tot 12 jaar waren er 423 843 kinderen (zie tabel 1.11). Tegenover 1999 is de groep kinderen onder de 3 jaar in het Vlaams Gewest gedaald met 2635 kinderen (-1,4%) en is de groep kinderen van 3 tot 6 jaar gedaald met 3556 (-1,8%). De groep kinderen van 6 tot 12 jaar is nog toegenomen, namelijk met 2713 (+0,6%) (zie grafiek 1.12).

Het aandeel van kinderen onder de 3 jaar in de bevolking bedraagt 3,20%, het aandeel van kinderen onder de 12 jaar 13,65%. Dit aandeel is licht gedaald tegenover 1999 (zie tabel 1.11).

Jonge kinderen

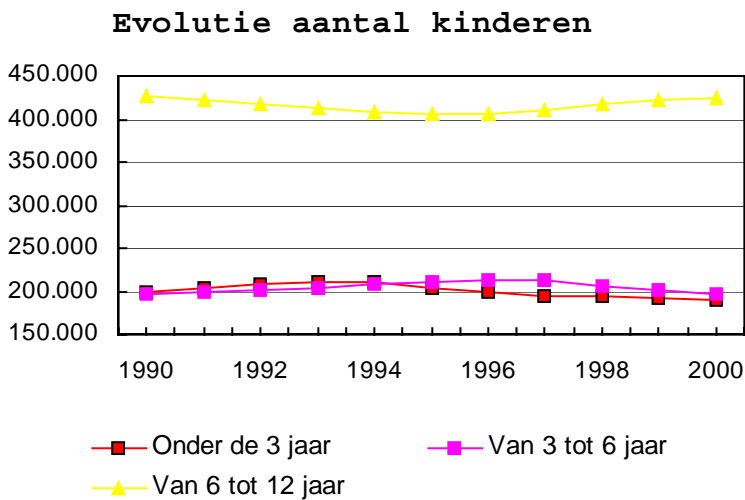

	Aantal		Aandeel in bevolking	
	1999	2000	1999	2000
Aantal kinderen onder de 3 jaar	192 460	189 825	3,25	3,20
Aantal kinderen van 3 tot 6 jaar	200 649	197 093	3,39	3,32
Aantal kinderen van 6 tot 12 jaar	421 130	423 843	7,11	7,14
Totaal aantal kinderen onder de 12 jaar	814 239	810 761	13,74	13,65

1.11 Aantal jonge kinderen in het Vlaams Gewest en aandeel in de bevolking (op 1 januari)

Bron: NIS - Loop van de bevolking

Grafiek 1.12 Evolutie van het aantal kinderen onder de 12 jaar in het Vlaams Gewest (op 1 januari)

Bron: NIS - Loop van de bevolking

Slechts een beperkt aantal kinderen in het Vlaams Gewest heeft **niet de Belgische nationaliteit**: 5,3%. Hierbij moet worden opgemerkt dat het nationaliteitscriterium niet erg geschikt is om de personen van vreemde herkomst zichtbaar te maken, gezien de verruimde mogelijkheden om de Belgische nationaliteit te verkrijgen.

Van ongeveer 15% van de kinderen geboren in 2000 is de moeder niet van Belgische origine. Dit wil zeggen dat de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had.

Allochtone kinderen

Antwerpen	20,6
Vlaams-Brabant	11,8
West-Vlaanderen	6,1
Oost-Vlaanderen	12,3
Limburg	22,1
<hr/>	
Vlaams Gewest	14,9

1.13 Kinderen geboren in 2000: percentage kinderen waarvan de moeder niet van Belgische origine is (d.w.z. niet de Belgische nationaliteit had bij haar geboorte) naar gelang van de provincie - Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin - Ikaros

Naar gelang van de provincie zijn er grote verschillen. Limburg heeft het hoogste percentage kinderen van niet-Belgische origine, nl. 22,1%.

In de provincie Antwerpen bedraagt het 20,6%. Oost-Vlaanderen (12,3%) en Vlaams-Brabant (11,8%) nemen een middenpositie in. In West-Vlaanderen bedraagt het slechts 6,1% (zie tabel 1.13).

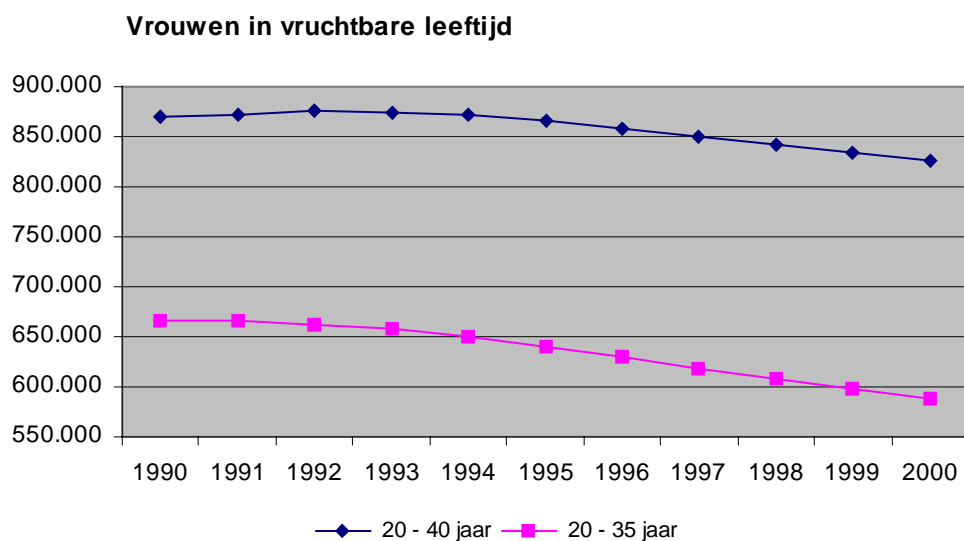
4. Ter verklaring

Een aantal maatschappelijke factoren zijn van invloed op het geboortecijfer. Hierna gaan we in op het aantal vrouwen, het vruchtbaarheidscijfer, de leeftijd waarop vrouwen zwanger worden, tienermoeders, geboorten buiten of binnen een huwelijksrelatie en de kinderwens.

Tot slot trachten we vooruit te blikken naar de toekomst.

4.1. Vrouwen in de vruchtbare leeftijd

Een belangrijke bepalende factor voor de evolutie van het aantal geboorten is de **evolutie van het aantal vrouwen van 20 tot 40 jaar**, de leeftijd waartoe de meeste bevallen vrouwen behoren. De daling van het aantal vrouwen in de leeftijd van 20 tot 40 jaar zet zich voort, zij het iets minder sterk. Begin 2000 waren er 0,8% minder vrouwen van 20 tot 40 jaar dan begin 1999. Bekijk men de groep vrouwen van 20 tot 35 jaar, dan bedraagt de daling 1,8% (zie grafiek 1.14).

1.14 Evolutie van het aantal vrouwen van 20 tot 40 jaar en van 20 tot 35 jaar in het Vlaams Gewest sinds 1990 (op 1 januari)

Bron: NIS - Loop van de bevolking

4.2. Vruchtbaarheidscijfer

In 1995 (meest recente cijfer) bedroeg het **gemiddelde aantal kinderen per vrouw** in het Vlaams Gewest 1,5020 (zie tabel 1.15). De vruchtbaarheid ligt dus ver onder de vervangingsfactor. Er wordt van uitgegaan dat een vruchtbaarheidscijfer van 2,1 noodzakelijk is voor de vervanging van de generatie.

Vruchtbaarheidscijfer	
1990	1,5503
1991	1,5794
1992	1,5806
1993	1,5543
1994	1,4996
1995	1,5020

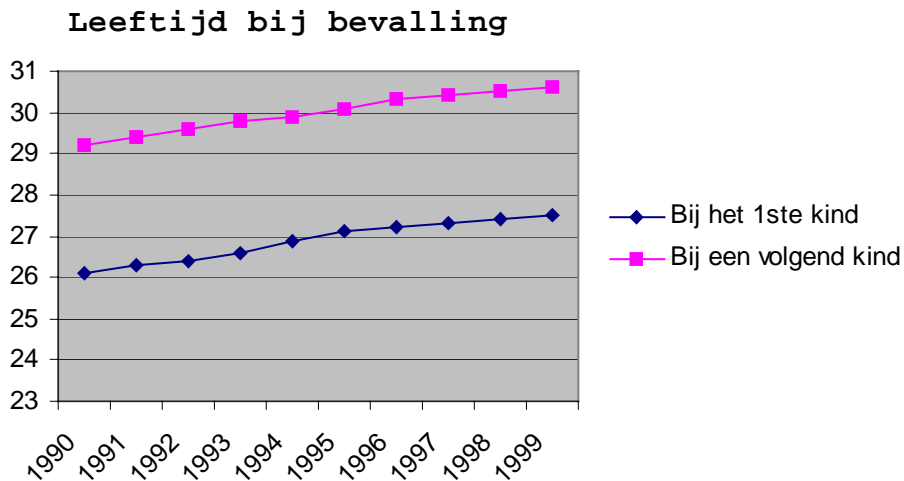
1.15 Totaal vruchtbaarheidscijfer - Vlaams Gewest

Bron: NIS - Bevolkingsstatistieken

4.3. Zwanger worden: steeds later

Vrouwen worden op steeds latere leeftijd zwanger. In 1999 bedroeg de gemiddelde leeftijd 27,5 jaar bij een eerste kind en 30,6 jaar bij een volgend kind. De voorbije tien jaar is er een lichte maar aanhoudende stijging van de **gemiddelde leeftijd van de vrouwen bij de bevalling**, zowel bij het eerste kind als bij een volgend kind (zie grafiek 1.16).

Doordat vrouwen het krijgen van een kind uitstellen, wordt niet alleen de kans op blijvende kinderloosheid groter, maar duurt vooral ook de onzekerheid langer voordat er een zwangerschap totstandkomt. Er ontstaat ook een groter risico op een miskraam, op zwangerschapsverwickelingen, op vroeggeboorte, op chromosomale afwijkingen en op zuigelingensterfte.

Grafiek 1.16 Gemiddelde leeftijd van de vrouwen bij de bevalling

Bron: SPE - Perinatale activiteiten in Vlaanderen

4.4. Tienermoeders

Er bestaat een samenhang tussen tienerzwangerschap en een risicovolle situatie voor moeder en kind.

Tienermoeders verlaten vroegtijdig de school, hebben meer kans op armoede en meer kans om alleenstaande moeder te zijn. Kinderen van tienermoeders hebben meer kans op een laag geboortegewicht, op sterfte binnen het eerste levensjaar, en meer kans om zelf een tienermoeder te worden.

Tienermoederschap is in Vlaanderen vrij uitzonderlijk. In 1999 was 2,2% van de bevallen vrouwen jonger dan 20 jaar. In de voorbije jaren bleef dit nagenoeg ongewijzigd.

Het aantal geboorten bij vrouwen van 15 tot en met 19 jaar bedraagt 6,9 per 1000 vrouwen in die leeftijdsgroep (1995, meest recente cijfer).

4.5. Geboorten en huwelijk

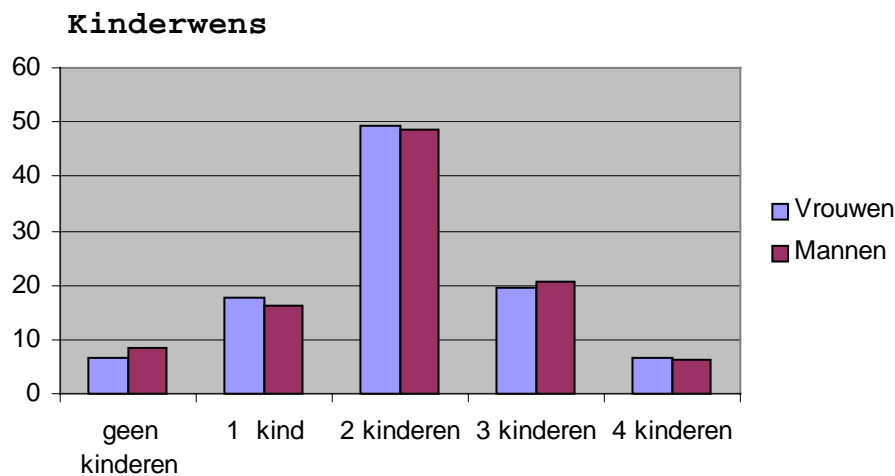
In het Vlaams Gewest wordt het overgrote deel van de kinderen **geboren binnen een huwelijksrelatie**.

In 1995 (meest recente cijfer) werden bijna 9 op 10 (88,3%) kinderen geboren binnen een huwelijksrelatie. Het aantal kinderen dat geboren wordt buiten een huwelijksrelatie neemt licht maar voortdurend toe: van 7% in 1990 tot bijna 12% in 1995.

4.6. Kinderwens*

Bevraagd over hun kinderwens zeggen de meeste vrouwen dat zij twee kinderen wensen (49,4%). De concentratie rond het kindertal 2 is opmerkelijk. Een ongeveer zelfde percentage vrouwen wenst 1 of 3 kinderen, nl. 17,6% en 19,6% en eveneens ongeveer eenzelfde percentage wenst geen of vier kinderen, nl. 6,6% en 6,8%. De mannen vertonen nagenoeg eenzelfde beeld (zie grafiek 1.17).

Dit blijkt uit het NEGO V-vervolgonderzoek dat plaats had in de periode november 1996 - februari 1997.

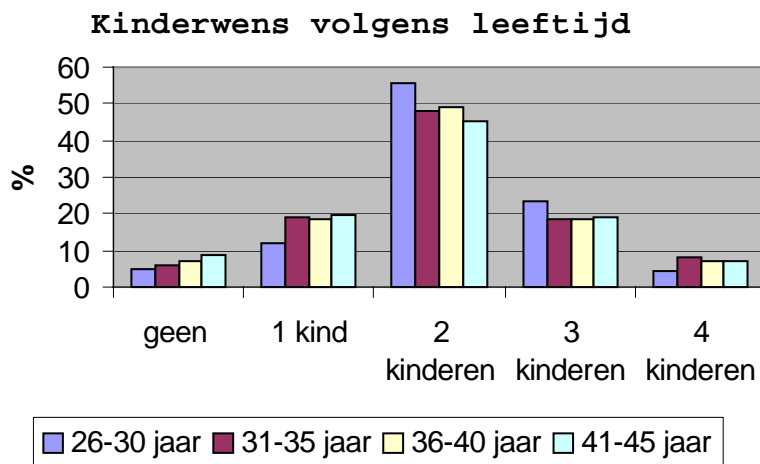

1.17 Kinderwens bij vrouwen en mannen van 26 tot 45 jaar in Vlaanderen

Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V-vervolgonderzoek (1996-97), Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

Naar gelang van de leeftijd op het moment van de bevraging zijn er lichte verschillen. Bij de vrouwen uit de jongste bevroegde leeftijdsgroep - 26 tot 30 jaar - zijn er relatief meer die kiezen voor twee kinderen: 55,7%. Iets minder vrouwen uit die leeftijdsklasse opteren voor geen of voor vier kinderen (zie grafiek 1.18).

1.18 Kinderwens in Vlaanderen bij vrouwen naar gelang van de leeftijd
 Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V-vervolgonderzoek (1996-97),
 Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

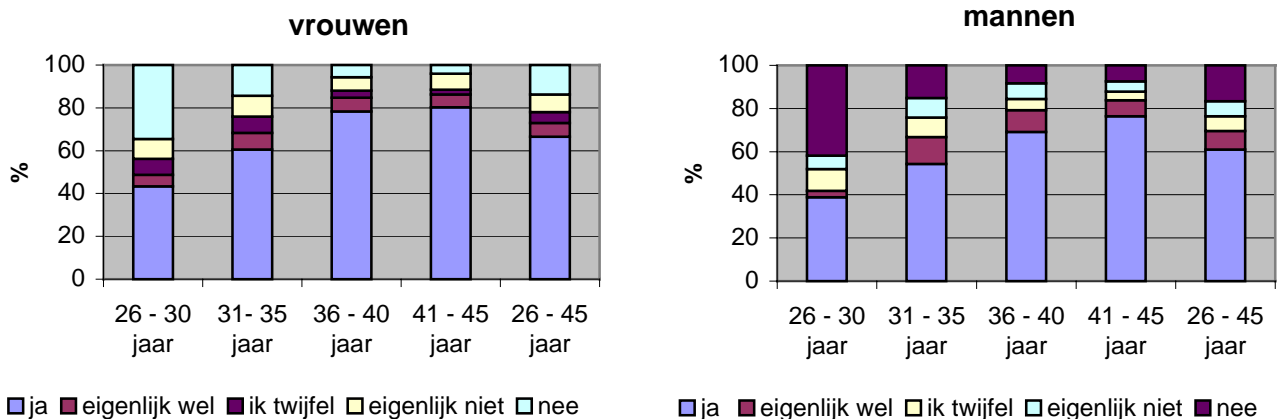
Vrouwen van 41 tot 45 jaar blijken hun kinderwens in hoge mate te hebben gerealiseerd: 80,3% zegt dat het aantal kinderen dat zij heeft, overeenstemt met haar voorkeur (zie grafiek 1.19).

Hierbij moet worden opgemerkt dat de gewenste en de feitelijke situatie op hetzelfde moment werden bevraagd, zodat er een proces van onderlinge afstemming kon plaatsvinden.

Bij de vergelijking tussen het gewenste en het feitelijk gerealiseerde kindertal moet men ermee rekening houden dat er ook factoren meespelen waar beleidsmaatregelen hooguit indirect een invloed op kunnen uitoefenen, zoals subfertiliteit, kenmerken van de gezinsvorm enz.

* *Kinderwens: in het onderzoek werd gevraagd naar het verwachte aantal kinderen*

Overeenstemming huidig aantal kinderen met kinderwens

1.19 Overeenstemming tussen het huidige aantal kinderen en de voorkeur bij mannen en vrouwen naar gelang van de leeftijd - Vlaanderen

Bron: M. Callens en F. Deven, Databestand NEGO V-vervolgonderzoek (1996-97), Centrum voor Bevolkings- en Gezinsstudie, Brussel

4.7. Vooruitzichten inzake het aantal geboorten

Inzake vruchtbaarheid is er momenteel veeleer sprake van **een bestending van een gedragspatroon** dan van een ommekeer*.

Uit de "European Values Studies" blijkt dat de opvattingen van de jongste bevroegde generatie (geboren tussen 1961 en 1972) over gezinswaarden zoals de wederzijdse plichten van ouders en kinderen, het waarderen van het intacte gezin, kinderen als droomvervulling enz. niet afwijken van de opvattingen van de haar voorafgaande generatie. Er is geen herstel van de "traditionele familie" in de maak. De verschillende leefvormen trekken een vrij stabiel aandeel in de bevolking aan. In demografisch gedrag vertaald betekent dit dat het uitstelgedrag vooralsnog niet wordt omgebogen. Ten hoogste is er sprake van een vertraging in het verder doorzetten van het uitstel van huwelijken en geboorten.

Ook op basis van de economische theorieën kunnen we momenteel niet tot andere conclusies komen.

De **neoklassieke economische theorie** verklaarde de tweede demografische transitie, die te typeren is als uitstelgedrag inzake huwelijken en vruchtbaarheid, vanuit een bewuste kosten-batenafweging. De zogenoemde "opportunity costs" verbonden aan het moederschap blijven zeer aanzienlijk en de tewerkstelling van vrouwen tussen 25 en 34 jaar is in Vlaanderen nooit zo hoog geweest als vandaag. Een kentering in de economische autonomie van vrouwen is niet in aantocht, zodat men vanuit de neoklassieke economische theorie niet anders kan dan verwachten dat de demografische uitstelbeweging zich voortzet en het huwelijk als institutioneel kader verder verzwakt.

Ook vanuit de **Easterlin-visie**, een andere belangrijke theorie bij de verklaring van de tweede demografische transitie, kunnen we moeilijk een ommekeer verwachten. In deze theorie wordt een link gelegd tussen enerzijds de vruchtbaarheid en anderzijds de consumptie-aspiraties, zoals gegroeid tijdens de jeugdfase, en de mogelijkheden van mannen en vrouwen om via tewerkstelling en carrière daartoe het nodige inkomen te verwerven.

De generaties geboren in de jaren zeventig hebben zeer hoge consumptie-aspiraties: uit onderzoek blijkt dat zij prioriteit geven aan materiële

welvaart en carrière. Verder is er ook de scherpe concurrentie op de arbeidsmarkt. Ook op basis van dit verklaringsmodel is een verdere demografische uitstelbeweging te verwachten.

In de loop van 1996 maakte het NIS bevolkingsvooruitzichten bekend voor de **periode 1995-2050**. Momenteel zijn er nog geen recentere bevolkingsvooruitzichten beschikbaar.

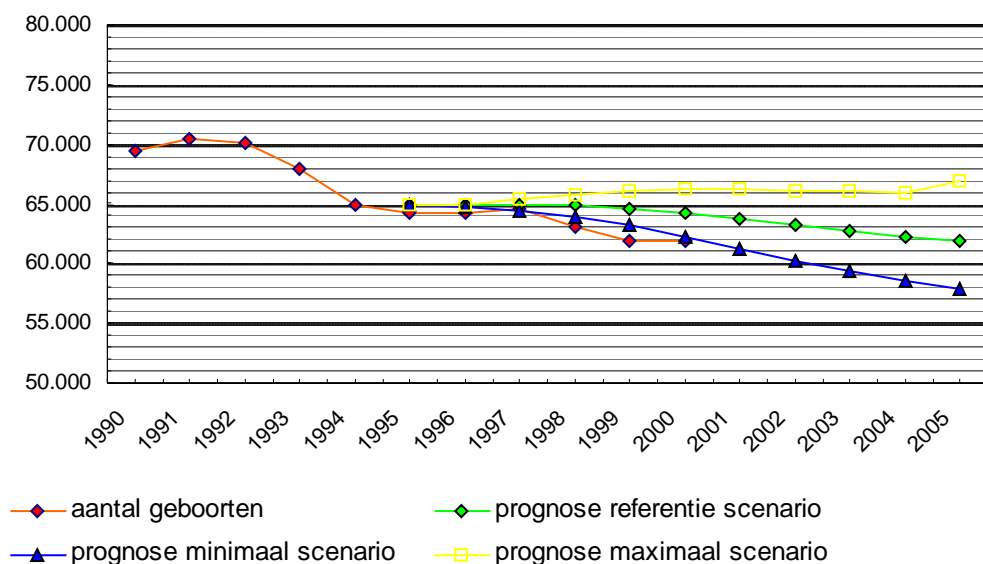
In totaal werden er 12 scenario's uitgewerkt.

Het NIS schuift een scenario naar voren als **referentiescenario**, omdat de hypothesen omtrent sterfte, geboorte en migratie in dit scenario als de meest waarschijnlijke worden beschouwd.

Het referentiescenario gaat uit van een totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC) van 1,75; het minimale scenario hanteert 1,6 en het maximale 1,9. Volgens het referentiescenario zal het aantal geboorten tot 2000 nagenoeg onveranderd blijven. Vanaf 2001 komt er een periode met een lichte daling. In 2005 zouden er nog 61 851 geboorten zijn. In het minimale scenario zou het aantal geboorten in 2005 nog 57 895 bedragen; volgens het maximale scenario 66 965.

In 2000 lag het geboortecijfer onder het in het minimale scenario verwachte cijfer (zie grafiek 1.20).

Vooruitzichten geboorten

1.20 Vooruitzichten inzake het aantal geboorten in het Vlaams Gewest

Bronnen: NIS - Loop van de bevolking
NIS - Bevolkingsvooruitzichten

* Zie Deboosere P., Lesthaeghe R., Surkijn J., Boulanger P.M., Lambert A., Huishoudens en Gezinnen, NIS, monografie nr. 4, 1997

5. De Europese context

Hoe moeten we het geboortecijfer en de evoluties inzake geboorten in Vlaanderen situeren in Europa? De gegevens over Vlaanderen worden vergeleken met de gegevens over België en een aantal Europese landen, nl. Nederland, Duitsland en Frankrijk als aangrenzende landen en verder Italië (als zuiders land), Zweden (als noordelijk land) en Groot-Brittannië.

5.1. Geboorten

In de tabellen 1.21, 1.22 en 1.23 worden een aantal cijfers over de geboorten vanaf 1990 weergegeven: het aantal geboorten, de procentuele evolutie van het geboortecijfer en het aantal geboorten per 1000 inwoners.

In de bestudeerde landen noteren we een toch wel zeer verschillende evolutie (zie tabel 1.21). In sommige landen, namelijk Frankrijk, Italië, Nederland en Zweden, steeg het geboortecijfer van 1999 naar 2000. In België, Duitsland en Groot-Brittannië is er een daling.

Tegenover 1990 blijken er grote verschillen te zijn (zie tabel 1.22). In Duitsland, België en Italië ligt het geboortecijfer in 2000 lager en in Groot-Brittannië en in Zweden zelfs veel lager. In Nederland en Frankrijk ligt het geboortecijfer van 2000 iets hoger dan in 1990.

In de hele EU is er een toename met ongeveer 1,3% van 1999 naar 2000. Dit stijgingspercentage werd niet meer bereikt sinds 1994, maar toch kan er bezwaarlijk worden gesproken van een millennium-babyboom.

Het **totale vruchtbaarheidscijfer** ligt overal beneden het vervangingsniveau, waarvoor een cijfer van 2,10 kinderen per vrouw wordt vooropgesteld (zie tabel 1.24). Opmerkelijk is de sterke daling in Zweden van 1990 naar 1998-1999. In de andere bestudeerde landen zijn er kleine schommelingen in het vruchtbaarheidscijfer.

De leeftijd waarop vrouwen kinderen krijgen, stijgt overal. De **gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling** ligt volgens de recentst beschikbare cijfers, in alle bestudeerde landen boven de 28 jaar. Nederland noteert de

hoogste gemiddelde leeftijd, met 30,3 jaar (zie tabel 1.25).

De **tienervruchtbaarheid** ligt in België laag, net zoals in Frankrijk. In Italië, Nederland en Zweden ligt ze evenwel nog lager. Groot-Brittannië kent een hoog aantal geboorten bij vrouwen onder de 19 jaar (zie tabel 1.26).

Procreatie bij samenwonenden is in België nogal uitzonderlijk, maar stijgt toch. In 1995 werd 17,3% van de **kinderen geboren buiten een huwelijksrelatie**. In Duitsland en Nederland ligt dit iets hoger dan in België. Zweden, Frankrijk en Groot-Brittannië kennen een veel hoger percentage geboorten buiten een huwelijk.

In Italië ligt het percentage geboorten buiten een huwelijk laag (zie tabel 1.27).

Geboorten						
	1990	1995	1998	1999	2000	Vershil 1999-2000 (in %)
Vlaams Gewest	69 492	64 300	63 042	61 906	61 877*	-0,1
België	123 554	114 226	114 276	114 164	114 883*	+0,6
Duitsland	NB	765 221	785 034	770 744	760 000**	-1,4
<i>waarvan</i>						
<i>voormalige BRD</i>	727 199	681 374	682 172	664 497		
Frankrijk	762 407	729 609	740 500	744 100	778 000**	+4,6
Groot-Brittannië	798 612	732 049	717 081	700 192	680 100**	-2,9
Italië	569 255	525 609	515 439	523 463	560 100**	+7,0
Nederland	197 965	190 513	199 408	200 445	206 300**	+2,9
Zweden	123 938	103 422	89 028	88 173	89 700**	+1,4

1.21 Aantal levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bron: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000

Eurostat, Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 12/2000

NB: niet beschikbaar (herenigd Duitsland vanaf 3 oktober 1990)

* *Voorlopige cijfers*

** *Ramingen*

Evolutie geboorten

	1990	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	100,0	92,5	90,7	89,1	89,0*
België	100,0	92,5	92,5	92,4	92,3*
Duitsland	100,0	92,2	94,6	92,9	91,6**
waarvan voormalige BRD	100,0	93,7	93,8	91,4	
Frankrijk	100,0	95,7	97,1	97,6	102,0**
Groot-Brittannië	100,0	91,7	89,8	87,7	85,2**
Italië	100,0	92,3	90,5	92,0	98,4**
Nederland	100,0	96,2	100,7	101,3	104,2**
Zweden	100,0	83,4	71,8	71,1	72,4**

1.22 Evolutie van het aantal levendgeborenen sinds 1990 in enkele Europese landen
Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000 (eigen berekeningen)

Eurostat, Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 16/2000

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

Geboorten per 1000

	1990	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	12,0	11,0	10,7	10,4	10,4*
België	12,4	11,3	11,2	11,2	11,2*
Duitsland	NB	9,4	9,6	9,4	9,2**
waarvan voormalige BRD	11,6	10,3	10,2		
Frankrijk	13,5	12,6	12,6	12,6	13,1**
Groot-Brittannië	13,9	12,5	12,1	11,8	11,4**
Italië	10,0	9,2	9,0	9,1	9,7**
Nederland	13,3	12,4	12,7	12,7	13,0**
Zweden	14,5	11,7	10,1	10,0	10,1**

1.23 Geboortecijfer: aantal geboorten per 1000 inwoners sinds 1990 in enkele

Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000

Eurostat, Population et conditions sociales, Statistiques en bref, 12/1999

NB: niet beschikbaar

* Voorlopige cijfers

** Ramingen

Vruchtbaarheidscijfer				
	1990	1995	1998	1999
Vlaams Gewest	1,55	1,50		
België	1,62	1,55	1,60	1,61
Duitsland	NB	1,25	1,33	
waarvan voormalige BRD	1,45	1,34	1,41	1,40
Frankrijk	1,78	1,70	1,75	1,77
Groot-Brittannië	1,83	1,71	1,71	1,68
Italië	1,33	1,20	1,15	
Nederland	1,62	1,53	1,63	1,65
Zweden	2,13	1,73	1,50	1,50

1.24 Totaal vruchtbaarheidscijfer (TVC) per vrouw sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000

NIS, Bevolkingsstatistieken

Eurostat, Statistiques en bref, Population et conditions sociales, 12/1999

NB: niet beschikbaar

Leeftijd bij bevalling					
	1990	1995	1997	1998	1999
Vlaams Gewest	27,8	28,7	29,0	29,1	29,1
België	27,9	28,5			
Duitsland	27,6	28,3	28,5	28,6	
waarvan voormalige BRD	28,2	28,6	28,8		
Frankrijk	28,3	29,0	29,2	29,3	

Groot-Brittannië	27,7	28,2	28,3	28,3	28,4
Italië	28,9	29,7			
Nederland	29,3	30,0	30,2	30,2	30,3
Zweden	28,5	29,2	29,2	29,7	29,8

1.25 Gemiddelde leeftijd van de vrouw bij de bevalling sinds 1990 in enkele Europese landen

*Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000
Studiecentrum Perinatale Epidemiologie (SPE)*

Tienervruchtbaarheid

	1990	1995	1996	1997
België	8,6	6,7		
Duitsland	14,6	9,4	9,6	9,5
Frankrijk	9,2	6,9	6,8	6,7
Groot-Brittannië	27,0	22,0	22,9	
Italië	6,5	5,3		
Nederland	6,4	4,2	4,1	4,4
Zweden	9,8	6,1	5,5	5,0

1.26 Aantal geboorten per 1000 vrouwen onder de 19 jaar

Bron: Eurostat, Key data in health 2000

Geboorten buiten een huwelijk

	1990	1995	1998	1999
Vlaams Gewest	7,1	11,7		
België	11,6	17,3		
Duitsland	15,3	16,1	20,0	
waarvan voormalige BRD	10,5	12,9	15,9	
Frankrijk	30,1	37,6		
Groot-Brittannië	27,9	33,6	37,6	38,8
Italië	6,5	8,1	9,0	9,2
Nederland	11,4	15,5	20,8	22,7

Zweden	47,0	53,0	54,6	55,3
--------	------	------	------	------

1.27 Percentage geboorten buiten een huwelijk in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: NIS, Bevolkingsstatistiek

Council of Europe, Recent Demographic developments in Europe, 2000

5.2. Aantal jonge kinderen

Het Vlaams Gewest is een **kleine regio** binnen Europa. Met 320 682 kinderen onder de 5 jaar maken de Vlaamse kinderen slechts een zeer kleine fractie uit van het aantal jonge kinderen in de Europese Unie. De Europese Unie telde op 1 januari 2000 in totaal ongeveer 20,2 miljoen kinderen onder de 5 jaar.

Sinds 1995 is het **aantal** jonge kinderen voortdurend gedaald. In 2000 waren er in het Vlaams Gewest 7,6% minder kinderen onder de 5 jaar dan in 1995. Het Vlaams Gewest is wel bij de sterkste dalers. Alleen in Zweden (-22,6%) is de daling nog groter. In Frankrijk (-1%) en in Nederland (-0,5%) is de daling zeer beperkt.

In tabel 1.28 is het aantal kinderen onder de 5 jaar vanaf 1995 opgenomen.

Tabel 1.29 geeft de procentuele evolutie weer, met 1995 als basis (1995 = 100).

Een opvallend aspect van de demografische evolutie in de Europese landen is de **ontgroening**, als complement van het vaker vernoemde vergrijzingsproces. In de periode vanaf 1995 daalde in alle bestudeerde landen het **aandeel van jonge kinderen in de totale bevolking**.

In de periode 1995-2000 neemt het Vlaams Gewest samen met Groot-Brittannië een **middenpositie** in wat betreft de evolutie van het aandeel van jonge kinderen in de populatie (-0,5%). De daling was kleiner in Duitsland (-0,3%), in Italië (-0,2%), in Frankrijk (-0,1%) en in Nederland (-0,2%); de daling was veel groter in Zweden (-1,6%) (zie tabel 1.30).

Voor de **komende jaren** kondigt zich een **verdere daling** van het aantal jonge kinderen en een verdere ontgroening aan. Voor 2010 wordt overal een lager aantal kinderen onder de 5 jaar verwacht. Deze algemene dalende trend zou zich evenwel **niet in dezelfde mate** voordoen in de verschillende Europese landen. Vooral Duitsland en Zweden kunnen een zeer aanzienlijke daling verwachten; het Vlaams Gewest, België, Groot-Brittannië en Nederland een daling van ongeveer 10%. In Frankrijk en Italië zou het aantal kinderen onder de 5 jaar in 2010 slechts iets lager liggen dan in 1996 (zie tabel 1.31).

Kinderen onder de 5 jaar

	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	346,9	329,1	323,8	320,7
België	615,1	584,9	579,1	577,2
Duitsland	4 190,5	3 973,9	3 944,6	
<i>waarvan voormalige BRD</i>	<i>3 655,4</i>	<i>3 527,3</i>		
Frankrijk	3 623,5	3 557,2	3 586,3	3 623,3
Groot-Brittannië	3 858,8	3 691,3	3 646,2	3 607,7
Italië	2 769,5	2 688,9	2 652,9	2 659,0
Nederland	988,7	969,4	976,2	983,5
Zweden	605,7	518,5	491,4	468,7

1.28 Aantal kinderen onder de 5 jaar (in duizendtalen) sinds 1995 in enkele Europese landen

Bron: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe, 2000

Evolutie aantal kinderen

	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	100,0	94,9	93,3	92,4
België	100,0	95,1	94,1	93,8
Duitsland	100,0	96,5		
<i>waarvan voormalige BRD</i>	<i>100,0</i>	<i>94,2</i>		
Frankrijk	100,0	98,2	99,0	
Groot-Brittannië	100,0	95,7	94,5	93,5
Italië	100,0	97,1	95,8	96,0
Nederland	100,0	98,0	98,7	99,5
Zweden	100,0	85,6	81,1	77,4

1.29 Evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar sinds 1995 in enkele Europese landen (1995 = 100)

Bron: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe, 2000 (eigen berekeningen)

Aandeel jonge kinderen

	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	5,9	5,6	5,5	5,4
België	6,0	5,7	5,7	5,7
Duitsland	5,1	4,8		
<i>waarvan voormalige BRD</i>	5,5	5,3		
Frankrijk	6,2	6,1	6,1	6,1
Groot-Brittannië	6,6	6,2	6,1	6,1
Italië	4,8	4,7	4,6	4,6
Nederland	6,4	6,2	6,2	6,2
Zweden	6,9	5,9	5,5	5,3

1.30 Leeftijdsstructuur: aandeel van de kinderen onder de 5 jaar in de totale bevolking sinds 1995 in enkele Europese landen

*Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe, 2000
NIS, Bevolkingsstatistieken*

Vooruitzichten

	2000	2005	2010
Vlaams Gewest	-4,6%	-6,7%	-9,4%
België	-4,0%	-5,7%	-8,5%
Duitsland	-7,2%	-17,4%	-22,5%
Frankrijk	+3,4%	+0,3%	-2,0%
Groot-Brittannië	-4,6%	-8,7%	-11,6%
Italië	-1,2%	+2,9%	-2,2%
Nederland	-4,1%	-5,1%	-10,8%
Zweden	-19,1%	-16,9%	-16,7%

1.31 Vooruitzichten inzake de evolutie van het aantal kinderen onder de 5 jaar in de periode 2000-2010 in enkele Europese landen tegenover 1996

*Bronnen: Eurostat, Demographic Statistics 1997
NIS, Bevolkingsvooruitzichten 1995-2050*

5.3. Interlandelijke adoptie

Van alle bestudeerde landen ligt het relatieve aantal adopties het laagst in Groot-Brittannië; het bedraagt 0,59 per 100 000 inwoners. Ook in Vlaanderen is het aantal interlandelijke adopties zeer beperkt. Het bedraagt 3,54 per 100 000 inwoners. Wallonië, Frankrijk, Nederland en vooral Zweden kennen een hogere frequentie van interlandelijke adopties dan Vlaanderen. De cijfers voor Duitsland en Italië zijn niet beschikbaar (zie tabellen 1.32 en 1.33).

Adoptie				
Ontvangend land	1995	1998	1999	2000
Vlaamse Gemeenschap (1)	202	188	184	210
Waalse Gemeenschap	270	332	290	
Duitsland	NB	NB	NB	
Frankrijk	3 028	3 777		
Groot-Brittannië	154	258	277	351
Italië	NB	NB	NB	
Nederland	661	825	993	
Zweden	895	928	1 019	981

1.32 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties in enkele Europese landen sinds 1995

Bron: Informatie verstrekt door de Centrale Autoriteiten

(1) alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

NB: niet beschikbaar

Adoptie per 100 000				
Ontvangend land	1995	1998	1999	2000
Vlaamse Gemeenschap (1) (2)	3,44	3,18	3,10	3,54
Waalse Gemeenschap (3)	8,15	9,98	8,70	
Duitsland	NB	NB	NB	
Frankrijk	5,22	6,43		
Groot-Brittannië	0,26	0,44	0,47	0,59
Italië	NB	NB	NB	

Nederland	4,29	5,27	6,30	
Zweden	10,15	10,49	11,51	11,07

1.33 Evolutie van het aantal interlandelijke adopties in enkele Europese landen sinds 1995 per 100 000 inwoners

Bron: Informatie verstrekt door de Centrale Autoriteiten

(1) per 100 000 inwoners in het Vlaams Gewest

(2) alleen adopties gerealiseerd door een erkende adoptiedienst

(3) per 100 000 inwoners in het Waals Gewest

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 2.

Gezinnen van jonge kinderen: groeiende verscheidenheid

In dit hoofdstuk gaan we in op de **gezinscontext** van jonge kinderen in Vlaanderen. Naast de samenstelling van het gezin gaan we ook na hoe het zit met de grootouders. Ook het opvoedingsklimaat - rollen en waarden - in het gezin wordt beschreven.

Als achtergrond bij deze gezinscontext besteden we aandacht aan huwelijken en echtscheidingen in Vlaanderen.

Ten slotte plaatsen we een aantal Vlaamse cijfers in een Europese context.

1. Tweeouder- of eenoudergezin?

De meeste jonge kinderen leven in een **tweeoudergezin**. Het aantal kinderen onder de 3 jaar dat in een **eenoudergezin** leeft, bedraagt 4,2%; bij kinderen van 3 tot 7 jaar bedraagt het 4,4% en bij kinderen op lagereschoolleeftijd 5,6%. Kinderen vormen vooral een eenoudergezin met de moeder, omdat bij scheiding het hoederecht nog steeds overwegend aan de moeder wordt toegewezen (zie tabel 2.1).

Een zeer beperkt aantal kinderen leeft in een **meergeneratiegezin** (minder dan 1%) (zie tabel 2.2).

Gezinstype				
	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Eenoudergezin	4,2	4,4	5,6	4,9
Tweeoudergezin	95,8	95,6	94,4	95,1

Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
--------	-------	-------	-------	-------

2.1 Kinderen onder de 12 jaar volgens gezinstype (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

2. In het klassieke kerngezin?

Hoe langer hoe meer wordt de aandacht gevestigd op de terugloop van het klassieke kerngezin. Uit de gegevens over het gezin waarin jonge kinderen leven, blijkt dat voor hen de realiteit nog steeds in hoofdzaak het klassieke kerngezin is. Van de kinderen onder de 12 jaar leven er bijna 9 op de 10 bij de **natuurlijke vader en moeder** die tevens een **echtpaar** vormen (zie tabel 2.2).

Van de kinderen onder de 3 jaar woont bijna 1 op de 10 bij de natuurlijke vader en moeder die een samenwonend paar vormen. Kinderen onder de 3 jaar wonen meer dan vroeger bij hun samenwonende vader en moeder (9,8% tegenover 8,1% in 1997). De vraag is of dit samenwonen een tijdelijke dan wel een blijvende situatie is. Uit de longitudinale analyse van de gegevens 92-95 blijkt dat de wijzigingen die kinderen meemaken op het vlak van gezinssamenstelling meestal bestaan in een huwelijk van hun samenwonende ouders.

Uit tabel 2.2 blijkt verder dat heel weinig kinderen (2,0%) niet bij de natuurlijke moeder verblijven. Het aandeel kinderen dat niet bij de natuurlijke vader verblijft, is ook beperkt, maar bedraagt toch al 5,7%. Van de kinderen op lagereschoolleeftijd verblijft 7,7% niet bij de natuurlijke vader.

Gezinssamenstelling

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn natuurlijke moeder	84,9	89,9	89,7	89,0
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder	0,0	0,0	1,5	0,7
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn natuurlijke moeder en zijn				

niet-natuurlijke vader	0,0	0,3	0,5	0,3
Kind van een gehuwd paar bestaande uit zijn niet-natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader	0,0	0,9	1,1	0,8
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn natuurlijke moeder	9,8	3,2	0,4	3,1
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke moeder en zijn niet-natuurlijke vader	0,0	1,0	0,9	0,8
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder	0,8	0,0	0,0	0,1
Kind van een samenwonend paar bestaande uit zijn niet-natuurlijke vader en zijn niet-natuurlijke moeder	0,0	0,0	0,0	0,0
Kind in een eenoudergezin met zijn natuurlijke moeder	4,0	3,9	5,2	4,5
Kind in een eenoudergezin met zijn natuurlijke vader	0,2	0,5	0,4	0,4
Kind in een meergeneratiegezin met zijn vader/moeder en grootouders	0,3	0,3	0,3	0,3
<hr/> Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.2 Kinderen onder de 12 jaar: samenstelling van het gezin waarin zij leven (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

3. Kind alleen?

Jonge kinderen leven meestal in een gezin met **nog 1 of 2 broers of zussen**.

36,9% van de kinderen onder de 3 jaar is enig kind en 43,3% heeft 1 broer of zus in het gezin. Van de kinderen van 3 tot 7 jaar leeft 12,6% als enig kind en heeft 53,0% slechts 1 broer of zus in het gezin. Bij kinderen van 7 tot 12 jaar heeft 44,7% 2 of meer broers of zussen in het gezin (zie tabel 2.3).

Broers en zussen

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Enig kind	36,9	12,6	8,3	15,1
Eén broer of zus in het gezin	43,3	53,0	47,0	48,6
Twee broers en/of zussen in het gezin	15,5	25,0	31,0	26,0
Drie broers en/of zussen in het gezin	4,0	6,0	9,3	7,1
Vier of meer broers en/of zussen in het gezin	0,3	3,4	4,4	3,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.3 Aantal broers en/of zussen waarmee kinderen onder de 12 jaar samenwonen (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

4. Contacten met moeder en vader

Wat de samenstelling van het gezin al deed vermoeden (zie punt 1) blijkt ook uit de gegevens over de **frequentie** van de contacten van het kind met zijn ouders: slechts ongeveer 5% van de jonge kinderen ziet moeder én vader niet dagelijks.

Dit percentage stijgt licht naarmate de kinderen ouder worden, van 4% bij kinderen onder de 3 jaar tot 7% bij kinderen van 7 tot 12 jaar. Wanneer een kind een ouder niet elke dag ziet, is het meestal de vader (zie tabel 2.4).

Contacten met ouders

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Ziet moeder en vader dagelijks	96,0	95,8	93,0	94,6
Ziet moeder dagelijks en vader meermaals in de week	1,5	3,0	4,1	3,2

Ziet moeder dagelijks en vader ongeveer eenmaal per week	0,8	0,6	1,1	0,9
Ziet moeder dagelijks en vader één of twee keer per maand	0,4	0,2	1,1	0,7
Ziet moeder dagelijks en vader nooit	0,8	0,4	0,2	0,4
Ziet moeder meermaals in de week en vader meermaals in de week	0,5	0,0	0,1	0,1
Ziet vader dagelijks en moeder één keer per week of minder	0,0	0,0	0,4	0,1
<hr/> Totaal	<hr/> 100,0	<hr/> 100,0	<hr/> 100,0	<hr/> 100,0

2.4 Kinderen onder de 12 jaar: frequentie van de contacten met de ouders (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

5. Jonge kinderen en grootouders

Ongeveer 76% van de kinderen onder de 3 jaar heeft nog vier grootouders. Bij de kinderen van 3 tot 7 jaar bedraagt dit 56% en bij de kinderen van 7 tot 12 jaar bedraagt het nog 48% (zie tabel 2.5).

De meeste kinderen wonen op korte afstand van de grootouders: ongeveer 10% van de kinderen woont op minder dan 1 km; ongeveer 60% woont op hoogstens 9 km. Kinderen van 7 tot 12 jaar wonen in verhouding iets verderaf. Deze laatste gegevens slaan op 1997. In 1998 werd de afstand naar de grootouders niet meer opgenomen in de Panelstudie Belgische Huishoudens.

<hr/> Grootouders <hr/>				
	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
4 grootouders	75,7	56,4	48,5	56,4
3 grootouders	22,1	30,5	32,8	30,0
2 grootouders	1,1	10,0	14,7	10,5
1 grootouder	1,1	2,9	3,5	2,8
Geen grootouders	0,0	0,2	0,5	0,3

Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
--------	-------	-------	-------	-------

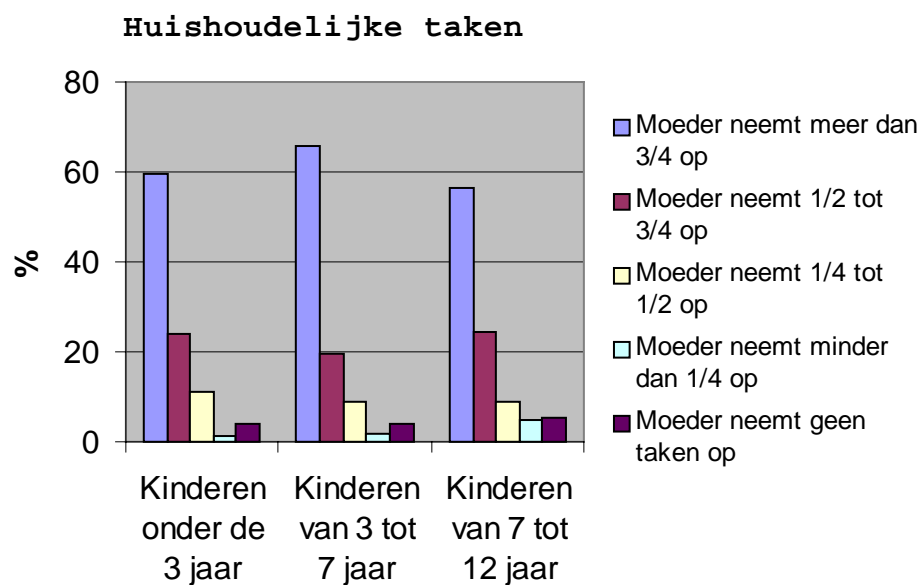

2.5 Kinderen onder de 12 jaar: aantal in leven zijnde grootouders (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

6. Rollen en waarden in het gezin van jonge kinderen

Het overgrote deel van de jonge kinderen leeft in een gezin waarin de moeder zegt dat ze meer dan de helft van de **huishoudelijke taken** voor haar rekening neemt. Ongeveer 6 op de 10 kinderen leven in een gezin waar de moeder meer dan driekwart van de huishoudelijke taken op zich neemt. Dit geldt voor elke leeftijdscategorie. Hoewel de meeste kinderen een buitenshuis werkende moeder hebben, behoort de zorgarbeid nog hoofdzakelijk of uitsluitend tot de verantwoordelijkheid van de moeder (zie grafiek 2.6). Vanuit de emancipatiegedachte is dit alarmerend: het ziet er niet naar uit dat jonge kinderen zich in de huiselijke sfeer emancipatorische waarden en normen eigen maken.

2.6 Kinderen onder de 12 jaar volgens het aandeel dat de moeder opneemt in de huishoudelijke taken (alleen kinderen in tweeoudergezinnen)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

Een ander bepalend element voor de gezinsstijl is de verdeling van de **beslissingsbevoegdheid** tussen moeder en vader. Bijna 6 op de 10 jonge kinderen leven in een gezin waar meer dan de helft van de beslissingen overwegend door beide ouders wordt genomen. Ongeveer 1 op de 10 kinderen leeft in een gezin waar meer dan de helft van de beslissingen alleen door de vader wordt genomen. De meeste jonge kinderen worden gesocialiseerd in een gezin waar de stem van de moeder en die van de vader even zwaar doorwegen, waarin een overlegcultuur heerst (zie tabel 2.7).

Beslissingsbevoegdheid				
	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Meer dan de helft van de beslissingen wordt samen genomen	60,6	60,4	56,3	58,7
Meer dan de helft van de beslissingen wordt alleen door de vader genomen	15,7	8,2	11,9	11,1
De partners zijn het voor de helft van de beslissingen oneens over wie de beslissingen neemt	16,2	17,0	15,8	16,4
Andere situatie	7,5	14,4	16,0	13,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.7 Kinderen onder de 12 jaar volgens de verdeling van de beslissingsbevoegdheid in het gezin (alleen kinderen in tweoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

Het grootste deel van de jonge kinderen (ongeveer 40%) heeft ouders die in hun **opvoedingswaarden** overwegend of volledig conformistisch georiënteerd zijn (zie tabel 2.8). Op de tweede plaats komen de jonge kinderen waarvan de ouders er niet dezelfde opvoedingswaarden op na houden: de ene ouder is overwegend of volledig conformistisch, de andere ouder kiest voor een opvoeding die helemaal

of overwegend gericht is op de autonomie van het kind.

Conformistisch georiënteerd zijn betekent belang hechten aan waarden zoals goede manieren hebben, beleefd zijn en er netjes voorkomen, moedig zijn, eerlijk zijn, geduldig zijn, kunnen sparen, gelovig zijn, gediensstig en altruïstisch zijn, gehoorzaam en trouw zijn.

Ouders die **op de autonomie** van het kind **georiënteerd** zijn, menen dat waarden zoals onafhankelijk/zelfstandig zijn, verantwoordelijkheidsgevoel hebben, verbeelding hebben, creatief zijn, verdraagzaam zijn, mensen respecteren, leiderskwaliteiten bezitten, zichzelf kunnen beheersen, vastberaden zijn en kunnen doorzetten, belangrijk zijn.

Van jonge kinderen onder de 3 jaar kiezen de ouders iets minder vaak voor een opvoeding die gericht is op de autonomie van het kind, wellicht wegens de leeftijd van het kind.

Opvoedingswaarden

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Overwegend of volledig conformistisch	43,6	41,6	38,2	40,5
Gemengd	21,2	26,5	28,7	26,5
Overwegende of volledige autonomie	26,2	28,2	28,0	27,7
Geen antwoord	9,0	3,7	5,1	5,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.8 Kinderen onder de 12 jaar volgens de opvoedingswaarden die hun ouders erop na houden (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

Het merendeel van de kinderen leeft in een gezin dat in hoge mate openstaat voor **contacten met vrienden en familieleden** (zie tabel 2.9). Open gezinnen beamen dat zij vaak in het gezelschap zijn van vrienden (wederzijdse bezoeken) en zeggen dat zij veel contact hebben met de familie. Bij kinderen onder de

3 jaar is het aantal dat leeft in een gesloten of weinig open gezin het laagst.

Openheid gezin				
	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Gesloten, weinig open gezin	9,0	14,1	15,5	13,8
Tamelijk open gezin	17,5	20,4	20,4	19,9
Zeer open gezin	73,5	65,5	64,1	66,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

2.9 Kinderen onder de 12 jaar naar de mate van openheid/geslotenheid van het gezin waartoe zij behoren (alleen kinderen in tweeoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

7. Ter verklaring

7.1. Huwelijken

In 1999 werden er in het **Vlaams Gewest** 25 749 **huwelijken** gesloten; tegenover 1998 is het aantal huwelijken gedaald met 882 (-3,4%). Het bruto-huwelijkscijfer bedraagt 4,17 per 1000 inwoners. In de periode 1990-1999 is het aantal huwelijken voortdurend gedaald, zodat kan worden gesproken van een dalende langetermijntrend. De raming voor 2000 wijst op een lichte stijging (zie tabel 2.10 en grafiek 2.11).

De gemiddelde leeftijd bij huwelijk is in ons land 32 jaar en 6 maanden bij de mannen en 29 jaar en 8 maanden bij de vrouwen. De mediaanleeftijd ligt ongeveer 3 jaar lager: 29 jaar en 3 maanden bij de mannen en 26 jaar en 11 maanden bij de vrouwen (1999). Tegenover 1998 namen zowel de gemiddelde leeftijd als de mediaanleeftijd toe met ongeveer 2 maanden bij de mannen en bij de vrouwen. Er is een opmerkelijk verschil tussen de gemiddelde leeftijd bij een eerste huwelijk en bij een volgend huwelijk. Bij nog nooit eerder gehuwde mannen en vrouwen bedraagt de gemiddelde leeftijd bij huwelijk respectievelijk 28 jaar en 10 maanden en 26 jaar en 7 maanden. Bij gescheiden mannen en vrouwen is dit respectievelijk 43 jaar en 39 jaar en 5 maanden (1999).

Huwelijken op jonge leeftijd zijn vrij uitzonderlijk: in het Vlaams Gewest waren in 1999 2,8% van de vrouwen en 0,5% van de mannen jonger dan 20 jaar. Bij 59 huwelijken of 0,2% waren zowel de man als de vrouw jonger dan 20 jaar. Er is een lichte daling van het aantal huwelijken van vrouwen onder de 20 jaar (-0,3%) (1999).

Huwelijken

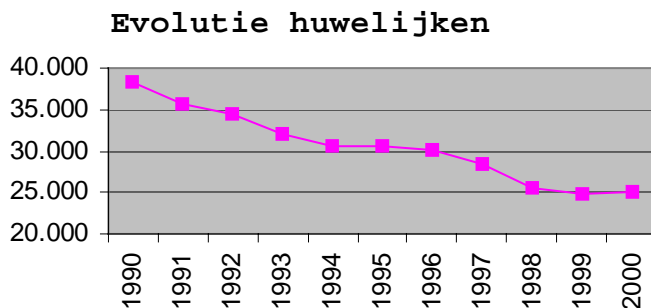
	Aantal	Per 1000 inwoners
1998	25 631	4,33
1999	24 749	4,17
2000	24 975*	4,20*

2.10 Aantal huwelijken in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

* Raming

2.11 Evolutie van het aantal huwelijken in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

7.2. Relatieontbindingen

In 1999 waren er in het **Vlaams Gewest** 13 961 **echtscheidingen**; het aantal echtscheidingen is nagenoeg ongewijzigd tegenover 1998. Per 100 000 inwoners waren er in 1999 ruim 235 echtscheidingen. Voor 2000 wordt het aantal echtscheidingen op 14 542 geraamd, dit is een toename met 4% (tabel 2.12 en grafiek 2.13).

Het aantal echtscheidingen geeft evenwel geen volledig beeld van het aantal cohabitatiebreuken. Naast echtscheidingen zijn er immers ook feitelijke

echtscheidingen en ontbindingen van andere relatievormen.

Echtscheidingen

	Aantal	Per 100 000 inwoners
1998	13 973	236,33
1999	13 961	235,55
2000	14 542*	244,80*

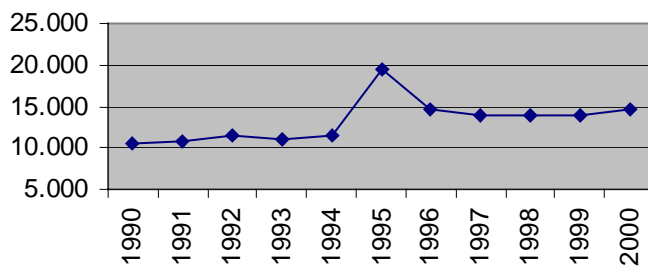

2.12 Aantal echtscheidingen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

* *Raming*

Evolutie echtscheidingen

2.13 Evolutie van het aantal echtscheidingen in het Vlaams Gewest

Bron: NIS - Statistiek van de huwelijken en echtscheidingen

8. De Europese context

Heel wat kinderen leven in een **eenoudergezin**, maar het gaat nog altijd om een minderheid. De stijging van het aantal kinderen in een eenoudergezin is een van de meest opvallende sociodemografische evoluties in Europa in de voorbije jaren. Opgemerkt wordt dat er een parallellisme is met de toename van de twee belangrijkste fenomenen die leiden tot eenoudergezinnen, nl. verbreking van de partnerrelaties en geboorten buiten een huwelijk.

In België bedraagt het aandeel kinderen in een eenoudergezin 8,2%, een cijfer dat vergelijkbaar is met dat in Frankrijk, Nederland en Duitsland. Groot-Brittannië en Zweden kennen een veel hoger percentage: meer dan 20% van de kinderen leeft in een eenoudergezin (zie tabel 2.14).

Kinderen in een eenoudergezin

België (1992)	8,2
Duitsland (1994)	9,8
Frankrijk (1994)	7,7
Groot-Brittannië (1995)	20,0
Italië	NB
Nederland (1994)	7,4
Zweden (1995)	21,3

2.14 Kinderen in een eenoudergezin in enkele Europese landen: percentage kinderen onder de 18 jaar dat leeft in een eenoudergezin omstreeks 1995

Bron: UNICEF, A league table of Child Poverty in Rich Nations, 2000

NB: niet beschikbaar

Het **huwelijkscijfer** in het Vlaams Gewest ligt eerder aan de lage kant (zie tabel 2.15).

Alleen Zweden kent een nog lager aantal huwelijken per 1000 inwoners. Het huwelijkscijfer ligt het hoogst in Nederland.

In het voorbije decennium is de huwelijksbereidheid in alle bestudeerde landen afgenomen. Deze dalende tendens gaat gepaard met het huwen op steeds latere leeftijd en met een toename van andere samenlevingsvormen.

Huwelijken per 1000

	1990	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	6,7	5,2	4,3	4,2	4,2*
België	6,5	5,1	4,4	4,3	
Duitsland	6,5	5,3	5,1	5,2	
<i>waarvan voormalige BRD</i>	6,6	5,7	5,4	5,5	
Frankrijk	5,1	4,4	4,8	4,8	
Groot-Brittannië	6,5	5,5	5,1		
Italië	5,6	5,1	4,8	4,8	
Nederland	6,4	5,3	5,5	5,7	
Zweden	4,7	3,8	3,6	4,0	

2.15 Aantal huwelijken per 1000 inwoners (bruto-huwelijkscijfer) sinds 1990 in

enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000

NIS, Bevolkingsstatistieken

* *Raming*

In alle bestudeerde landen, uitgezonderd Italië, zijn er 2 tot 3

echtscheidingen per 1000 inwoners. Italië kent slechts 0,6 echtscheidingen per 1000 inwoners (zie tabel 2.16).

Echtscheidingen per 1000					
	1990	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	1,8	3,3	2,4	2,4	2,4*
België	2,0	3,5	2,6	2,6	
Duitsland	3,9	2,1			
waarvan voormalige BRD	1,9	2,2			
Frankrijk	1,9	2,1			
Groot-Brittannië	2,9	2,9	2,7		
Italië	0,5	0,6	0,6		
Nederland	1,9	2,2	2,1	2,1	
Zweden	2,3	2,6	2,3	2,4	

2.16 Aantal echtscheidingen per 1000 inwoners sinds 1990 in enkele Europese landen

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000

NIS, Bevolkingsstatistieken

* *Raming*

Hoofdstuk 3.

Economische zekerheid

In dit hoofdstuk staan we stil bij de **inkomenssituatie** van gezinnen met jonge kinderen, zowel vanuit een objectieve invalshoek als vanuit de beleving van de gezinnen zelf. De **arbeidsparticipatie van de ouders** is hierin een belangrijke bepalende factor. Werk hebben biedt nog steeds de belangrijkste bescherming tegen armoede. Verdere details over de arbeidsparticipatie, zoals de omvang van de tewerkstelling en het werken op speciale momenten, beïnvloeden ook de beschikbaarheid van ouders voor zorgarbeid.

Vervolgens wordt stilgestaan bij de **kansarmoede** in Vlaanderen.

Als laatste punt gaan we in op de **woonsituatie** van jonge kinderen, een indicator voor het comfort in het gezin, maar ook voor stabiliteit of instabiliteit van de leefomgeving.

De situatie in Vlaanderen wordt op een aantal punten getoetst aan de situatie in enkele Europese landen.

1. Een- of tweeverdienersgezinnen

Het aantal verdieners in het gezin is een goed startpunt om de inkomenssituatie van gezinnen van jonge kinderen te schetsen. De meeste kinderen wonen in een **tweeverdienersgezin**. Naarmate de kinderen ouder worden, stijgt het aantal eenverdienersgezinnen. Bijna 6% van de kinderen onder de 12 jaar leeft in een gezin zonder beroepsinkomen of arbeidsvervangend inkomen. Dit percentage ligt hoger bij kinderen van 7 tot 12 jaar dan bij kinderen onder de 7 jaar (zie tabel 3.1).

Een- of tweeverdienersgezinnen				
	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Tweeverdienersgezinnen	75,5	73,2	71,3	72,8
<i>waarvan</i>				
2 inkomens uit arbeid	69,7	68,3	68,6	68,7
1 inkomen uit arbeid en 1 vervangingsinkomen	5,8	4,9	2,7	4,1
Eenverdienersgezinnen	20,6	22,6	20,4	21,3
Geen inkomen uit arbeid noch arbeidsvervangend inkomen	3,9	4,2	8,3	5,9
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.1 Kinderen onder de 12 jaar wonend in een een- of tweeverdienersgezin (alleen kinderen wonend in een tweoudergezin - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

2. Kinderen in een gezin dat het bestaansminimum trekt

Ongeveer 14 000 kinderen leven in een gezin dat moet rondkomen met het bestaansminimum (1 januari 2000). Het gaat om kinderen ten laste. Tegenover 1 januari 1999 zou het aantal kinderen ten laste van bestaansminimumtrekkers licht gedaald zijn (-2,5%) (zie tabel 3.2).

Kinderen in bestaansminimumtrekkend gezin		
	1999	2000
Gezin met 1 kind	3 427	3 218
Gezin met 2 kinderen	4 216	4 088
Gezin met 3 kinderen	2 985	2 937
Gezin met 4 kinderen	1 852	1 904
Gezin met 5 of meer kinderen*	2 012	1 984
Totaal aantal kinderen*	14 492	14 131
Per 1000 kinderen onder de 18 jaar	11,8	11,6

3.2 Aantal kinderen in gezinnen die het bestaansminimum trekken naar gezinsgrootte en aantal per 1000 kinderen onder de 18 jaar - Vlaams Gewest

Bron: Ministerie van Sociale Zaken, Volksgezondheid en Leefmilieu, Dienst Bestaansminimum

* *Raming*

3. Het inkomensniveau van het gezin

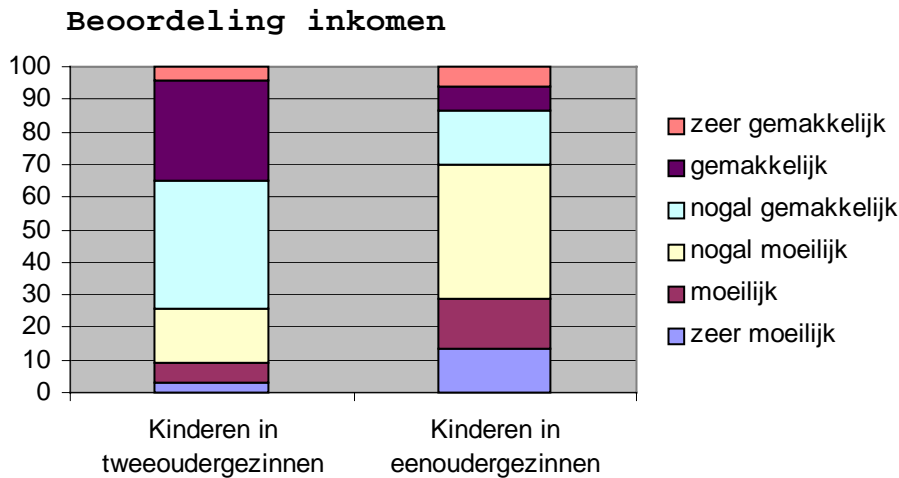
Bijna 75% van de jonge kinderen in tweeoudergezinnen leeft in een gezin dat zegt nogal **gemakkelijk tot zeer gemakkelijk** te kunnen rondkomen.

Ongeveer 9% van de kinderen onder de 12 jaar in tweeoudergezinnen leeft in een gezin dat **moeilijk tot zeer moeilijk** rondkomt. Ongeveer 16% leeft in een gezin dat **nogal moeilijk** kan rondkomen met het inkomen.

Kinderen in eenoudergezinnen leven meestal in een gezin dat zeer moeilijk, moeilijk of nogal moeilijk rondkomt (zie grafiek 3.3).

Deze subjectieve appreciatie loopt parallel met de situatie op het vlak van het **spaarvermogen** van het gezin. Bij slechts 29% van de kinderen uit een tweeoudergezin slaagt het gezin er niet in te

sparen; bij kinderen uit eenoudergezinnen loopt dit op tot 77%.

3.3 Kinderen onder de 12 jaar: hoe komt het gezin rond met zijn huidige maandinkomen? (percentage)

Bron: *Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin*

4. Arbeidsparticipatie van de ouders van jonge kinderen

4.1. Arbeidsparticipatie, voltijds of deeltijds, werkonderbreking

Ongeveer 69% van de kinderen onder de 12 jaar heeft een **moeder met betaald werk**. Niet-schoolgaande kinderen hebben vaker dan schoolgaande kinderen een moeder die tijdelijk het werk onderbroken heeft: 12% tegenover ongeveer 4% voor de schoolgaande kinderen (zie tabel 3.4).

Vrij vaak werkt de moeder **deeltijds**: bij ruim 1 op de 4 niet-schoolgaande kinderen met een moeder die werkt, gaat het om een deeltijds werkende moeder. Niet-schoolgaande kinderen hebben vaker een voltijds werkende moeder (72%) dan schoolgaande (zie tabel 3.5). Van de kinderen die naar de kleuterschool gaan, heeft 61% een voltijds werkende moeder; van de kinderen die naar de lagere school gaan 65%.

De meeste kinderen hebben een **vader met betaald werk** en dit is vrijwel uitsluitend voltijds (zie tabellen 3.4 en 3.5).

Van de kinderen van wie de moeder momenteel **niet beroepsactief** is, heeft die moeder meestal ooit een betaalde baan gehad. Slechts van 19% van de kinderen heeft de moeder nooit een betaalde baan gehad. Dit ligt hoger bij de kinderen onder de drie jaar (33%) (zie tabel 3.6).

Moeders die hun **betaalde baan tijdelijk onderbraken**, zijn meestal met loopbaanonderbreking of met zwangerschapsverlof. Loopbaanonderbreking is frequenter bij schoolgaande kinderen dan bij niet-schoolgaande kinderen.

Arbeidssituatie				
	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder				
Betaald werk	68,7	68,6	69,4	69,0
Geen betaald werk	19,1	26,4	27,3	25,7
Werk tijdelijk onderbroken	12,2	5,0	3,3	5,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Vader				
Betaald werk	95,8	95,3	90,1	92,8
Geen betaald werk	4,2	4,7	8,5	6,5
Werk tijdelijk onderbroken	0,0	0,0	1,4	0,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.4 Arbeidssituatie van de ouders van kinderen onder de 12 jaar (alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

Arbeidssituatie: omvang				
	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal

Moeder werkt				
voltijds	72,3	61,0	65,2	64,9
deeltijds*	27,7	39,0	34,8	35,1
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Vader werkt				
voltijds	98,3	97,2	97,5	97,6
deeltijds*	1,7	2,8	2,5	2,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.5 Kinderen onder de 12 jaar: arbeidssituatie van de ouders volgens voltijdse of deeltijdse tewerkstelling (alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

* Deeltijds: minimaal 15 uren en maximaal 30 uren werk per week

Geen werk of tijdelijke werkonderbreking

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder is uitkeringsgerechtigd werkloos en had ooit betaald werk	19,5	27,8	21,1	23,0
Moeder is uitkeringsgerechtigd werkloos en had nooit betaald werk	7,8	5,3	0,6	3,2
Moeder doet het huishouden en had ooit betaald werk	47,6	54,2	57,8	55,4
Moeder is niet-uitkeringsgerechtigd werkloos en had ooit betaald werk	0,0	1,0	4,4	2,7
Moeder doet het huishouden				

				47
en had <i>nooit</i> betaald werk	25,1	11,7	16,1	15,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
Aandeel kinderen met een moeder zonder betaald werk of werk tijdelijk onderbroken				
	31,3	31,4	30,6	31,0

3.6 Kinderen onder de 12 jaar: situatie van de moeder zonder betaald werk of die tijdelijk het werk onderbrak (alleen kinderen in een tweeoudergezin - percentage)
Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

4.2. Werken op speciale momenten

Voor ongeveer 45% van de kinderen van wie de moeder werkt, betekent dit dat de moeder op normale uren werkt, d.w.z. dat de moeder *nooit in het weekend en nooit vóór 7 uur of na 20 uur* beroepsarbeid verricht. Wanneer de moeder wel op uitzonderlijke uren werkt, gaat het meestal om weekendwerk in combinatie met vroege of late arbeid. Er is nagenoeg geen verschil naargelang het kind naar school gaat of niet.

Werken op speciale momenten komt veel vaker voor bij de vaders. Ongeveer 3 op de 4 kinderen hebben een vader die ook op speciale momenten werkt (zie tabel 3.7).

Werken op speciale momenten

	Niet-schoolgaande kinderen	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan	Totaal
Moeder werkt				
Niet in de week vóór 7 uur of na 20 uur én niet in het weekend	45,1	47,1	44,0	45,3
In de week vóór 7 uur of na 20 uur	8,3	9,4	10,3	9,6
In het weekend	11,5	7,3	7,0	7,9
In de week vóór				

7 uur of na 20 uur én in het weekend	35,1	36,2	38,7	37,2
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

Vader werkt

Niet in de week vóór 7 uur of na 20 uur én niet in het weekend	26,7	24,4	29,2	26,9
In de week vóór 7 uur of na 20 uur	30,5	20,1	15,6	19,5
In het weekend	6,1	6,1	4,5	5,3
In de week vóór 7 uur of na 20 uur én in het weekend	36,7	49,4	50,7	48,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.7 Kinderen onder de 12 jaar: frequentie waarmee de ouders werken op speciale momenten (alleen kinderen wonend in een tweeoudergezin - percentage)

Bron: *Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin*

5. Kansarmoede bij kinderen

Kind en Gezin registreert jaarlijks gegevens over kansarmoede. Kansarmoede wordt hierbij gedefinieerd als een duurzame toestand waarbij mensen beknót worden in hun kansen om voldoende deel te hebben aan maatschappelijk hooggewaardeerde goederen, zoals onderwijs, arbeid en huisvesting.

Uit deze definitie werden zes **selectiecriteria** afgeleid op basis waarvan wordt nagegaan of een gezin al dan niet als kansarm wordt beschouwd, namelijk het **maandinkomen** van het gezin, de **opleiding** van de ouders, de **ontwikkeling** van de kinderen, de **arbeidssituatie** van de ouders, de **huisvesting** en de **gezondheid**. Wanneer een gezin zwak staat volgens drie of meer criteria, wordt het als kansarm beschouwd.

Alle gezinnen met een kind geboren tussen 1 januari 2000 en 31 december 2000 werden beoordeeld naar de 6 criteria en daarnaast werd per kansarm gezin de informatie opgevraagd over de beoordelingscriteria.

Zowat 4,7% van de in 2000 geboren kinderen (Vlaams Gewest) werd geboren in een

kansarm gezin (voorlopig cijfer). Het gaat om 2922 kinderen in het Vlaams Gewest. Tegenover 1999 is het percentage kinderen geboren in een kansarm gezin nagenoeg ongewijzigd gebleven (zie tabel 3.8).

In grafiek 3.9 is de evolutie weergegeven sinds 1992. Het percentage is in deze periode geleidelijk gestegen tot bijna het dubbele. Gelet op de aandacht van Kind en Gezin voor de kansarmoedeproblematiek, wijst deze stijging eerder op een toegenomen bereik van deze groep en dus op een betere registratie van het fenomeen dan op een werkelijke groei van de problematiek in Vlaanderen.

Kansarme gezinnen

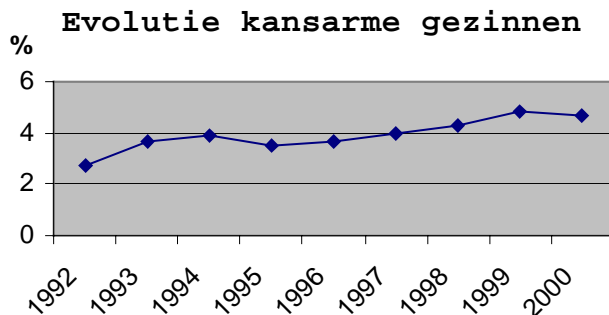
	1999	2000*
Antwerpen	5,1	5,7
Vlaams-Brabant	3,0	2,8
West-Vlaanderen	4,7	4,6
Oost-Vlaanderen	5,5	4,9
Limburg	5,7	5,1
Totaal	4,8	4,7

3.8 Kansarme gezinnen onder de gezinnen met een geboorte in de loop van het jaar, naar gelang van de provincie (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Kansarmoede-atlas van gezinnen met jonge kinderen

* Voorlopige cijfers

3.9 Evolutie van het percentage kansarme gezinnen onder de gezinnen met een geboorte in de loop van het jaar - Vlaams Gewest

Het percentage kansarme gezinnen verschilt naar gelang van de **provincie**. In de provincie Antwerpen ligt het percentage kansarme gezinnen met jonge kinderen het hoogst, namelijk 5,7%; in Vlaams-Brabant het laagst met 2,8%. In de provincies Limburg, Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen werden respectievelijk 5,1%, 4,9% en 4,6% kansarme gezinnen geregistreerd (zie tabel 3.8). Tegenover 1999 ligt het cijfer lager in de provincies Limburg en Oost-Vlaanderen en hoger in de provincie Antwerpen.

Kansarmoede is sterk geconcentreerd in een beperkt aantal **gemeenten**. De helft van alle kinderen geboren in een kansarm gezin woont in negen gemeenten. Deze gemeenten zijn Antwerpen, Gent, Mechelen, Oostende, Beringen, Heusden-Zolder, Menen, Brugge en Aalst.

Antwerpen (662), Gent (329) en Mechelen (116) tellen het grootste aantal geboorten in een kansarm gezin.

De meeste kansarme gezinnen hebben te maken met een **complex geheel van problemen**. De zwakke arbeidssituatie van de ouders en een laag maandinkomen zijn de meest aangekruiste criteria. Lage opleiding van een of beide ouders wordt in 2 op de 3 kansarme gezinnen aangekruist. Slechte huisvesting komt voor bij iets meer dan de helft van de kansarme gezinnen. Bij ruim 4 op de 10 kinderen is er sprake van zwaktes in de ontwikkeling. Zwakke gezondheidstoestand scoort het laagst (zie tabel 3.10).

Uit de registratie blijkt ook dat bij ruim 4 op de 10 kinderen geboren in een kansarm gezin, het gezin in een zwakke sociaal-economische situatie leeft (41,3%). Dit houdt in dat deze gezinnen tegelijkertijd op het vlak van inkomen, opleiding en arbeidssituatie zwak staan.

Kansarmoedeproblematiek

	1999	2000*
Zwakke arbeidssituatie van de ouders	77,2	77,7
Laag maandinkomen	76,9	77,0
Lage opleiding van een of beide ouders	66,6	66,8
Slechte huisvesting	51,1	54,9
Zwaktes in de ontwikkeling van de kinderen	44,3	43,5
Zwakke gezondheidstoestand	27,1	28,5

3.10 Aanwezigheid van de verschillende criteria voor kansarmoede in de kansarme gezinnen (percentage)

Bron: *Kind en Gezin - Kansarmoede-atlas van gezinnen met jonge kinderen*

* Voorlopige cijfers

6. De woonsituatie

De meeste kinderen wonen in een **eengezinswoning**. Ongeveer 5% woont in een appartement of flat (zie tabel 3.11). Meestal is het gezin ook eigenaar van de woning. Dit percentage stijgt naarmate het kind ouder wordt (zie tabel 3.11).

Verhuizen behoort tot de belevenissen van heel wat jonge kinderen. Bijna de helft van de kinderen in de leeftijdsklasse van 7 tot 12 jaar heeft niet altijd in dezelfde woning gewoond (zie tabel 3.12).

Een op de tien kinderen woont in slechte **woonomstandigheden**. Dit heeft vooral te maken met het gebrek aan ruimte (21%) en de slechte geluidsisolatie van de woning (14%). In een te donkere woning of moeilijk te verwarmen woning wonen telkens ongeveer 8% van de kinderen. De woonsituatie van kinderen onder de drie jaar is op deze vier punten merkkelijk slechter (zie tabel 3.13).

Woning				
	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Type woning				
Eengezinswoning -				
vrijstaand huis	41,7	52,4	56,5	52,2
Eengezinswoning -				
halfvrijstaand huis of woning in de rij	45,6	41,0	37,3	40,2
Appartement of flat in gebouw met minder dan 10 woningen	3,9	4,0	3,8	3,9
Appartement of flat in gebouw met 10 of				

meer woningen	0,9	1,6	1,4	1,4
Andere	7,9	1,0	1,0	2,3

Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
--------	-------	-------	-------	-------

Woonstatuut

Eigenaar	63,4	76,1	85,5	77,9
Huurder	33,8	22,1	13,7	20,5
Gratis bewoner	2,8	1,8	0,8	1,6

Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0
--------	-------	-------	-------	-------

3.11 Kinderen onder de 12 jaar: type woning waarin het gezin van het kind woont en woonstatuut (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

Mobiliteit

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Kind heeft altijd in zelfde woning gewoond	78,6	65,6	51,7	61,6
Kind is minstens al 1x verhuisd	21,4	34,4	48,3	38,4
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

3.12 Kinderen onder de 12 jaar naargelang het kind minstens al 1x verhuisd is (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

Woonomstandigheden

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Kind woont in moeilijk te verwarmen woning	14,1	5,1	6,8	7,5
Kind woont in te donkere woning	15,5	5,5	8,9	8,7
Kind woont in woning met slechte geluidsisolatie	22,9	13,1	11,3	14,1
Kind woont in woning met gebrek aan ruimte	27,6	20,9	19,3	21,4

3.13 Kinderen onder de 12 jaar die in slechte woonomstandigheden wonen (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

7. De Europese context

7.1. Arbeidsparticipatie in gezinnen met jonge kinderen

Over arbeidsparticipatie in gezinnen zijn er geen Europese cijfers beschikbaar die als teleenheid het kind nemen. Wel is bekend hoeveel gezinnen met kinderen onder de 14 jaar er zijn zonder een werkende volwassene. België bevindt zich op het niveau van het Europese cijfer, scoort beter dan Groot-Brittannië, maar minder goed dan Italië, Duitsland, Frankrijk en Nederland (zie tabel 3.14).

Gezinnen zonder werkende volwassene	
België	11,0
Duitsland	8,6
Frankrijk	8,8
Groot-Brittannië	19,5
Italië	7,6
Nederland	9,3
EU	10,5

3.14 Percentage gezinnen met kinderen onder de 14 jaar zonder een werkende volwassene in enkele Europese landen, 1996

Bron: OECD

De **tewerkstellingsgraad van vrouwen met jonge kinderen** is zeer uiteenlopend in de bestudeerde landen. Na Zweden met een tewerkstellingsgraad van 75% scoort België het hoogst, met een percentage boven de 60. In Italië, de voormalige BRD en Nederland werkt minder dan de helft van deze vrouwen. Hierbij komen ook nog grote verschillen in **omvang van de tewerkstelling**, met als uitersten Italië waar nagenoeg alle werkende vrouwen ook voltijds werken en Nederland waar vrouwen hoofdzakelijk deeltijds werken (zie tabel 3.15).

Werkende moeders			
	Voltijds	Deeltijds	Totaal werkend
België	38	24	62
Duitsland	26	25	51
waarvan voormalige BRD	18	28	46
Frankrijk	40	19	59
Groot-Brittannië	18	35	53
Italië	37	6	43
Nederland	6	41	46
Zweden*	55	40	75

3.15 Percentage werkende vrouwen in de groep vrouwen met een kind onder de 10 jaar in enkele Europese landen - 1993

Bron: *European Commission Network on Childcare, A Review of Services for Young Children in the European Union 1990-1995*

* Zweden: betreft vrouwen met jonge kinderen onder de 7 jaar

7.2. Armoede

Een ander belangrijk aspect is de inkomenssituatie van de gezinnen van jonge kinderen. Een eerste wijze om dit te benaderen is via de monetaire maatstaf van armoede. Volgens de EU-norm leeft een kind in armoede als het gezin een inkomen heeft dat lager ligt dan 50% van het gemiddelde inkomen van het betreffende land.

Armoede bij kinderen is zeer uiteenlopend in de bestudeerde Europese landen. Het percentage ligt het hoogst in Italië en in Groot-Brittannië. Ook in Duitsland, Frankrijk en Nederland ligt het percentage iets hoger dan in België.

Zweden kent een nog lager percentage dan België.

Onder kinderen in een eenoudergezin ligt dit percentage veel hoger, behalve in Italië (zie tabel 3.16).

Relatieve armoede*				
	Alle gezinnen	Eenouder- gezinnen	Tweeouder- gezinnen	Ratio
België (1992)	4,4	13,5	3,6	3,8
Duitsland (1994)	10,7	51,2	6,2	8,3
Frankrijk (1994)	7,9	26,1	6,4	4,1
Groot-Brittannië (1995)	19,8	45,6	13,3	3,4
Italië (1995)	20,5	22,2	20,4	1,1
Nederland (1994)	7,7	23,6	6,5	3,6
Zweden (1995)	2,6	6,7	1,5	4,5

3.16 Percentage kinderen onder de 18 jaar dat leeft in een gezin in relatieve armoede in enkele Europese landen omstreeks 1995, naar een- en tweeoudergezinnen
Bron: UNICEF, *A league table of Child Poverty in Rich Nations, 2000*

* *Relatieve armoede: inkomen lager dan 50% van het gemiddelde inkomen van het land, gemeten aan de hand van de mediaan (EU 1984)*

** *Ratio: % in eenoudergezinnen / % in tweeoudergezinnen*

Armoede kan evenwel ook gemeten worden aan de hand van niet-monetaire indicatoren. Het "European Observatory on National Family Policies" schuift daartoe indicatoren naar voren zoals wonend in een huis met een lekkend dak of vochtige muren, omdat deze indicatoren in alle Europese landen worden geassocieerd met armoede.

Uit deze gegevens blijkt dat, gemeten aan de indicator lekkend dak, ongeveer 7% van de kinderen onder de 16 jaar in slechte omstandigheden woont.

Gemeten aan de indicator vochtige muren zijn er vrij grote verschillen tussen de bestudeerde landen, met het laagste percentage in Italië en de hoogste percentages in Groot-Brittannië en Frankrijk (zie tabel 3.17).

Woonomstandigheden

	Lekkend dak	Vochtige muren
België	7,3	17,3
Duitsland	7,1	13,2
Frankrijk	8,0	22,0
Groot-Brittannië	6,7	23,1
Italië	7,8	7,7
Nederland	9,4	14,1
Zweden	NB	NB

3.17 Percentage kinderen onder de 16 jaar dat in slechte woonomstandigheden leeft in enkele Europese landen

Bron: *European Observatory on National Family Policies (gegevens ECHP)*

NB: niet beschikbaar

Hoofdstuk 4.

Sociale ontwikkeling

Socialisering van jonge kinderen gebeurt niet alleen vanuit het gezin. Kinderen komen al vanaf zeer jonge leeftijd in contact met een grote **variëteit van werelden**. Tv/video-kijken is een belangrijk kanaal voor contacten met de wereld buiten het gezin. Ook de jaarlijkse vakantie speelt hierin een belangrijke rol. Voor de meeste jonge kinderen is er ook de kinderopvang: opvang in de voorschoolse leeftijd is een gegeven in het dagelijks leven van veel kinderen in Vlaanderen. In Vlaanderen is schoolgaan vrij algemeen vanaf 2 ½ jaar. Voor veel kinderen komt daar buitenschoolse opvang bij.

Een beperkt aantal kinderen krijgt bijzondere aandacht via de bijzondere jeugdbijstand of via bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin.

Tot slot vergelijken we in dit hoofdstuk de situatie in Vlaanderen met de situatie in een aantal Europese landen.

1. Gebruik van kinderopvang

1.1. Kinderen onder de 2 ½ jaar

61,6% van de kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar wordt **geregeld**, d.w.z. minstens 5 uren per week, toevertrouwd aan familie, een opvanggezin of een opvanginstelling (najaar 1999). Er is een flinke toename van het gebruik van kinderopvang in vergelijking met 1997. Het gebruik is immers toegenomen met

ruim 4% (zie tabel 4.1 en grafiek 4.2).

Bij kinderen tussen 1 maand en 3 maanden is opvang uitzonderlijk: 12% wordt regelmatig opgevangen (1997).

Gebruik kinderopvang

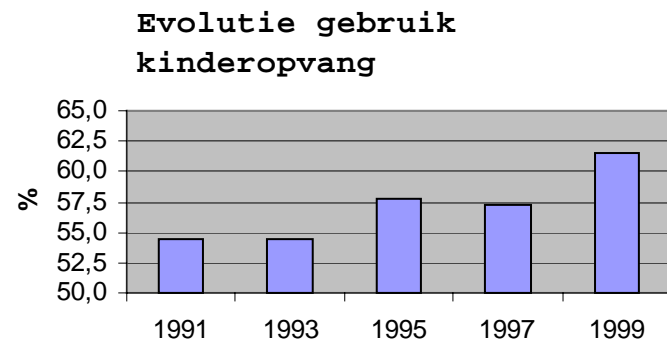
Percentage van alle kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar

	1997	1999
Regelmatig	57,2	61,6
Zeer uitzonderlijk of geen	42,8	38,4
Totaal	100,0	100,0

4.1 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar in het Vlaams Gewest (percentage)

Bronnen: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

4.2 Evolutie van het gebruik van kinderopvang voor kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar - percentage

Bronnen: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar

Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

Bij allochtone kinderen, bij kinderen met een werkloze moeder en in kansarme gezinnen ligt het gebruik van kinderopvang veel lager dan in de totale groep. Bij kinderen met een handicap is het percentage gebruikers vergelijkbaar met dat in de totale groep. Bij alleenstaande ouders ligt het ook relatief hoog (zie tabel 4.3). Bij al deze specifieke subgroepen ligt de intensiteit (d.i. het aantal uren opvang per week) lager dan in de totale groep.

Gebruik kinderopvang naar subgroepen

	Regelmatig	Zeer uitzonderlijk of nooit
Kinderen met een handicap	64,0	36,0
Allochtone kinderen	12,9	87,1
Kinderen in een kansarm gezin	31,4	68,6
Kinderen in een eenoudergezin	54,5	45,5
Kinderen met een werkloze moeder	14,6	85,4
<hr/>		
Alle kinderen	61,6	38,4

4.3 Gebruik van opvang voor kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar in het Vlaams Gewest in een aantal subgroepen, 1999 (percentage)

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

De opvang van kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar wordt in hoge mate verzorgd door **opvangvoorzieningen** die worden **gesubsidieerd door Kind en Gezin**: 30,0% maakt gebruik van een opvanggezin dat aangesloten is bij een dienst voor opvanggezinnen en 22,5% maakt gebruik van een kinderdagverblijf. In totaal 52,5%. Het relatieve aandeel van de door Kind en Gezin gesubsidieerde opvang steeg met 13,2% tegenover 1997.

De **grootouders** zorgen voor 27,3% van de opvang en andere familieleden voor 4,8% (zie tabel 4.4 en grafiek 4.5). Het aandeel van de informele opvang bedraagt in totaal 32,1% en is met 8,8% gedaald tegenover 1997.

De **particuliere opvang** - particuliere opvanggezinnen en opvanginstellingen - vangt 15% van de kinderen op. Het aandeel is gedaald met 2,7%; dit is te wijten aan een daling van de opvang door particuliere opvanggezinnen (-3,8%). De opvang door particuliere opvanginstellingen steeg licht (+1,1%) (zie

tabel 4.4).

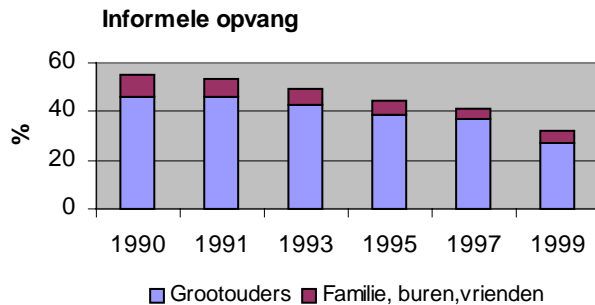
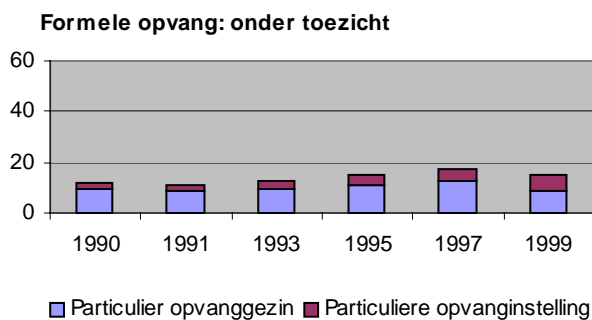
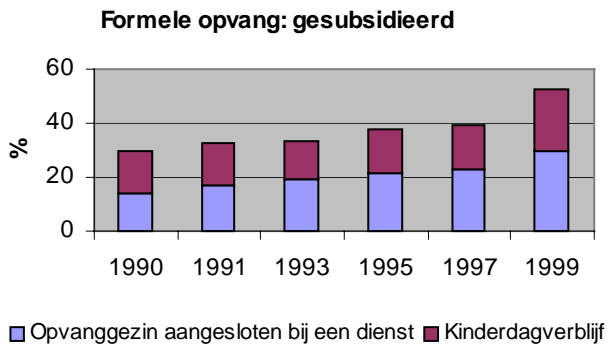
Soort opvang		
Percentage van de gebruikers van opvang		
	1997	1999
Grootouders	37,0	27,3
Ander familielid, vrienden, buren, ...	3,9	4,8
Opvanggezin aangesloten bij een dienst (gesubsidieerd door Kind en Gezin)	22,7	30,0
Kinderdagverblijf (gesubsidieerd door Kind en Gezin)	16,6	22,5
Particulier opvanggezin gemeld aan of onder toezicht van Kind en Gezin	12,3	8,5
Particuliere opvanginstelling gemeld aan of onder toezicht van Kind en Gezin	5,4	6,5
Huispersoneel	1,3	0,7
Andere (Centrum voor kinderzorg en gezins- ondersteuning, PWA, au pair, ...)	0,7	0,0
Totaal	100,0	100,0

4.4 Kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar: gebruik van opvang volgens soort opvang (Vlaams Gewest)

Bronnen: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

Evolutie opvangvormen

4.5 Evolutie van het gebruik van formele en informele opvang voor kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar - percentage van de gebruikers van opvang

Bronnen: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

Vanpée K., Sannen L., Hedeboom G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

De **intensiteit van de opvang** kan worden bekeken vanuit het aantal dagen dat opvang wordt gebruikt en vanuit het aantal uren per week dat een kind wordt opgevangen. Een op de drie kinderen (33,7%) gebruikt vijf volle dagen opvang. De andere kinderen worden deeltijds opgevangen, waarvan een groot deel 4 dagen of 4 ½ dag per week. Tegenover 1997 is de voltijdse opvang toegenomen (zie

tabel 4.6).

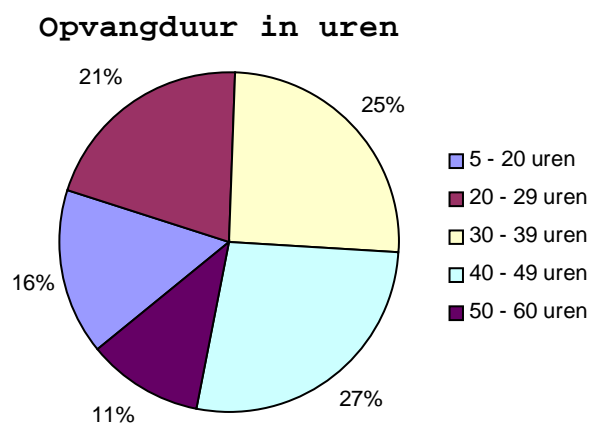
Kinderen die regelmatig worden opgevangen, worden ook relatief lang opgevangen. Ongeveer 6 op de 10 kinderen worden 30 uur of meer per week opgevangen, wat overeenkomt met gemiddeld meer dan 6 uren per "werkdag". Ongeveer 4 op de 10 kinderen worden 40 uren of meer per week opgevangen en ongeveer 1 op de 10 zelfs 50 uren of meer (zie grafiek 4.7).

Opvangduur in dagen		
	1997	1999
Voltijds	29,3	33,7
Deeltijds	69,1	66,3
Dag en nacht, nacht, weekend	1,6	0,0
Totaal	100,0	100,0

4.6 Intensiteit van de opvang per week bij kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar die regelmatig (= minstens 5 uren per week) gebruikmaken van opvang in het Vlaams Gewest

Bronnen: Kind en Gezin - Enquête inzake het gebruik van kinderopvang voor kinderen onder de 3 jaar, najaar 1997

Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

4.7 Aantal uren opvang per week bij kinderen van 3 maanden tot 2 ½ jaar die regelmatig (= minstens 5 uren per week) gebruikmaken van opvang in het Vlaams

Gewest, 1999

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., *Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders*, HIVA, Leuven, 2000

1.2. Schoolgaande kinderen

Ongeveer 50% van de kinderen die naar de kleuterschool gaan en 28,6% van de kinderen van de lagere school worden **tijdens de week** regelmatig opgevangen door andere personen of voorzieningen dan de ouders (zie tabel 4.8).

Voor de kinderen die naar de kleuterschool gaan, zijn de **grootouders** de belangrijkste opvanginstantie. Grootouders vangen zo'n 40% van de kinderen van de kleuterschool op. Bij de lagereschoolkinderen komt opvang door en in de school op de eerste plaats: 35,8%. De grootouders vangen 34,3% van deze kinderen op (zie tabel 4.9).

Gebruik buitenschoolse opvang

	Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan
Regelmatig	51,1	28,6
Zeer uitzonderlijk of geen	48,9	71,4
Totaal	100,0	100,0

4.8 Gebruik van buitenschoolse opvang voor kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan in het Vlaams Gewest, 1999 (percentage)

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., *Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders*, HIVA, Leuven, 2000

Soort opvang

Percentage van de gebruikers van opvang	
Kinderen die naar kleuterschool gaan	Kinderen die naar lagere school gaan

---

Grootouders	40,6	34,3
Andere familieleden, vrienden, buren	7,3	14,9
Opvang buiten de school (IBO)	7,9	4,5
Opvang door en in de school	27,9	35,8
Opvanggezin aangesloten bij een dienst	7,0	0,0
Particulier opvanggezin	4,9	1,5
Kinderdagverblijf	1,1	1,5
Particuliere opvanginstelling	0,8	0,0
Andere (PWA, au pair, huispersoneel,...)	2,5	7,5
<hr/>		
Totaal	100,0	100,0

4.9 Schoolgaande kinderen: gebruik van opvang door kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan volgens soort opvang, Vlaams Gewest, 1999 (percentage)

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

1.3. Zieke kinderen

Voor veel gezinnen die gebruikmaken van kinderopvang brengt de ziekte van het kind bijkomende kopzorgen mee. Ruim de helft van de **nog niet schoolgaande kinderen** wordt bij een kortstondige ziekte **niet** opgevangen in de gebruikelijke opvangvoorziening. 53,3% wordt wel eens door de grootouders opgevangen. Bij één op de drie kinderen neemt een van de ouders vakantie of een recuperatiedag. Ongeveer de helft van de ouders neemt verlof om sociale of familiale redenen. Slechts 45,6% doet ook bij een kortstondige ziekte een beroep op de gebruikelijke opvangvoorziening, veelal de grootouders of een opvanggezin. 6,7% van de ouders geeft aan wel eens een beroep te doen op een specifieke organisatie voor opvang van zieke kinderen (zie tabel 4.10).

Zorg bij ziekte: nog niet schoolgaande kinderen

De gebruikelijke opvangvoorziening	45,6
- grootouders	23,2
- andere familie, buren, vrienden	2,8
- opvanggezin aangesloten bij een dienst	10,5
- particulier opvanggezin	4,3

- kinderdagverblijf	3,1
- particuliere opvanginstelling	1,6
Grootouders (1)	53,3
Ouder(s) neemt vakantie of recuperatiedag	37,6
Ouder(s) neemt verlof om sociale of familiale redenen	35,8
Anderen (familie, vrienden, burens) zorgen voor het kind (1)	9,8
Ouder(s) werkt thuis	8,3
Specifieke organisatie voor opvang zieke kinderen	6,7
Partner werkt niet	1,3
Een andere oplossing	5,0

4.10 De zorg bij kortstondige ziekte van nog niet schoolgaande kinderen die normaal gebruikmaken van opvang in het Vlaams Gewest, 1999 (meerdere vormen mogelijk)

Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000

(1) Hier niet mee opgenomen de grootouders/de anderen die voor de dagelijkse opvang zorgen; dit is vervat in de categorie "gebruikelijke opvangvorm"

Bijna de helft van de **schoolgaande kinderen** kan bij kortstondige ziekte gewoonlijk **niet** terecht in de gebruikelijke opvangvoorziening. Ook hier nemen ouders vaak een dag vakantie, een recuperatiedag of verlof om sociale of familiale redenen of springen de grootouders in (zie tabel 4.11).

Zorg bij ziekte: schoolgaande kinderen

	Kinderen van 2 ½ tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
De gebruikelijke opvangvoorziening	49,1	41,5
- grootouders	42,1	33,8
- andere	7,2	7,7
Ouder(s) neemt vakantie of recuperatiedag	39,3	32,3
Grootouders zorgen voor kind (1)	37,6	50,8
Ouder(s) neemt verlof om sociale of familiale redenen	36,8	36,9
Partner werkt niet	20,1	9,2

Anderen (vrienden, buren, familie)		
zorgen voor het kind (1)	10,5	3,1
Ouder(s) werkt thuis	10,5	7,7
Specifieke organisatie voor opvang		
zieke kinderen	8,8	4,6
Kind blijft alleen thuis	0,5	3,1
Een andere oplossing	4,5	4,6

4.11 De zorg bij kortstondige ziekte van schoolgaande kinderen die normaal gebruikmaken van opvang in het Vlaams Gewest, 1999 (meerdere vormen mogelijk)
Bron: Vanpée K., Sannen L., Hedebouw G., Kinderopvang in Vlaanderen. Gebruik, keuze van de opvangvorm en evaluatie door de ouders, HIVA, Leuven, 2000
 (1) Hier niet mee opgenomen de grootouders/de anderen die voor de dagelijkse opvang zorgen; dit is vervat in de categorie "gebruikelijke opvangvorm"

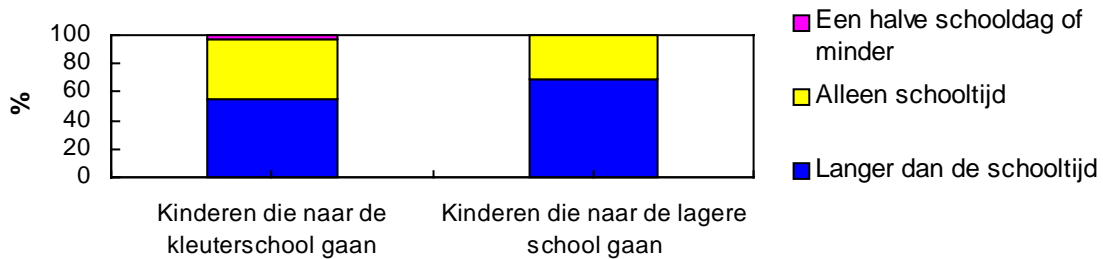
2. Schoolgaan

In het Vlaams Gewest gaan de meeste kinderen naar de kleuterschool. Al vóór de leeftijd van 3 jaar is het schoolgaan **vrij algemeen**. In het najaar van 1999 gingen 65,8% van de kinderen van 2 ½ jaar tot 3 jaar voltijds naar school en 21,1% deeltijds, meestal enkel 5 voormiddagen. 13,2% van deze kinderen ging nog niet naar school.

Voor heel wat kinderen die naar de kleuterschool of naar de lagere school gaan, duurt **een dag op school** langer dan de schooldag zelf: ruim 55% van de leerlingen van de kleuterschool en 68% van de leerlingen van de lagere school verblijven langer op school dan de schooltijd (zie grafiek 4.12).

De school en zeker de kleuterschool bevindt zich op zeer korte **afstand** van de **woning**. 57% van de kinderen die naar de kleuterschool gaan, woont op hoogstens 1 km van de school en 36,1% op 1 tot 5 km. Bij de kinderen die naar de lagere school gaan, is dit respectievelijk 49,3 en 38,5% (zie grafiek 4.13). Deze korte afstand belet evenwel niet dat 68% van de kleuters en 51,3% van de kinderen die naar de lagere school gaan, met de wagen naar school worden gebracht (zie grafiek 4.14).

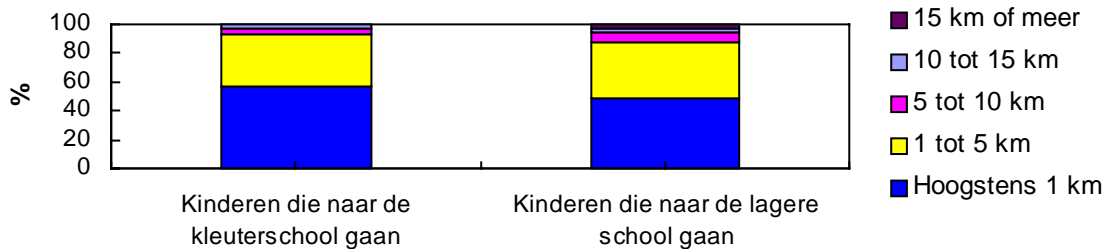
Verblijfsduur op school

4.12 Kinderen onder de 12 jaar: verblijfsduur op school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

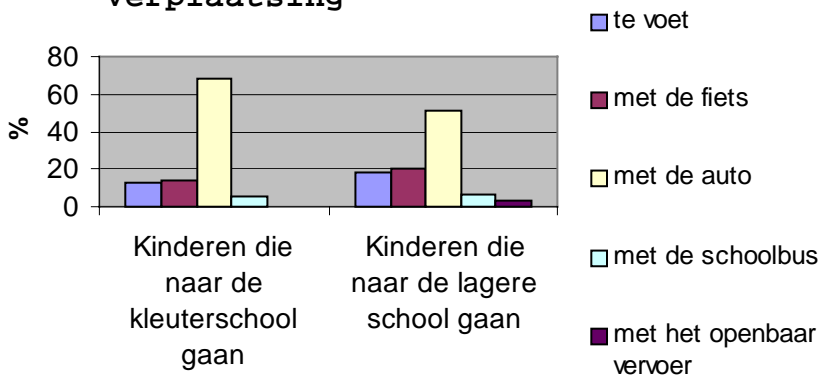
Afstand tot school

4.13 Kinderen onder de 12 jaar: afstand tot de school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

Verplaatsing

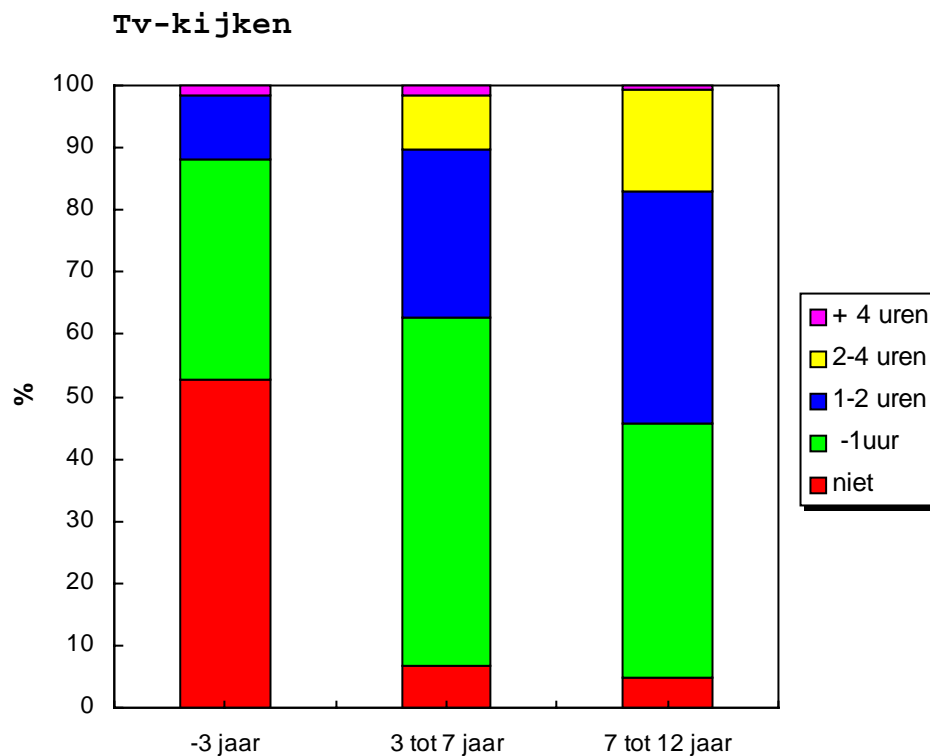

4.14 Kinderen onder de 12 jaar: wijze van verplaatsing naar school (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

3. Tv/video-kijken

Kinderen onder de 3 jaar kijken meestal niet of hoogstens 1 uur per dag naar tv of video: bijna 53% kijkt niet; ongeveer 35% kijkt hoogstens 1 uur. Van 3 tot 7 jaar ligt het tv-kijken hoger: 37,4% kijkt 1 uur of meer. Vanaf 7 jaar zijn bijna 17% van de kinderen vrij intense kijkers (zie grafiek 4.15).

4.15 Kinderen onder de 12 jaar: uren tv/video-kijken per dag (percentage)

Bron: *Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin*

4. De jaarlijkse vakantie

Voor kinderen in een tweeoudergezin is de jaarlijkse vakantie bijna de regel; voor kinderen in eenoudergezinnen is dit veel minder het geval.

Ongeveer 86% van de kinderen die leven in een tweeoudergezin, ging in 1998 **minstens een week** met vakantie. Naar leeftijd van het kind is er nagenoeg geen verschil (zie tabel 4.16). Kinderen uit eenoudergezinnen gaan merkkelijk minder met vakantie: 43% ging niet voor minstens een week met vakantie.

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 7 jaar	Kinderen van 7 tot 12 jaar	Totaal
Het gezin gaat met vakantie	84,1	84,1	89,3	86,3
Het gezin gaat niet met vakantie	15,9	15,9	10,7	13,7
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0

4.16 Kinderen onder de 12 jaar die jaarlijks minstens een week met vakantie gaan (alleen tweoudergezinnen - percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

5. Kinderen in begeleiding via de bijzondere hulpverlening

Voor een aantal jonge kinderen lopen er begeleidingsmaatregelen via de comités voor bijzondere jeugdzorg en de jeugdrechtbanken. Een aantal kinderen worden begeleid via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin.

5.1. Begeleiding via de bijzondere hulpverlening, gesubsidieerd door Kind en Gezin

Een aantal kinderen en hun gezin worden begeleid of opgevangen in centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning of via diensten voor private gezinsplaatsing. Het gaat om kortstondige opvang op verzoek van de ouders wegens bijzondere leef-, arbeids-, woon-, gezondheids- of financiële situaties.

In de centra voor kinderzorg en gezinsondersteuning waren er in 2000 4495 ingeschreven kinderen, d.w.z. kinderen met minstens een begeleidingsdag in 2000. In de diensten voor private gezinsplaatsing waren er 304 ingeschreven kinderen. Deze cijfers zijn nagenoeg ongewijzigd gebleven tegenover 1999 (zie tabel 4.17).

Begeleiding via Kind en Gezin

	1999			2000		
	Totaal	-3 j	3-6 j	+6 j	Totaal	

Centra voor kinderczorg en gezins- ondersteuning	4 477	1 958	1 313	1 224	4 495
Diensten voor private gezinsplaatsing	311	84	76	144	304
<hr/>					
Totaal	4 788	2 042	1 389	1 368	4 799

4.17 Aantal kinderen ingeschreven in een voorziening voor bijzondere hulpverlening gesubsidieerd door Kind en Gezin

5.2. Begeleiding via de bijzondere jeugdbijstand

Op 31 december 2000 waren er in totaal 1852 kinderen onder de 12 jaar in begeleiding onder toezicht van een *Comité voor Bijzondere Jeugdzorg*, waarvan 194 kinderen onder de 3 jaar, 429 kinderen van 3 tot 6 jaar en 1229 kinderen van 6 tot 12 jaar.

Gegevens over begeleidingsmaatregelen opgelegd door een *Jeugdrechtbank* zijn eveneens beschikbaar voor 2000. Op 31 december 2000 waren er 2053 kinderen onder de 12 jaar met begeleidingsmaatregelen opgelegd door een Jeugdrechtbank, waarvan 190 onder de 3 jaar, 403 van 3 tot 6 jaar en 1460 kinderen van 6 tot 12 jaar (zie tabel 4.18).

Het gaat om een opname in een pleeggezin van een dienst voor pleeggezinnen, een begeleidingstehuis, een dagcentrum, een gezinstehuis, een oriëntatie- of observatiecentrum, een internaat, een ziekenhuis of een begeleiding door een thuisbegeleidingsdienst, preventieve sociale actie, een opname in voorzieningen binnen Kind en Gezin of binnen het Vlaams Fonds voor Integratie van Personen met een Handicap (zie tabellen 4.19 en 4.20).

Begeleiding bijzondere jeugdbijstand

	Comité voor Bijzondere Jeugdzorg		Jeugdrechtbank	
	1999	2000	1999	2000
Kinderen onder de 3 jaar	193	194	178	190
Kinderen van 3 tot 6 jaar	426	429	392	403
Kinderen van 6 tot 12 jaar	1 220	1 229	1 410	1 460
<hr/>				
Totaal	1 839	1 852	1 980	2 053

4.18 Aantal kinderen in begeleiding onder toezicht van een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg of met een begeleidingsmaatregel opgelegd door een Jeugdrechtbank

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

---

Begeleidingsvorm Comité voor Bijzondere Jeugdzorg

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
Begeleidingstehuizen	14	96	268
Dagcentra	0	5	223
Diensten voor pleegzorg/pleeggezinnen	89	189	342
Internaten*	0	4	22
Gezinstehuizen	0	3	13
Opvang-, Oriëntatie- en Observatiecentra	0	3	17
Preventieve sociale actie	23	24	106
Thuisbegeleidingsdiensten	61	93	205
Voorzieningen Kind en Gezin	5	4	4
Voorzieningen VFIPH	0	2	3
Voorzieningen buiten Nederlandstalig grondgebied	2	1	9
Algemene ziekenhuizen	0	4	14
Zonder kosten	0	1	1
Niet gekend	0	0	2
Totaal	194	429	1 229

4.19 Kinderen in begeleiding onder toezicht van een Comité voor Bijzondere Jeugdzorg: begeleidingsvorm, 2000

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

* *Gemeenschapsinternaten en rijksinternaten*

Begeleidingsvorm Jeugdrechtbank

	Kinderen onder de 3 jaar	Kinderen van 3 tot 6 jaar	Kinderen van 6 tot 12 jaar
--	-----------------------------	------------------------------	-------------------------------

Begeleidingstehuizen	24	99	327
Dagcentra	0	1	64
Diensten voor pleegzorg/pleeggezinnen	82	143	497
Internaten*	0	2	31
Gezinstehuizen	0	4	17
Opvang-, Oriëntatie- en Observatiecentra	0	3	11
Thuisbegeleidingsdiensten	17	35	118
Voorzieningen Kind en Gezin	30	31	75
Voorzieningen VFIPH	4	15	28
Voorzieningen buiten Nederlandstalig grondgebied	4	1	10
Algemene ziekenhuizen	3	3	6
Zonder kosten	25	64	274
Niet gekend	1	2	2
Totaal	190	403	1 460

4.20 Kinderen met een begeleidingsmaatregel opgelegd door een Jeugdrechtbank: begeleidingsvorm, 2000

Bron: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, afdeling Bijzondere Jeugdbijstand

* Gemeenschapsinternaten, rijksinternaten, vrijeschoolinternaten

6. De Europese context

6.1. Kinderopvang

Het niveau en het gebruik van kinderopvang verschillen erg naar gelang van het land. Inzake het percentage gesubsidieerde **kinderopvangplaatsen** is België koploper, gevolgd door Frankrijk en Zweden.

In sommige andere landen is er nauwelijks sprake van een opvangaanbod door de overheid voor kinderen onder de 3 jaar (zie tabel 4.21).

Over het gebruik van kinderopvang - percentage gebruik en opvangvorm - zijn slechts onvolledige gegevens beschikbaar (zie tabel 4.22).

Gesubsidieerde kinderopvang

België	30
Duitsland (voormalige BRD)	2
Frankrijk	23

Groot-Brittannië	2
Italië	6
Nederland	8
Zweden	21

4.21 Aantal gesubsidieerde plaatsen per 100 kinderen onder de 3 jaar in enkele Europese landen

Bron: European Commission Network on Childcare, A Review of Services for Young Children in the European Union 1990-1995

Gebruik kinderopvang

Vlaamse Gemeenschap   *0-3 maanden*: bijna alle kinderen worden "opgevangen" door de ouders
3m-2 ½ jaar: 61,6% maakt gebruik van kinderopvang waarvan 29% in kinderdagverblijven, 38,5% in opvanggezinnen en 32,1% door grootouders of andere familieleden
2 ½ - 6 jaar: 51,1% maakt gebruik van buitenschoolse opvang

Waalse Gemeenschap   *0-1 jaar*: "opvang" door ouders overweegt
1-2 ½ jaar: 21,5% wordt opgevangen in kinderdagverblijven en 12% in een opvanggezin

---

Duitsland   NB

Groot-Brittannië   *0-1 jaar*: bijna alle kinderen worden "opgevangen" door de ouders of informeel door familie of opvanggezin
1-3 jaar: de meeste kinderopvangvoorzieningen zijn privaat. Geen gegevens omtrent het gebruik
20% van de 2-jarigen bezoekt een peuterspeelzaal

Italië   *0-1 jaar*: "opvang" door ouders, aangevuld met informele opvang in gezinnen
1-3 jaar: 27% thuisopvang; 48% door familie of informele gezinsopvang; 15% opvang thuis; 6% in een kinderopvangcentrum; 2% door vaders en gezinsopvang

---

Nederland   kinderdagverblijven worden door 17% van de 0-4-jarigen gebruikt
meer dan 50% van de 2-4-jarigen gaat naar een peuterspeelzaal
buitenschoolse opvang wordt door 5% van de 4-12-jarigen gebruikt

---

Zweden   0-1 jaar: bijna alle kinderen worden "opgevangen" door de ouders thuis
1-5 jaar: 61% van de kinderen gaat voltijds naar een voorschools opvangcentrum; 12% wordt in een gezin opgevangen

---

4.22 Gebruik van kinderopvang naar gelang van de leeftijd omstreeks 1999

Bron: OESO, Thematic review of early childhood education and care

NB: niet beschikbaar

6.2. Schoolgaan

Binnen Europa is het Vlaams Gewest koploper wat betreft de leeftijd waarop kinderen voor het eerst naar school gaan. 82,4% van de kinderen tussen 3 en 4 jaar gaat naar school. In Frankrijk ligt dit ook vrij hoog (78,9%). In de andere landen ligt dit op 50% of lager (zie tabel 4.23).

Schoolgaan

België*	82,4
Duitsland	49,4
Frankrijk	78,9
Groot-Brittannië	50,6
Italië	63,7
Nederland	32,8
Zweden	42,8

4.23 Kinderen onder de 4 jaar die naar school gaan in enkele Europese landen: percentage van de groep kinderen van 3 tot 4 jaar (1998)

Bron: OESO, Education at a Glance, 2000

* *Betreft Vlaanderen; gegevens over België zijn niet beschikbaar*

Hoofdstuk 5

Aspecten van gezondheid en ontwikkeling van jonge kinderen

Perinatale mortaliteit en kindersterfte worden algemeen beschouwd als goede indicatoren voor de kwaliteit van het gezondheidssysteem van een land. Ook de levensverwachting is een veel gehanteerde indicator. Naast deze basisindicatoren gaan we in dit hoofdstuk ook in op de zwangerschapsbegeleiding en stellen we een aantal bevallingsgegevens voor.

Inzake morbiditeit bij jonge kinderen zijn er eerst de aangeboren afwijkingen en het gehoorverlies dat al in de neonatale periode wordt opgespoord. Verder gaat onze aandacht naar een aantal ziektes en aandoeningen die relevant zijn voor het jonge kind.

Een belangrijk aandachtspunt vormen de gegevens over ongevallen en over kindermishandeling.

1. Gegevens over zwangerschap en bevalling

De *zwangerschapsbegeleiding* wordt in Vlaanderen in hoge mate toevertrouwd aan een gynaecoloog: 92,2% van de zwangere vrouwen laat haar zwangerschap volgen door een privé-gynaecoloog en nog eens 4,7% zowel door een gynaecoloog als door een huisarts. Van 1999 naar 2000 nam de begeleiding door privé-gynaecologen licht toe.

Het aandeel van de gynaecologen in de zwangerschapsbegeleiding ligt het hoogst in de provincies Vlaams-Brabant en Antwerpen. Gemengde zwangerschapsbegeleiding ligt het hoogst in de provincie West-Vlaanderen.

Het aantal niet medisch begeleide zwangerschappen ligt zeer laag (0,3%) (zie tabellen 5.1 en 5.2).

Zwangerschapsbegeleiding		
	1999	2000
Privé-gynaecoloog	91,6	92,2
Gemengd	4,6	4,7
Huisarts	2,5	1,9
Prenataal consultatiebureau Kind en Gezin	0,6	0,4
Vroedvrouw	0,5	0,5
Geen begeleiding	0,2	0,3
Vlaams Gewest	100,0	100,0

5.1 Begeleiding van de zwangerschap: type zwangerschapsbegeleiding - Vlaams Gewest (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Ikaros

Zwangerschapsbegeleiding volgens provincie

	Antwerpen	Vlaams- Brabant	West- Vlaanderen	Oost- Vlaanderen	Limburg	Vlaams Gewest
Privé-gynaecoloog	94,3	96,1	89,2	90,5	90,5	92,2
Gemengd	1,4	2,3	8,4	7,1	5,5	4,7
Huisarts	2,4	0,8	2,0	1,5	2,4	1,9
Andere	1,6	0,7	0,2	0,7	1,2	0,9
Geen begeleiding	0,3	0,2	0,1	0,2	0,4	0,3
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

5.2 Begeleiding van de zwangerschap: type zwangerschapsbegeleiding volgens provincie - 2000 (percentage)

Bron: Kind en Gezin - Ikaros

De meerderheid van de levendgeborenen komt **in een kraamkliniek** ter wereld. In 1995 (meest recente cijfer) bedroeg het aantal thuisbevallingen in het Vlaams Gewest 1,0%. In 1997 (meest recente cijfer) duurde het verblijf in de kraamkliniek gemiddeld 6,07 dagen in het Vlaams Gewest. In het Brussels Gewest duurde het 5,73 dagen. Tegenover 1996 is de gemiddelde verblijfsduur licht gedaald, met 0,3 dagen.

In het Vlaams Gewest waren er in 1999 op 100 verlossingen 46,9 eerste geboorten; 34,2 geboorten betroffen een tweede kind; 12,4 geboorten betroffen een derde kind en bij 6,5 geboorten ging het om een vierde of volgende kind. Het relatieve aantal derde en volgende kinderen daalde van 19,6 in 1998 naar 18,9 in 1999.

Het percentage jonge moeders, d.w.z. moeders onder de 20 jaar, bedraagt 2,2% (1999). Het percentage zwangerschappen boven de **leeftijd** van 40 jaar bedraagt 1,1%. De gemiddelde leeftijd van de moeder is 27,5 jaar bij de eerstbarenden en

30,6 jaar bij de multiparae; dit is een lichte stijging tegenover 1998 (+0,1 jaar). De trend naar zwangerschap op latere leeftijd blijft zich voortzetten, zowel voor primiparae als voor multiparae. De stijging is gering maar aanhoudend: in een periode van 5 jaar (1995-1999) steeg de gemiddelde leeftijd van 27,1 jaar naar 27,5 jaar voor de eerstbarenden en van 30,1 jaar naar 30,6 jaar voor de multiparae (zie ook hoofdstuk 1, punt 4.3).

Een niet te onderschatten aantal zwangerschappen, nl. 4,3%, is ontstaan na een subfertiliteitsbehandeling: 1,9% van de vrouwen werd **hormonaal behandeld**; bij 1,2% werd **in-vitrofertilisatie** (IVF) toegepast; bij 0,6% kwam de zwangerschap tot stand na kunstmatige inseminatie en bij 0,5% na intracytoplasmatische sperma-injectie (ICSI) (1999). Het aantal bevallingen na een subfertiliteitsbehandeling nam licht toe tegenover 1998, met 0,2%.

Ruim 42% van de meerlingzwangerschappen kwam tot stand na een medisch begeleide bevruchting. Bij de eenlingen is dit slechts 3,7%.

3,8% van de kinderen behoorde tot de categorie meerlingen. De frequentie van tweelingen bedroeg 3,6%, die van drielingen 0,2%. Er werden 1097 tweelingen, 31 drielingen en één vierling geregistreerd.

In 1999 beviel 7,0% van de zwangere vrouwen voortijdig, na een zwangerschap van minder dan 37 weken. Het relatieve aantal **kinderen met een laag geboortegewicht** (minder dan 2500 gram) bedroeg 7,1%. Extreem laag geboortegewicht (minder dan 1500 gram) komt voor bij 1,2% van de kinderen. Tegenover 1998 is er een lichte toename van het aantal prematuren (+0,3%).

Bij drie op de tien vrouwen (31,9%) wordt de geboorte **ingeleid**, meestal om opportunitere redenen, die zowel bij de obstetricus als bij de zwangere vrouw kunnen liggen. Zo'n 70,2% van de kinderen wordt zonder **verloskundige ingrepen** geboren. Ruim een kind op de zes wordt met de keizersnede ter wereld gebracht. Tegenover 1998 nam de frequentie van keizersnede licht toe; de stijging is aanhoudend: sinds 1995 steeg de frequentie van 13,6% naar 16,2% van alle verlossingen. Bij 13,0% wordt vacuüm-extractie* toegepast of wordt de verlostang gebruikt. Epidurale pijnverdooving wordt toegepast bij bijna zes op de tien verlossingen. Ook de frequentie van epidurale pijnverdooving neemt aanhoudend toe: in een periode van 5 jaar (1995-1999) steeg de frequentie van 48,2% naar 61,3%.

Na de geboorte werd 12,9% van de kinderen overgebracht naar een n-dienst (neonatale dienst) en 3,9% naar een NIC-dienst (neonatale intensievezorgdienst). Zowel het aantal transfers naar een n*-dienst als het

aantal transfers naar een NIC-dienst daalde (-0,3% en -0,2%).

Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE) - 1999

* *vacuüm-extractie: het doen geboren worden van een kind met behulp van een instrument dat zich op het hoofd van het kind vastzuigt*

2. Levensverwachting

De levensverwachting **bij geboorte** en op **de leeftijd van 1 jaar bedraagt** ongeveer 75 jaar voor de mannen en ongeveer 81 jaar voor de vrouwen (1998, meest recente cijfer) (zie tabel 5.3).

In tabel 5.3 is eveneens de evolutie opgenomen sinds 1995. Jaarlijks neemt de levensverwachting toe, met uitzondering van 1997 naar 1998. Maar dit is wellicht toe te schrijven aan een wijziging in de gegevensverzameling in 1998.

Levensverwachting			
		Bij de geboorte	Op 1 jaar
Mannen	1995	74,6	74,1
	1996	75,1	74,5
	1997	75,5	74,9
	1998	75,4	74,8
Vrouwen	1995	80,8	80,2
	1996	81,3	80,6
	1997	81,5	80,8
	1998	81,1	80,5

5.3 Levensverwachting in het Vlaams Gewest, bij de geboorte en op 1 jaar

Bron: Gezondheidindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

3. Sterfte

3.1. De sterfte in de jongste leeftijdsgroep in het Vlaams Gewest

Gegevens omtrent de sterfte in de jongste leeftijdsgroep worden over het algemeen voorgesteld door middel van een aantal maatstaven, die men sterftematen noemt (zie tabel 5.4).

Een eerste sterftemaat is de **doodgeboorte**. Dit is het aantal kinderen dat als

"doodgeboren" wordt aangegeven na een zwangerschap van minstens 180 dagen. In 1998 (nog geen recentere cijfers beschikbaar) waren er 259 doodgeborenen. Het **doodgeboortecijfer** bedroeg 3,9 per duizend geboorten. Dit cijfer lag 0,6 per duizend lager dan in 1997.

De **vroeg-neonatale sterfte** is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en de leeftijd van zeven dagen (7 x 24 uur). In 1998 overleden 152 kinderen in deze periode; de vroeg-neonatale sterfte bedroeg 2,4 per duizend levendgeborenen. De cijfers zijn ongewijzigd tegenover 1997.

Het **perinatale-sterftecijfer** bedroeg 6,3 per duizend geborenen. De perinatale sterfte is de sterfte van kinderen tijdens de eerste zeven dagen van hun leven samen met het aantal doodgeborenen. In 1998 was er een daling van de perinatale sterfte met 0,6 per duizend. Deze daling is toe te schrijven aan de daling van de doodgeboorte; de vroeg-neonatale sterfte bleef ongewijzigd.

Een andere veelgebruikte sterftemaat is de **neonatale sterfte**. Dit is de sterfte tussen de geboorte en de eerste vier weken (28 dagen) na de geboorte. In 1998 overleden 200 kinderen tijdens de eerste 28 dagen van hun leven. Het neonatale-sterftecijfer bedroeg 3,2 per duizend levendgeborenen en lag 0,2 per duizend hoger dan in 1997.

Het **laat-neonatale-sterftecijfer** bedroeg 0,8 per 1000 levendgeborenen. De laat-neonatale sterfte is de sterfte na de eerste zeven dagen (7 x 24 uur) tot en met de leeftijd van 28 dagen.

Tot slot is er nog de **zuigelingensterfte**. Dit is de sterfte die zich voordoet tussen de geboorte en het bereiken van de leeftijd van één jaar. In 1998 overleden 319 kinderen tijdens hun eerste levensjaar. De zuigelingensterfte bedroeg 5,1 per 1000 levendgeborenen en steeg met 0,2 per duizend. Dit is toe te schrijven aan de daling van de sterfte in alle leeftijdsperiodes (zie tabel 5.4).

Van de levend geboren kinderen met een **geboortegewicht** tot 1000 g overlijdt 41,0% vóór het bereiken van de leeftijd van 1 jaar (1998) (zie tabel 5.5). Uit tabel 5.6 blijkt dat de sterfte bij **meerlingen** merkkelijk hoger ligt. Kinderen van een tweeling hebben 3,88 maal meer kans om te overlijden vóór de leeftijd van 1 jaar dan eenlingen. Bij kinderen van een drieling is dit 6,58.

Sterftecijfers

1997

1998

Dodgeboortecijfer per 1 000 levend- en doodgeborenen	4,5	3,9
Vroeg-neonatale-sterftecijfer per 1 000 levendgeborenen	2,4	2,4
Perinatale-sterftecijfer per 1 000 levend- en doodgeborenen	6,9	6,3
Laat-neonatale-sterftecijfer per 1000 levendgeborenen	0,6	0,8
Neonatale-sterftecijfer per 1 000 levendgeborenen	3,0	3,2
Postneonatale-sterftecijfer per 1 000 levendgeborenen	1,9	1,9
Zuigelingensterfte per 1 000 levendgeborenen	4,9	5,1

5.4 Foeto-infantiel sterftecijfer in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Sterfte volgens geboortegewicht

	Vroeg- neonatale sterfte	Laat- neonatale sterfte	Post- neonatale sterfte	Levend	Totaal
< 500 g	4	0	0	0	4
500 - 999 g	60	8	3	108	179
1000 - 1499 g	17	7	10	313	347
1500 - 1999 g	13	5	4	784	806
2000 g en meer	55	26	96	60 522	60 699
onbekend	3	2	6	572	583
Totaal	152	48	119	62 299	62 618

5.5 Zwangerschapsuitkomst: aantal sterfgevallen en levendgeborenen naar gelang van het geboortegewicht in het Vlaams Gewest - 1998

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

Meervoudige zwangerschappen

Dood- geboorten	Vroeg- neonatale sterfte	Laat- neonatale sterfte	Post- neonatale sterfte	Levend	Totaal
--------------------	--------------------------------	-------------------------------	-------------------------------	--------	--------

Eenlingen	230	118	46	109	60 008	60 511
Tweelingen	28	32	2	10	2 237	2 309
Drielingen	1	2	0	0	54	57
Totaal	259	152	48	119	62 299	62 877

5.6 Zwangerschapsuitkomst: aantal sterfgevallen en levendgeborenen bij enkelvoudige en meervoudige zwangerschappen in het Vlaams Gewest - 1998

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

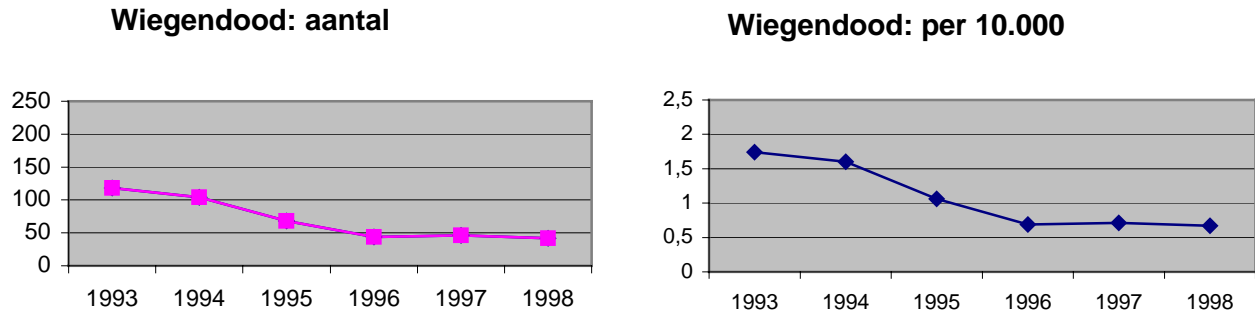
3.2. Doodsoorzaken bij overlijden van jonge kinderen in het Vlaams Gewest

De belangrijkste doodsoorzaken bij doodgeboorte en zuigelingensterfte zijn verwikkelingen tijdens de zwangerschap en de perinatale periode en congenitale afwijkingen. In 1998 overleden 185 kinderen als gevolg van verwikkelingen tijdens de zwangerschap en de perinatale periode en 142 als gevolg van congenitale afwijkingen. 42 kinderen zijn overleden aan wiegendood tegenover 46 in 1997. Het lagere aantal gevallen van wiegendood dat sinds de in het najaar van 1994 gestarte campagne van Kind en Gezin werd bereikt, is ook in 1998 behouden (zie tabel 5.7 en grafiek 5.8).

Doodsoorzaken		
	1997	1998
Congenitale afwijkingen	150	142
Verwikkelingen tijdens zwangerschap en perinatale periode	214	185
Prematuriteit en dysmaturiteit	26	20
RDS (Respiratory Distress Syndrome)	46	62
SIDS (wiegendood)	46	42
Overige	46	46
Slecht gedefinieerd	70	79
Totaal	598	576

5.7 Oorzaken van overlijden bij kinderen onder de 12 maanden in het Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

5.8 Sterfgevallen als gevolg van wiegendood in het Vlaams Gewest: aantal sterfgevallen en aantal sterfgevallen per 10 000 levendgeborenen

Bron: Gezondheidsindicatoren, ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, administratie Gezondheidszorg

4. Morbiditeit

Naast de sterftecijfers zijn de prevalentiecijfers omtrent ziektes een belangrijke indicatie voor de gezondheidstoestand van de populatie. In dit punt stellen we cijfers voor over enkele voor kinderen relevante ziektes en afwijkingen.

4.1. Aangeboren afwijkingen

Gegevens over alle kinderen in Vlaanderen zijn alleen beschikbaar vanuit de obstetrische registratie (SPE). In 1999 werd bij 1,5% van alle geboorten reeds in de perinatale periode een congenitale afwijking vastgesteld. Dit percentage is ongewijzigd tegenover 1998. Tabel 5.9 geeft een gedetailleerd beeld van het voorkomen van aangeboren afwijkingen.

Aangeboren afwijkingen*

	Aantal	Per 100 geboorten
Specifieke afwijkingen		
Spina bifida	14	0,02
Anencefalie	2	<0,01
Hydrocefalie	22	0,04

Gespleten lip/verhemelte	81	0,13
Anale imperforatie	10	0,02
Reductie ledematen	22	0,04
Hernia diaphragmatica	16	0,03
Omfalocèle/gastroschisis	8	0,01
Afwijking van		
Zenuwstelsel en sensorium	42	0,07
Gastro-intestinale tractus	60	0,10
Urogenitale tractus	148	0,24
Hart en longen	217	0,35
Spiieren en skelet	128	0,21
Craniofaciaal complex	33	0,05
Multipele congenitale afwijkingen	42	0,07
Chromosomale afwijkingen	69	0,11
Andere	149	0,24

5.9 Geregistreerde aangeboren afwijkingen (perinatale periode) in Vlaanderen - 1999

Bron: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie (SPE)

* Aangeboren afwijkingen vastgesteld bij de geboorten in kraamklinieken (< 500 g)

Bij een aantal kinderen wordt de afwijking pas later vastgesteld. De Eurocatregistratie registreert aangeboren afwijkingen tot de leeftijd van 1 jaar. De registratie bestrijkt momenteel de hele provincie Antwerpen (zie tabel 5.10).

Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar*

Aangetast stelsel	per 10 000 geboorten	
	1998	1999
Hart- en bloedvatenstelsel	36,3	45,7
Ledematen	47,4	41,2
Zenuwstelsel	21,2	18,1
<i>waarvan neurale buis</i>	9,5	6,2
<i>hydrocefalie</i>	8,9	3,4

Spijsverteringsstelsel, uitgez.		
pylorusstenose	12,3	18,1
Pylorusstenose	31,2	42,3
Intern urogenitaal stelsel	25,1	23,1
Extern urogenitaal stelsel	5,6	5,6
Gespleten lip	9,5	5,6
Gespleten verhemelte	5,6	5,6
Omfalocèle	2,8	1,7
Gastroschisis	0,6	1,7
Metabole ziektes	12,8	5,1
Chromosomale afwijkingen	22,9	22,0
waarvan syndroom van Down	13,9	12,4

5.10 Geregistreerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de provincie Antwerpen
Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

* Eurocat registreert elke aangeboren afwijking bij pasgeborenen, hetzij levend, hetzij doodgeboren, bij kinderen tot 1 jaar, bij foetussen geboren na 20 weken zwangerschap en bij geïnduceerde abortus wegens een afwijking

4.2. Gehoorverlies

Sinds de introductie van de Algo-gehoorscreening binnen Kind en Gezin zijn er betrouwbare cijfers voor Vlaanderen over de frequentie van gehoorafwijkingen. Bij 91 geteste kinderen geboren in 2000 werd een gehoorafwijking vastgesteld, dit is bij 1,6 op 1000 geteste kinderen. In totaal werden er 57 898 kinderen getest, tegenover in 1999 57 047; de incidentie in 1999 bedroeg 1,5 op 1000 geteste kinderen (zie tabel 5.11).

Gehoortverlies

	1999		2000*	
	Unilateraal	Bilateraal	Unilateraal	Bilateraal
21-40 dB	13	7	8	1
41-70 dB	5	18	16	15
71-90 dB	2	9	4	10
91 dB en meer	11	19	3	11
Gehoortverlies nog niet				

exact bepaald	0	0	12	11
<hr/>				
Totaal	31	53	43	48

5.11 Jonge kinderen bij wie gehoorverlies werd vastgesteld, uitgedrukt in decibel (dB); gehoorverlies volgens de schaal van het Bureau International d'Audiophonologie

Bron: Kind en Gezin

* Voorlopige cijfers

4.3. Ziektes en aandoeningen

Op basis van de Gezondheidsenquête 1997, de eerste gezondheidsenquête die in België werd gehouden, zijn nu ook gegevens bekend over ziektes en aandoeningen bij kinderen die in het Vlaams Gewest wonen.

In de gezondheidsenquête werd navraag gedaan naar ziektes of aandoeningen in een periode van 12 maanden. Een aantal ziektes of aandoeningen die relevant zijn voor kinderen worden hierna verder besproken, nl. astma, chronische bronchitis of CARA en allergie.

Van de bevraagde kinderen onder de 12 jaar heeft 9% in een periode van 12 maanden te maken gehad met een of meer ziektes of aandoeningen. Bij kinderen jonger dan 1 jaar ligt dit het laagst (<5%) (zie tabel 5.12).

Langdurige ziektes, aandoeningen, handicaps

---

0 jaar	4,4
1 - 3 jaar	7,3
3 - 6 jaar	10,4
6 - 12 jaar	9,8
<hr/>	
Totaal	8,9

5.12 Percentage kinderen onder de 12 jaar dat in een periode van 12 maanden leed aan een of meer langdurige ziektes, aandoeningen of handicaps in het Vlaams Gewest
Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur - verwerking Kind en Gezin

Astma, chronische bronchitis of CARA

Uit de Gezondheidsenquête 1997 blijkt dat in het Vlaams Gewest bijna 4% van de kinderen onder de 12 jaar in een periode van 12 maanden astma, chronische bronchitis of CARA heeft gehad. Kinderen jonger dan 1 jaar hebben het vaakst te maken met aandoeningen van de luchtwegen (9,4%) (zie tabel 5.13).

Astma, chronische bronchitis, CARA

---

0 jaar	9,4
1 - 3 jaar	4,5
3 - 6 jaar	3,5
6 - 12 jaar	2,2
<hr/>	
Totaal	3,6

5.13 Percentage kinderen onder de 12 jaar met astma, chronische bronchitis of CARA in een periode van 12 maanden in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur - verwerking Kind en Gezin

Allergie

Ongeveer 13% van de kinderen onder de 12 jaar had in een periode van 12 maanden te maken met een allergie. Beneden de leeftijd van 1 jaar komen allergieën bijna niet voor (zie tabel 5.14).

Allergie

---

0 jaar	0,0
1 - 3 jaar	13,2
3 - 6 jaar	14,3
6 - 12 jaar	13,6
<hr/>	
Totaal	12,6

5.14 Percentage kinderen onder de 12 jaar met allergie in een periode van

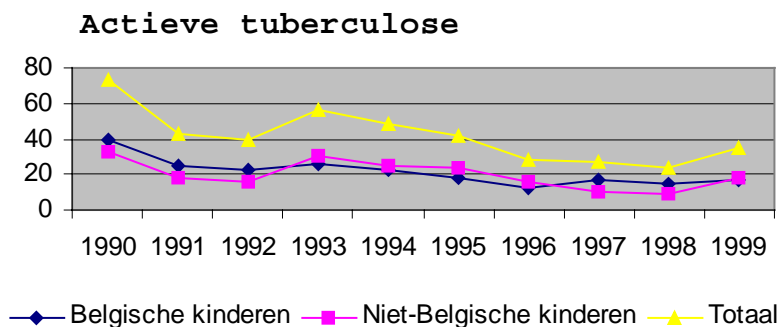
12 maanden in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur - verwerking Kind en Gezin

Actieve tuberculose

Actieve tuberculose komt niet alleen in ontwikkelingslanden voor. Ook in de westerse geïndustrialiseerde landen lijden er kinderen aan tuberculose. In 1999 werden in Vlaanderen bij kinderen onder de 15 jaar 35 nieuwe gevallen van tuberculose geregistreerd, waarvan 17 bij Belgische kinderen en 18 bij niet-Belgische kinderen.

Het aantal nieuwe gevallen van actieve tuberculose lag veel hoger dan in 1998 (+ 45,8% gevallen). De stijging is bijna volledig toe te schrijven aan de toename van tuberculose bij niet-Belgische kinderen. In grafiek 5.15 wordt de evolutie sinds 1990 weergegeven.

5.15 Aantal nieuwe gevallen van tuberculose bij kinderen onder de 15 jaar in het Vlaams Gewest

Bron: Vlaamse Vereniging voor Respiratoire Gezondheidszorg en Tuberculosebestrijding (VRGT)

4.4. Ziekenhuisopnamen

13% van de kinderen onder de 12 jaar is in een periode van 12 maanden in een ziekenhuis opgenomen geweest, meestal slechts eenmaal. Bij de kinderen van 1 tot 3 jaar werd bijna 1 op de 5 kinderen (Vlaams Gewest) in een periode van 12 maanden opgenomen in een ziekenhuis (zie tabel 5.16).

Ziekenhuisopnamen

---

0 jaar

16,6

1 - 3 jaar	18,9
3 - 6 jaar	10,8
6 - 12 jaar	10,9
<hr/>	
Totaal	13,0
<hr/>	

5.16 Percentage kinderen met 1 of meerdere ziekenhuisopnamen in de loop van een jaar in het Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur - verwerking Kind en Gezin

5. Ongevallen bij kinderen

De preventie van ongevallen is een belangrijke opdracht voor al wie betrokken is bij de zorg voor jonge kinderen.

Als uitgangspunt voor preventieve acties is cijfermateriaal over de feitelijke situatie onmisbaar.

Hierna volgen een aantal gegevens omtrent ongevallen bij jonge kinderen: de resultaten van een grootschalige bevraging van ouders van jonge kinderen in Vlaanderen door de regioverpleegkundigen van Kind en Gezin, gegevens over de opnamen in een spoedgevallenafdeling als gevolg van een ongeval in de privé-sfeer en gegevens over verkeersongevallen.

5.1. Medisch behandelde ongevallen

Gegevens over ongevallen met ziekenhuisopname of met de dood tot gevolg worden systematisch verzameld via registratiesystemen, maar hiermee wordt slechts het topje van de ijsberg zichtbaar. Wil men ook de minder ernstige ongevallen in kaart brengen, dan is een andere methodiek noodzakelijk.

Met een **bevolkingsonderzoek** is het mogelijk om ongevallen veel vollediger in kaart te brengen. In Vlaanderen werd in 1984-1985 voor het eerst een bevolkingsonderzoek bij zeer jonge kinderen georganiseerd, door het toenmalige NWK. In 1999 startte Kind en Gezin opnieuw een bevolkingsonderzoek naar ongevallen bij jonge kinderen.

In het onderzoek worden de ouders van kinderen onder de 3 jaar er maandelijks over bevraagd of hun kind in de voorbije maand een ongeval heeft gehad. Als ongeval wordt beschouwd elke ongewilde, onvoorziene gebeurtenis waarbij een plotselinge van buitenaf inwerkende kracht lichamelijk letsel toebrengt en waarbij een arts werd geconsulteerd, hierna medisch behandeld ongeval genoemd. Het onderzoek loopt van januari 1999 tot en met december 2000. Het onderzoek

toont aan hoe frequent ongevallen zijn bij jonge kinderen, wat er precies gebeurt, in welke omstandigheden en wat de gevolgen ervan zijn. Momenteel zijn de eerste resultaten beschikbaar over het jaar 1999. De volledige resultaten zullen in de loop van 2001 worden gepubliceerd.

Van de kinderen van 3 maanden tot 3 jaar is in de loop van een jaar één kind op de vier het slachtoffer van een ongeval waarvoor een arts wordt geconsulteerd. De **incidentie van ongevallen** ligt iets hoger bij jongens dan bij meisjes en verschilt naar gelang van de leeftijd. Opmerkelijk is dat de incidentie van ongevallen niet gewijzigd is tegenover 15 jaar geleden, uitgezonderd in de leeftijdsgroep 3 maanden tot 1 jaar (zie tabel 5.17).

Ongevalsincidentie		
	1984-1985	1999*
Jongens (1)	0,27	0,27
Meisjes (1)	0,21	0,22
Totaal	0,24	0,24
3 maanden tot 1 jaar	0,09	0,14
1 jaar - 2 jaar	0,26	0,25
2 jaar - 3 jaar	0,27	0,27
Totaal	0,24	0,24

5.17 Incidentie van medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar

Bron: Kind en Gezin - Onderzoek naar ongevallen

* Voorlopige cijfers

(1) In 1984-1985 waren ook kinderen tussen 3 en 4 jaar opgenomen

Ongevallen gebeuren vooral in of om de eigen woning of in of om een andere woning. Tegenover 1984-1985 zien we een stijging van het aandeel van ongevallen in de kinderopvang, wat overeenstemt met het toegenomen gebruik van formele kinderopvang (zie tabel 5.18 en grafiek 5.19).

Plaats ongeval

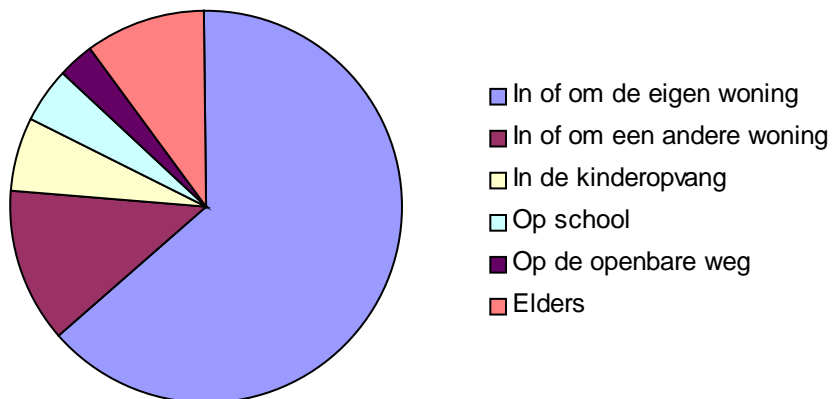
	1984-1985	1999*
In of om eigen woning	64,7	63,3
In of om andere woning	16,0	13,0
In de kinderopvang	1,8	6,0
Op school	5,7	4,8
Op de openbare weg	6,6	3,1
Elders	5,1	9,9
Niet bekend	0,1	0,0
Totaal	100,0	100,0

5.18 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens de plaats van het ongeval

Bron: Kind en Gezin - Onderzoek naar ongevallen

* Voorlopige cijfers

Plaats ongeval

5.19 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens de plaats van het ongeval - 1999

Bron: Kind en Gezin - Onderzoek naar ongevallen

* Voorlopige cijfers

Jonge kinderen zijn vooral het slachtoffer van een val. Bij kinderen onder de 12 maanden is dit vooral een val van een hoogte; bij kinderen van 1 tot 3 jaar

een val op gelijk niveau. Verbranding door hete vloeistof of stoom, verstikking en beklemming of beknelling van een lidmaat komt relatief meer voor bij kinderen van 3 maanden tot 1 jaar dan bij oudere kinderen. Snijden of stoten is frequenter bij kinderen van 1 tot 3 jaar (zie tabel 5.20 en grafiek 5.21).

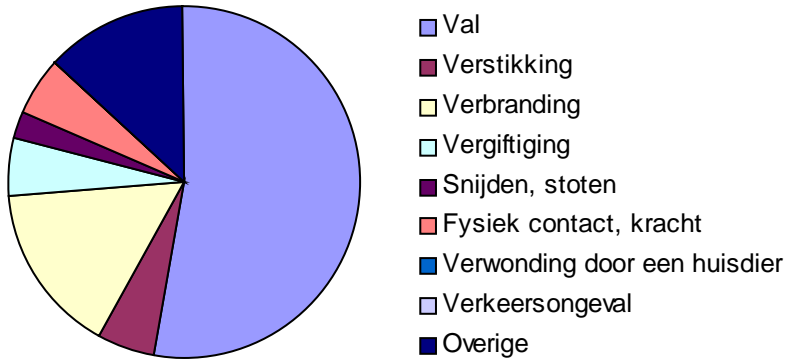
Wijze van verwonding				
	3m-1j	1j-2j	2j-3j	Totaal
Val	52,6	60,8	58,8	59,3
Op gelijk niveau, struikelen	15,8	33,5	30,4	30,8
Van de trap	5,3	7,8	10,4	8,8
Van verdieping naar lagere verdieping	0,0	0,0	0,4	0,2
Overige val van hoogte	31,6	19,6	17,6	19,5
Verstikking	5,3	0,4	0,8	0,9
Verbranding	15,8	6,9	2,8	5,6
Hete vloeistof of stoom	10,5	2,0	1,2	2,3
Contact heet/gloeiend voorwerp	5,3	4,1	1,6	3,0
Andere	0,0	0,8	0,0	0,4
Vergiftiging	5,3	4,5	3,6	4,1
Snijden, stoten	2,6	13,5	11,6	11,8
Contact met scherp voorwerp	2,6	2,4	4,0	3,2
Contact met statisch voorwerp	0,0	5,7	4,8	4,9
Contact met vallend/geworpen voorwerp	0,0	2,9	1,2	1,9
Contact met bewegend voorwerp	0,0	2,4	1,6	1,9
Fysiek contact, kracht	5,3	4,9	8,0	6,4
Slag, stoot of stamp	5,3	2,4	3,6	3,2
Ander fysiek contact	0,0	2,4	4,4	3,2
Verwonding door een huisdier	0,0	1,6	2,0	1,7
Verkeersongeval	0,0	0,4	3,2	1,7
Overige	13,2	6,9	9,2	8,4
Beklemming, beknelling van een lidmaat	10,5	5,7	6,4	6,4
Iets in oog, oor, neus	2,6	0,8	2,8	1,9
Verdrinking, in het water vallen	0,0	0,4	0,0	0,2

5.20 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar in 1999 volgens wijze van verwonding en leeftijd

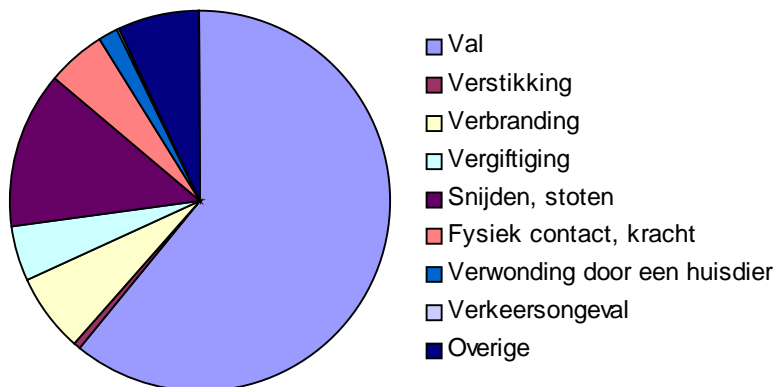
Bron: Kind en Gezin - Onderzoek naar ongevallen

Wijze van verwonding

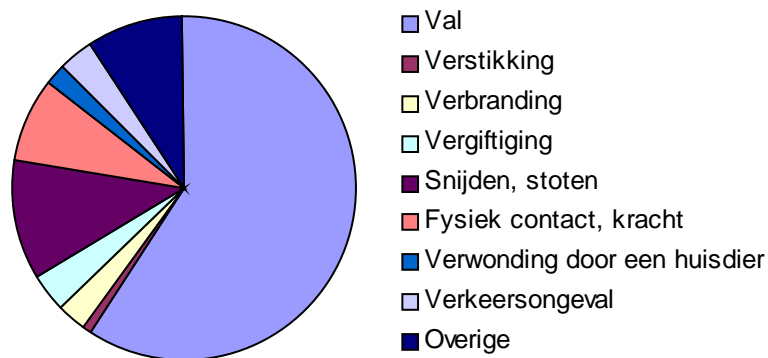
Kinderen van 3 maanden tot 3 jaar

Kinderen van 1 tot 2 jaar

Kinderen van 2 tot 3 jaar

5.21 Medisch behandelde ongevallen bij kinderen van 3 maanden tot 3 jaar volgens wijze van verwonding en leeftijd - 1999

Bron: Kind en Gezin - Onderzoek naar ongevallen

5.2. Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling

België neemt deel aan de EHLASS-registratie, een registratie van ongevallen uitgezonderd verkeersongevallen en arbeidsongevallen. In 1999 namen **de spoedgevallenafdelingen** van twee Vlaamse ziekenhuizen en van een Brussels ziekenhuis eraan deel. Deze registratie maakt het niet mogelijk om de incidentie van ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling te bepalen.

De **frequentst voorkomende ongevalstypes** zijn: val van hoogte, val op gelijk niveau, slag of stoot en knelling. Ruim de helft van de kinderen jonger dan 1 jaar die worden opgenomen in een spoedgevallenafdeling zijn het slachtoffer van een val van een hoogte. Kinderen boven de 4 jaar zijn vaak het slachtoffer van een val op gelijk niveau of een val van hoogte; ook slag of stoot komt tamelijk frequent voor (zie tabel 5.22).

Ongevalstypes

	jonger dan 1 jaar	1 tot 4 jaar	5 tot 14 jaar
Val op gelijk niveau	14,4	29,8	30,9
Val van hoogte	56,0	21,7	15,3
Val, niet gespecificeerd	0,0	4,1	2,7
Fysieke belasting	2,4	1,4	4,1

Snijden, indringen	1,6	3,9	4,3
Slag, stoot	7,2	14,9	27,6
Knelling	2,4	8,6	6,2
Andere mechanische oorzaak	0,0	2,3	1,4
Vreemd voorwerp	4,0	3,7	1,4
Vergiftiging	2,4	1,4	0,5
Hete vloeistof, stoom	4,0	2,2	1,0
Heet voorwerp	1,6	1,1	0,1

5.22 Ongevallen met opname in een spoedgevallenafdeling: aandeel van de belangrijkste ongevalstypes (het Rijk - percentage) - 1999

Bron: EHLASS, Annual Report, Belgium, 1999

5.3. Ongevallen in het verkeer

In 1999 kwamen in **België** 122 kinderen onder de 5 jaar **om of werden ernstig verwond** in een verkeersongeval. Tegenover 1998 is dit een daling met 6,9%.

Vooraf het aantal dode kinderen, als inzittende van een personenauto, daalde.

In 1999 kwamen 12 kinderen om in het verkeer tegenover 20 in 1998.

Bij kinderen van 5 tot 9 jaar is er een daling (-12,4%) en van 10 tot 14 jaar is er een stijging (+5,3%) van het aantal dode en ernstig gewonde kinderen. In 1999 kwamen 233 kinderen van 5 tot en met 9 jaar om of werden ernstig gewond in een ongeval, waarvan 21 omgekomen kinderen. 376 kinderen van 10 tot en met 14 jaar kwamen om of werden ernstig gewond, waarvan 32 omgekomen kinderen (zie tabel 5.23).

Verkeersslachtoffers

Leeftijd	Voetganger	Bestuurder fiets, brom- fiets, motor- fiets, personenauto	Inzittende personen- auto	Andere	Totaal
----------	------------	---	---------------------------------	--------	--------

0 - 4 jaar

1998	30	5	87	9	131
1999	44	2	64	12	122
<i>waarvan doden</i>					
<i>binnen 30 dagen</i>	4	1	6	1	12

---

5 - 9 jaar

1998	94	43	111	18	266
1999	66	42	116	9	233
<i>waarvan doden</i>					
<i>binnen 30 dagen</i>	3	3	15	0	21

---

10 - 14 jaar

1998	80	166	94	17	357
1999	71	164	103	38	376
<i>waarvan doden</i>					
<i>binnen 30 dagen</i>	7	13	9	3	32

5.23 Verkeersslachtoffers - Aantal doden binnen 30 dagen en ernstig gewonden (= opname in ziekenhuis voor meer dan 24 uur noodzakelijk) onder de 15 jaar en aard van de weggebruiker (het Rijk)

Bron: Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid - Gegevens NIS

6. Kindermishandeling

In de zes vertrouwenscentra kindermishandeling werden in 2000 in totaal 4918 **meldingen** van concrete gevallen van mishandeling of verwaarlozing bij minderjarigen genoteerd. Hierbij waren 6917 minderjarigen betrokken (zie tabel 5.24).

In vergelijking met 1999 daalde het aantal meldingen met 10,7%. Ten opzichte van het aantal meldingen in 1998 is er echter een lichte stijging (+2,6%). 1999 was blijkbaar een jaar met uitzonderlijk veel meldingen en 2000 sluit eerder aan bij de licht stijgende lijn sinds 1995 (zie grafiek 5.25).

In 2000 bedroeg het **aantal gemelde kinderen per 10 000** kinderen 54,4 (voor het Vlaams Gewest). In grafiek 5.26 wordt de evolutie per 10 000 weergegeven sinds 1995. Deze grafiek bevestigt de forse stijging in 1999 en de daling in 2000. 1999 buiten beschouwing gelaten, is er sinds 1995 een lichte stijging van het aantal gemelde kinderen.

Het relatieve aantal kinderen dat in 2000 per 10 000 kinderen gemeld wordt, verschilt naar gelang van de provincie. Het is het hoogst in de provincie Antwerpen (59,7 op 10 000) en het laagst in de provincie Limburg (37,9 op 10 000) (zie tabel 5.27).

In alle centra, met uitzondering van het centrum in Brussel, was er, vergeleken met 1999, een daling van het aantal meldingen. De daling verschilt echter per centrum. De daling was het grootst in de centra van Antwerpen, Leuven en Hasselt (telkens ruim 15%). Ook de centra van Gent en Brugge kenden een relatief sterke daling (respectievelijk met 9,2% en 5,5%). In Brussel was er een stijging met 10,7%.

Meldingen

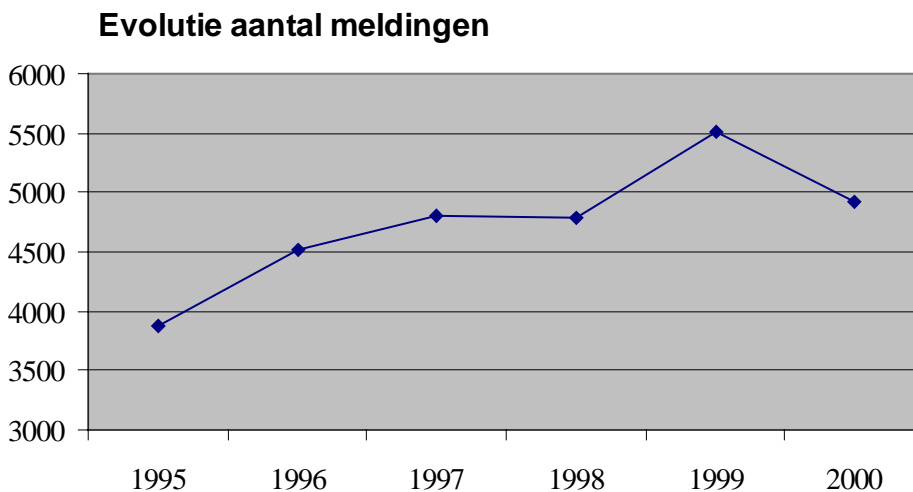
	1999	2000*
Aantal meldingen	5 509	4 918
Aantal betrokken kinderen	7 494	6 917

5.24 Aantal meldingen van kindermishandeling of -verwaarlozing

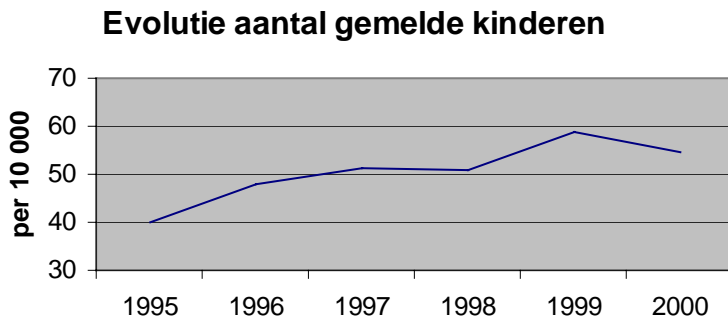
Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

* Voorlopige cijfers

5.25 Evolutie van het aantal meldingen van mishandeling of verwaarlozing sinds 1995

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

5.26 Kindermishandeling: evolutie van het aantal gemelde kinderen per 10.000 kinderen onder de 18 jaar

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

---

Aantal gemelde kinderen per 10 000

	1999	2000
Antwerpen	66,8	59,7
Vlaams-Brabant	60,7	52,6
West-Vlaanderen	52,9	49,8
Oost-Vlaanderen	66,4	63,1
Limburg	36,5	37,9
Vlaams Gewest	58,8	54,4

5.27 Kindermishandeling: aantal gemelde kinderen per 10 000 kinderen onder de 18 jaar in het Vlaams Gewest en volgens provincie

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling

Bij 1866 kinderen, of 27,0% van de gemelde kinderen, signaleerden de melders **lichamelijke mishandeling of verwaarlozing**. Er is ten opzichte van 1999 een daling van het aantal kinderen dat wordt gemeld voor lichamelijke mishandeling of verwaarlozing.

Hetzelfde geldt voor de kinderen die gesignaleerd werden voor **seksueel misbruik** (1734 kinderen of 25,0%). Bij twee op de drie van deze (vermoedelijk) seksueel misbruikte kinderen geeft de melder al onmiddellijk aan dat de dader tot de familie behoort (incest); bij een op de drie gaat het ofwel om extrafamiliaal misbruik, of is de relatie tussen de dader en het slachtoffer onbekend.

Bij 1329 kinderen of 19,2% signaleerde de melder **emotionele mishandeling of**

verwaarlozing. Vergeleken met vorig jaar is dit een stijging met bijna 2% (zie tabel 5.28).

45,9% van de meldingen was afkomstig uit de primaire omgeving van het kind; het ging vooral om meldingen door de moederfiguur (16,9% van het totale aantal meldingen), door andere gezins- of familieleden (9,9%), door buren of kennissen (9,0%), door de vaderfiguur (6,7%) of door het slachtoffer zelf (1,6%).

52,1% van de meldingen kwam van professionelen (18,1% van hulpverleners uit de gezondheidszorg, 10,8% vanuit welzijnsorganisaties en 17,8% vanuit de school of een voorschoolse voorziening).

Gemelde problematiek			
	1999	2000*	
	%	Aantal	%
Lichamelijke mishandeling	17,0	1 105	16,0
Lichamelijke verwaarlozing	12,0	761	11,0
<i>Totaal lichamelijke mishandeling en verwaarlozing</i>	<i>29,0</i>	<i>1 866</i>	<i>27,0</i>
Emotionele mishandeling	9,7	733	10,6
Emotionele verwaarlozing	7,8	596	8,6
Münchhausen syndrome by proxy	0,3	21	0,3
Seksueel misbruik: incest	18,6	1 151	16,6
Seksueel misbruik: geen incest, onbekend of het incest is	7,9	583	8,4
<i>Totaal seksueel misbruik</i>	<i>26,5</i>	<i>1 734</i>	<i>25,0</i>
Risicosituatie mishandeling/verwaarlozing	14,7	1 012	14,6
Onduidelijke problematiek, twijfel	6,5	536	7,8
Verwerkingsproblematiek t.g.v. vroegere mishandeling/verwaarlozing	1,8	114	1,7
Geen mishandeling, ander probleem	3,7	305	4,4
Totaal	100,0	6 917	100,0

5.28 Kindermishandeling: gemelde kinderen naar gelang van de belangrijkste gemelde problematiek

Bron: Kind en Gezin - Registratie bij de vertrouwenscentra kindermishandeling
* Voorlopige cijfers

7. De Europese context

7.1. Levensverwachting bij de geboorte

Met een levensverwachting bij de geboorte van 75,4 jaar voor de mannen en 81,1 jaar voor de vrouwen scoort het Vlaams Gewest zeer goed. In het Vlaams Gewest is de levensverwachting voor de mannen het hoogst. Bij de vrouwen ligt de levensverwachting alleen hoger in Zweden (zie tabel 5.29).

Levensverwachting bij geboorte					
		1990	1995	1997	1998
Mannen					
Vlaams Gewest	NB		74,6	75,5	75,4
België		72,7	73,4	74,3	74,4
Duitsland		72,0	73,3	74,0	74,5
Frankrijk		72,7	73,9	74,6	74,6
Groot-Brittannië		72,9	74,0	74,7	74,8
Italië		73,6	74,9	74,9	
Nederland		73,8	74,6	75,2	75,2
Zweden		70,9	72,8	73,4	73,5
Vrouwen					
Vlaams Gewest	NB		80,8	81,5	81,1
België		79,4	80,2	80,6	80,5
Duitsland		78,4	79,7	80,3	80,6
Frankrijk		80,9	81,9	82,2	
Groot-Brittannië		78,5	79,2	79,5	79,7
Italië		80,1	81,3	81,1	
Nederland		80,9	80,4	80,5	80,6
Zweden		80,4	81,4	81,8	81,9

5.29 Levensverwachting van mannen en vrouwen bij de geboorte in enkele Europese landen sinds 1990

Bron: Eurostat, Key data on health 2000

NB: niet beschikbaar

7.2. Keizersneden

Met ongeveer 162 keizersneden per 1000 levendgeborenen bevindt Vlaanderen zich in een middenpositie. In Nederland en Zweden ligt het aandeel keizersneden heel wat lager. Duitsland, Frankrijk en Groot-Brittannië hebben een cijfer dat vergelijkbaar is met Vlaanderen. In Italië ligt het aandeel keizersneden veel hoger; het bedraagt 264 per 1000 levendgeborenen (zie tabel 5.30).

Keizersneden						
	1990	1995	1996	1997	1998	1999
Vlaanderen*	97,8	142,9	146,9	153,0	157,2	162,5
België	104,5					
Duitsland	157,0	172,4	176,1	181,4		
Frankrijk	126,9	158,0				
Groot-Brittannië	112,8**	NB	141,5			
Italië	207,9	NB	NB	264,1		
Nederland	74,1	96,5	100,6	103,9		
Zweden	107,9	120,0	117,3			

5.30 Aantal keizersneden per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen

Bronnen: Studiecentrum voor Perinatale Epidemiologie

Eurostat, Key data on health 2000

* Betreft Vlaams Gewest en een Nederlandstalige kraamkliniek in Brussel

** Betreft 1991

NB: niet beschikbaar

7.3. Sterfte

De **kindersterfte** in het Vlaams Gewest is aanzienlijk gedaald tegenover 1990. Hiermee is het Vlaams Gewest op het niveau gekomen van andere Europese landen met een goede score inzake kindensterfte. Alleen Zweden doet merkkelijk beter (zie tabel 5.31). Ook inzake het **perinatale-sterftecijfer**, of de sterfte van kinderen tijdens de eerste zeven dagen samen met het aantal doodgeborenen, sluit het Vlaams Gewest aan bij de landen met een goed resultaat (zie tabel 5.32).

Kindersterfte

	1990	1995	1997	1998	1999
Vlaams Gewest	8,6	5,9	4,9	5,1	
België	6,6	5,8	5,4	5,2	5,3
Duitsland	7,1	5,3	4,9	4,6	
waarvan voormalige BRD	7,1	5,3	4,8	4,6	
Frankrijk	7,4	4,9	4,7	5,2	4,8
Groot-Brittannië	8,0	6,2	5,9	5,7	5,8
Italië	8,2	6,2	5,6	5,5	5,2
Nederland	7,1	5,4	5,0	5,2	5,2
Zweden	6,0	4,1	3,6	3,5	3,4

5.31 Kindersterfte: aantal sterfgevallen van kinderen beneden de leeftijd van één jaar per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Council of Europe, Recent demographic developments in Europe 2000

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gezondheidsindicatoren

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Geboorte, perinatale sterfte en kindersterfte, 1990-1992

Perinatale sterfte*					
	1990	1995	1996	1997	1998
Vlaams Gewest	8,4	7,7	7,0	7,2	6,6
België	8,9	7,2			
Duitsland	6,3	6,8	6,8	6,5	
Frankrijk	8,3	7,4	7,4		
Groot-Brittannië	8,1	NB	8,7		
Italië	10,5	7,1			
Nederland	9,6	8,0	8,4	7,9	
Zweden	6,5	5,5	NB	5,4	

5.32 Perinatale-sterftecijfer per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen sinds 1990

Bronnen: Eurostat, Key data on health 2000

NIS, Bevolkingsstatistieken

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gezondheidsindicatoren

* per 1000 levendgeborenen

NB: niet beschikbaar

7.4. Wiegendood

Het meest recente overzicht dat beschikbaar is, is dat over 1996 (zie tabel 5.33).

Zoals in het Vlaams Gewest is ook in Wallonië het aantal gevallen van wiegendood sinds 1993 opmerkelijk gedaald. Het aantal gevallen ligt evenwel nog heel wat hoger dan in Nederland (zie grafiek 5.34).

Wiegendood

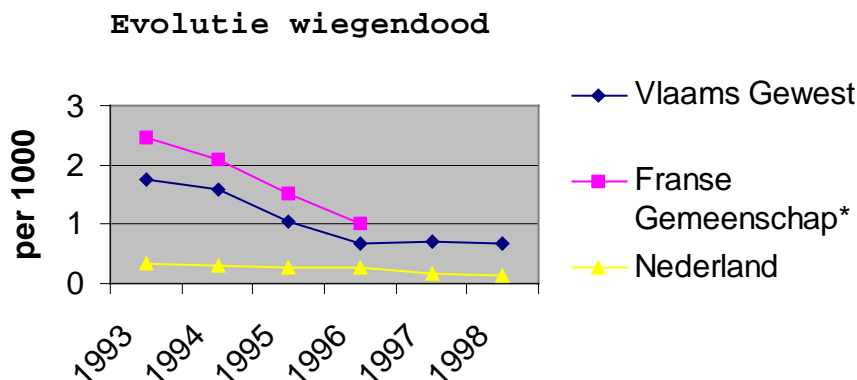

Vlaams Gewest	0,69
Duitsland	0,87
Frankrijk	0,61
Groot-Brittannië	0,61
Italië	0,10
Nederland	0,17
Zweden	0,35

5.33 Aantal gevallen van wiegendood per 1000 levendgeborenen in enkele Europese landen in 1996

Bron: Eurostat, Key data on health 2000

5.34 Aantal gevallen van wiegendood per 1000 levendgeborenen sinds 1993

Bronnen: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gezondheidsindicatoren

Ministère de la Communauté Française

Centraal Bureau voor de Statistiek, Nederland

* Franse Gemeenschap zonder Brussel

7.5. Aangeboren afwijkingen

De Eurocat-registratie van aangeboren afwijkingen tot 1 jaar loopt in een aantal landen.

In tabel 5.35 worden de gegevens van het register in Antwerpen vergeleken met de gegevens van alle Eurocat-registers die volledig werken volgens de Eurocat-richtlijnen. Het betreft 16 registers.

Verschillen doen zich voor op het vlak van pylorusstenose, cardiovasculaire, uro-genitale en chromosomale afwijkingen. Pylorusstenose komt in Antwerpen beduidend meer voor dan in de andere registrerende regio's. Verder is er een lager aantal urogenitale afwijkingen en zijn er iets minder cardiovasculaire en chromosomale afwijkingen.

Aangeboren afwijkingen tot 1 jaar

	Antwerpen 1999	Eurocat-gemiddelde over 1990-94
Hart- en bloedvatenstelsel	45,7	58,7
Ledematen	41,2	46,8
Zenuwstelsel	18,1	22,0
<i>waarvan neurale buis</i>	6,2	10,1
<i>hydrocefalie</i>	3,4	5,0
Spijverteringsstelsel, uitgezonderd pylorusstenose	18,1	13,9
Pylorusstenose	42,3	5,9
Intern urogenitaal stelsel	23,1	32,6
Extern urogenitaal stelsel	5,6	14,5
Gespleten lip	5,6	8,9
Gespleten verhemelte	5,6	6,4
Omfalocèle	1,7	2,5
Gastroschisis	1,7	1,3
Metabole stoornissen	5,1	*
Chromosomale afwijkingen	22,0	28,9
<i>waarvan syndroom van Down</i>	12,4	16,8

5.35 Geregistreeerde aangeboren afwijkingen tot 1 jaar in de Eurocat-registers

Bron: Eurocat, Provinciaal Instituut voor Hygiëne, Antwerpen

* *Metabole stoornissen worden alleen in het Eurocat-register van Antwerpen geregistreerd*

7.6. Sterfgevallen wegens een ongeval

Zowel het aantal doden als gevolg van een ongeval als het aantal verkeersdoden ligt in België aan de hoge kant. Alleen in Duitsland en Frankrijk ligt bij de 1 tot 4-jarigen het aantal doden als gevolg van een ongeval nog hoger (zie tabellen 5.36 en 5.37).

Sterfgevallen wegens ongeval			
	1 tot 4-jarigen	5 tot 9-jarigen	10 tot 14-jarigen
België	9,8	8,1	9,6
Duitsland	11,1	7,1	7,3
Frankrijk	12,0	7,3	8,4
Groot-Brittannië	7,3	4,6	6,4
Italië	5,9	4,7	7,6
Nederland	8,4	5,0	6,6
Zweden	5,6	4,5	5,5

5.36 Aantal sterfgevallen als gevolg van een ongeval per 100 000 kinderen in enkele Europese landen in de periode 1991-1995, naar leeftijd

Bron: UNICEF, *Child deaths by injury in rich nations*, INNOCENTI Report Card, 2001

Verkeersdoden	
België	4,3
Duitsland	3,6
Frankrijk	3,8
Groot-Brittannië	2,9
Italië	3,3
Nederland	3,4
Zweden	2,5

5.37 Aantal verkeersdoden per 100 000 kinderen van 1 tot 14 jaar in enkele

Europese landen in de periode 1991-1995

Bron: UNICEF, *Child deaths by injury in rich nations*, INNOCENTI Report Card, 2001

Hoofdstuk 6.

Gezond en veilig leven?

De levenswijze van mensen bepaalt voor een groot deel hun gezondheidstoestand en dit al vanaf de prille jaren. Goede voorbeelden hiervan voor het jonge kind zijn borstvoeding, veilig slapen, voeding, vaccinatie, geneesmiddelengebruik en passief roken.

1. Borstvoeding en flesvoeding in de eerste levensmaanden

Borstvoeding is ongetwijfeld de natuurlijkste en de gezondste voeding. De voordelen voor de gezondheid van de baby en de moeder zijn overduidelijk. Naast het feit dat borstvoeding een grotere biologische waarde heeft en beter verteert, beschermt borstvoeding ook tegen infecties, biedt ze het kind een langduriger bescherming tegen kinderziektes en draagt ze bij tot het voorkómen van allergie.

In onze samenleving is borstvoeding niet zo vanzelfsprekend. Er zijn praktische bezwaren ...

In Vlaanderen krijgt 63% van de pasgeboren kinderen als **startvoeding** borstvoeding. Tegenover 1999 is er een toename met 2%.

Naar gelang van de **provincie** verschilt het percentage kinderen dat borstvoeding krijgt. In de provincie West-Vlaanderen ligt het percentage heel wat lager en bedraagt het maar 52,4%. Ook in de provincie Oost-Vlaanderen ligt het lager. In de provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en Limburg krijgt meer dan 65% van de pasgeboren kinderen borstvoeding. In alle provincies is er een toename (zie tabel 6.1).

Kinderen van **niet-Belgische origine** krijgen frequenter borstvoeding dan kinderen van Belgische origine: 75% tegenover 59,7%.

Het percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, ligt iets hoger bij **eerstgeborenen** dan bij geborenen van hogere rang. Het aantal eerstgeborenen dat borstvoeding krijgt bedraagt 66,4%; bij de volgende kinderen bedraagt het 60,9% (zie tabel 6.2).

	1999	2000
	%	%
Antwerpen	64,4	66,8
Vlaams-Brabant	66,2	68,4
West-Vlaanderen	50,3	52,4
Oost-Vlaanderen	59,2	61,4
Limburg	64,5	65,4
Vlaams Gewest	61,0	63,0

6.1 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt naar gelang van de provincie

Bron: Kind en Gezin - Ikaros

Borstvoeding naar subgroepen

Kinderen van Belgische origine	59,7
Kinderen van niet-Belgische origine*	75,0
Totaal	63,0
Eerstgeborenen	66,4
Geborenen van hogere rang	60,9
Totaal	63,0

6.2 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, volgens origine en geboortrang - Vlaams Gewest

Bron: Kind en Gezin - Ikaros

* Kinderen waarvan de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had

Optimalisering van de zuigelingenvoeding is een belangrijk aandachtspunt voor Kind en Gezin. Onderzoek naar de voedingspraktijken is essentieel voor het doen slagen van programma's tot optimalisering van de zuigelingenvoeding. Nog in 2001 zal er binnen Kind en Gezin een wetenschappelijk onderzoek van start gaan. In afwachting is er alleen informatie beschikbaar uit beperkte studies.

Een onderzoek* in Hasselt in 1997 heeft uitgewezen dat in alle **flesvoeding** die is opgestart vanaf de geboorte tot de leeftijd van 2 maanden, het aandeel partieel gehydrolyseerde melken ongeveer 16% bedroeg; het aandeel van sojavoedingen bedroeg 9,5% en dat van extensief gehydrolyseerde melken 4,5%. Verandering van voeding blijkt ook zeer frequent voor te komen: op de leeftijd van 2 maanden kreeg nog slechts 34% dezelfde voeding als bij de geboorte; 33% veranderde eenmaal, 19% tweemaal en 13% minstens driemaal. 11% van alle veranderingen betrof de overschakeling van een wei-geadapteerde kunstvoeding naar een andere.

* Bron: M. Raes, Dienst Kinder- en Jeugdgeneeskunde, Virga Jesseziekenhuis, Hasselt

2. Gezonde voeding na het eerste levensjaar?

Hoe is het gesteld met de eetgewoonten van jonge kinderen? Gezonde voedingsgewoonten worden gemeten aan de hand van de frequentie van het gebruiken van een ontbijt en een warme maaltijd, en aan de hand van de consumptie van voedingsproducten zoals vlees, vis, groenten, vers fruit, melk, bruin brood, vetstof en het niet eten of drinken van snacks of gesuikerde dranken.

Bij bijna 1 op de 10 kinderen vanaf 3 jaar is het **dagelijks ontbijt** niet de regel. Vooral vanaf 6 jaar is er een aanzienlijk aantal kinderen dat nooit of uiterst zelden een ontbijt gebruikt (zie tabel 6.3).

Ontbijt			
	1-3 jaar	3-6 jaar	6-12 jaar
Minder dan 1 - 2 keer per week	1,5	0,0	5,6
1 - 2 keer per week	0,5	1,8	5,0
3 - 5 keer per week	0,5	8,5	3,3
6 - 7 keer per week	97,5	89,7	86,1
Totaal	100,0	100,0	100,0

6.3 Kinderen van 1 tot 12 jaar volgens het aantal keren per week dat zij een ontbijt gebruiken

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur - verwerking Kind en Gezin

Ruim 9 op de 10 kinderen van 1 tot 3 jaar en van 6 tot 12 jaar gebruiken dagelijks of bijna dagelijks een **warme maaltijd** met groenten. Dit percentage ligt lager (80%) bij de kinderen van 3 tot 6 jaar (zie tabel 6.4).

Warme maaltijd			
	1-3 jaar	3-6 jaar	6-12 jaar
Minder dan 1 - 2 keer per week	1,5	1,5	0,3
1 - 2 keer per week	0,6	0,5	0,4
3 - 5 keer per week	5,4	17,3	7,0
6 - 7 keer per week	92,6	80,7	92,3
Totaal	100,0	100,0	100,0

6.4 Kinderen van 1 tot 12 jaar volgens het aantal warme maaltijden met groenten per week

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur - verwerking Kind en Gezin

In tabel 6.5 beschrijven we de consumptie van een aantal voedingsproducten. De consumptie van **groenten en vers fruit** is zeker voor verbetering vatbaar. Bij kinderen van 3 tot 6 jaar en van 6 tot 12 jaar zijn er heel wat die niet elke dag vers fruit eten (respectievelijk 25 en 31%). Heel wat kinderen boven de 3 jaar eten minder dan 2 porties groenten of vers fruit per dag (bijna 50%). Voor de consumptie van **melk** gelden andere richtlijnen naargelang het om zeer jonge kinderen dan wel om wat oudere kinderen gaat: onder de 5 jaar wordt volle melk aangeraden; boven de 5 jaar halfvolle melk. De dagelijkse consumptie van melk met een verlaagd vetgehalte door 52% van de kinderen van 1 tot 3 jaar is ongezond; de consumptie van volle melk door 30% van de kinderen van 6 tot 12 jaar beantwoordt evenmin aan de richtlijnen voor gezonde voeding. De consumptie van **bruin brood** is zeker voor verbetering vatbaar. Nog ongeveer de helft van de kinderen eet meestal wit brood. Voor kinderen beneden de 5 jaar mag **vet** in de voeding niet worden beperkt. Boterhammen moeten worden besmeerd met margarine (en geen boter) en de

maaltijden moeten worden bereid met margarine of olie. Uit tabel 6.5 blijkt dat uit dit oogpunt de voeding van heel wat kinderen van 1 tot 3 jaar als ongezond kan worden bestempeld: er wordt geen vetstof gesmeerd op de boterham (55,1%); er wordt boter op gesmeerd (14,7%). Wat betreft het bereiden van de maaltijd blijkt dat slechts bij een beperkt aantal van deze kinderen geen vetstof wordt toegevoegd (5,5%), maar dat bij nogal wat kinderen (11,5%) boter wordt toegevoegd.

Snacks en gezoete dranken worden zeer frequent geconsumeerd: bij kinderen van 1 tot 3 jaar gebruikt 60% dit dagelijks, bij oudere kinderen is dit zelfs ongeveer 90%.

Voeding			
	1-3 jaar	3-6 jaar	6-12 jaar
<u>Consumptie van vlees of gevogelte</u>			
Minder dan 1x per week	1,4	0,0	0,0
Minstens 1x per week	20,3	23,7	9,9
(Bijna) elke dag	78,3	76,3	90,1
<u>Consumptie van vis</u>			
Minder dan 1x per week	47,9	20,5	29,8
Minstens 1x per week	52,1	79,5	69,9
(Bijna) elke dag	0,0	0,0	0,3
<u>Consumptie van vers fruit</u>			
Minder dan 1x per week	4,7	7,1	7,0
Minstens 1x per week	11,7	18,1	24,1
(Bijna) elke dag	83,6	74,8	68,9
<u>Consumptie van groenten of vers fruit</u>			
Minder dan 2 porties per dag	27,5	48,8	49,9
2 porties of meer per dag	72,5	51,2	50,1
<u>Consumptie van melkproducten met verlaagd vetgehalte</u>			
Minder dan 1x per week	40,0	36,7	32,7
Minstens 1x per week	8,2	7,6	11,2
(Bijna) elke dag	51,9	55,7	56,0
<u>Consumptie van volle melkproducten</u>			
Minder dan 1x per week	63,7	57,5	60,7
Minstens 1x per week	4,3	3,0	9,7
(Bijna) elke dag	32,0	39,5	29,6

Consumptie van brood

Meestal wit brood	44,8	51,6	42,6
Meestal bruin brood	55,2	48,4	57,5

Gebruik van vetstof op brood

Geen	55,1	24,3	30,7
Boter	14,7	20,9	21,9
Margarine	21,7	33,5	24,8
Dieetmargarine	8,5	18,0	21,4
Andere	0,0	3,2	1,3

Gebruik van vetstof bij het koken

Geen	5,5	0,0	0,8
Boter	11,5	17,4	12,4
Margarine	57,4	52,5	57,9
Olie	18,7	20,3	14,5
Andere	0,0	0,0	0,6
Boter en margarine	4,3	4,7	2,1
Margarine en olie	2,6	3,9	6,7
Dieetproduct	0,0	1,2	5,0

Consumptie van snacks of gezoete dranken

Minder dan 1x per week	22,6	2,8	1,5
Minstens 1x per week	17,8	6,6	10,0
(Bijna) elke dag	59,6	90,7	88,5

6.5 Kinderen van 1 tot 12 jaar volgens het gebruik van een aantal voedingsproducten

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur - verwerking Kind en Gezin

3. Veilig slapen

Het risico op wiegendood (zie ook hoofdstuk 5, punt 3.2) kan sterk worden verminderd door enkele zeer eenvoudige maatregelen. Een eerste punt is de slaaphouding van de baby. Er wordt aanbevolen om de baby altijd op de rug te slapen te leggen. De temperatuur is een belangrijk aandachtspunt, met zowel een advies over de ideale (slaap)kamertemperatuur als over kleding en bedekking (gebruik van donsdeken en hoofdkussens wordt afgeraden). Verder is het raadzaam om de baby daar te laten slapen waar hij zoveel mogelijk in het oog kan worden gehouden. Ook roken is een belangrijk aandachtspunt (zie ook punt 7).

De adviezen worden in Vlaanderen al vrij goed opgevolgd en er is een opmerkelijke verbetering vast te stellen sinds 1994, het jaar waarin Kind en

Gezin van start ging met systematisch advies over "Veilig slapen".

In het najaar 2000 sliep al 61% van de kinderen onder de 10 maanden altijd op de rug. Zijlig blijft evenwel nog vrij frequent bij kinderen onder de 3 maanden. Bijna 78% van de moeders met een kind onder de 10 maanden volgt het advies op om geen donsdeken te gebruiken. De (slaap)kamertemperatuur overdag blijft ongunstig, met ruim de helft van de kinderen die slaapt bij een te hoge kamertemperatuur. De raad om het kind overdag in de woonkamer te slapen te leggen, wordt door ruim 55% opgevolgd. 's Nachts blijft de voorkeur uitgaan naar de eigen slaapkamer terwijl slapen in de kamer van de ouders wordt aanbevolen (zie tabel 6.6).

Slaapsituatie			
	1994	1995	2000
<u>Slaaphouding</u>			
Altijd op de rug	29,6	45,1	61,2
Altijd op de zij	26,8	23,7	10,0
Altijd op de buik	20,7	9,0	4,3
Andere	22,9	22,1	24,5
<u>Gebruik donsdeken 's nachts</u>			
Nooit donsdeken	30,8	45,0	77,9
<u>Gebruik hoofdkussen</u>			
Nooit hoofdkussen	87,6	90,5	91,6
<u>(Slaap)kamertemperatuur overdag</u>			
Lager dan ideale temperatuur	8,6	7,6	3,2
Ideale temperatuur	40,8	44,5	45,4
Hoger dan ideale temperatuur	50,6	47,9	51,4
<u>Slaapplaats overdag</u>			
Woonkamer	48,6	52,0	55,9
Eigen slaapkamer	38,0	36,8	33,5
<u>Slaapplaats 's nachts</u>			
Eigen slaapkamer	59,7	59,7	64,6
Slaapkamer ouders	28,2	28,4	29,8
Andere	12,2	11,9	5,7
<u>Toezicht</u>			
Ouder gaat steeds kijken na hevige huilbui	69,5	73,8	73,3

Roken

Er wordt gerookt in de woning	NB	NB	14,6
Er wordt gerookt in de woning in aanwezigheid kind	NB	NB	7,5

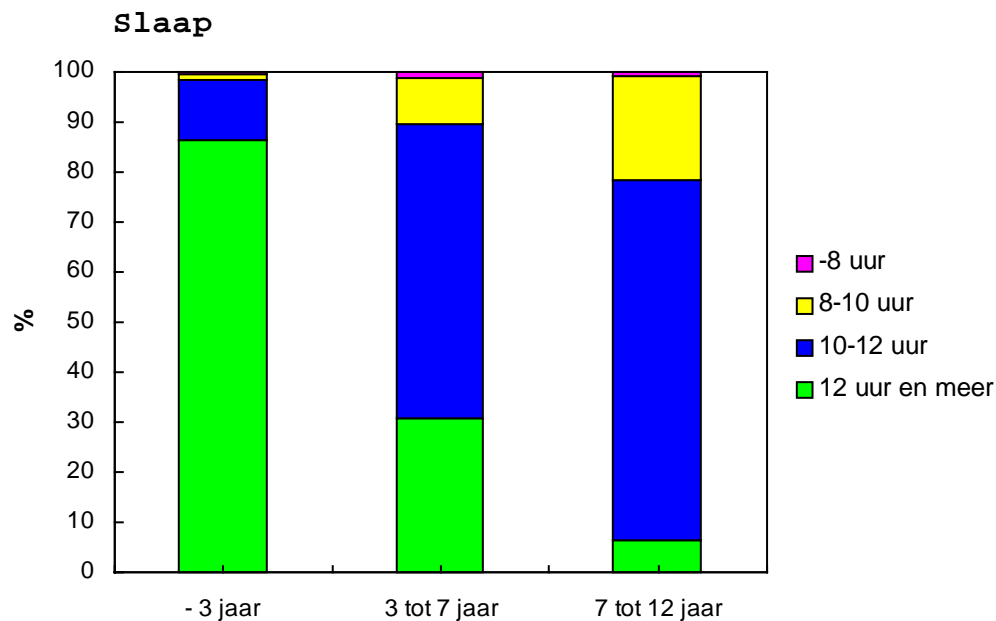
6.6 De slaapsituatie van kinderen onder de 10 maanden (alleen eerstgeborenen)

Bron: Kind en Gezin - enquêtes naar de slaapsituatie van het jonge kind, 1994, 1995 en 2000

NB: niet beschikbaar

4. Slapen kinderen voldoende?

Naarmate kinderen ouder worden, neemt het aantal uren slaap af. Tijdens de eerste levensjaren is een slaapduur van meer dan 12 uren het frequentst; van 3 tot 7 jaar en van 7 tot 12 jaar is dit 10 tot 12 uren en vanaf het zevende levensjaar zijn er daarenboven ook heel wat kinderen die tussen 8 en 10 uren slapen (zie grafiek 6.7).

6.7 Kinderen onder de 12 jaar: aantal uren dat het kind per dag slaapt volgens leeftijd (percentage)

Bron: Panelstudie Belgische Huishoudens - Observatiejaar 1998. Bewerking voor Kind en Gezin

5. Vaccinatiegraad

Vaccinatie is een van de belangrijkste en meest succesvolle instrumenten in de bescherming tegen kinderziektes.

Het algemeen aanvaarde vaccinatieprogramma voor jonge kinderen in Vlaanderen omvat de vaccinatie tegen poliomyelitis, tegen difterie-tetanus-pertussis, tegen Haemophilus influenzae type b, tegen hepatitis B en tegen mazelen-bof-rubella.

In Vlaanderen wordt het vaccinatiebeleid uitgevoerd door verschillende instanties, zonder dat er (tot nu toe) een volledige centrale registratie is van de toegediende vaccins.

In 1999 werd de vaccinatiegraad bepaald door het bevragen van een aselechte steekproef. Op basis van een steekproefonderzoek is de vaccinatiegraad in Vlaanderen bekend bij kinderen van 18 tot 24 maanden.

De vaccinatiegraad van polio is goed, alsook die van DTP, met uitzondering van de herhalingsvaccinatie (DTP4). Voor Hib, hepatitis B en mazelen-bof-rubella ligt de vaccinatiegraad te laag (zie tabel 6.8).

Vaccinatiegraad*

Poliomyelitis

Polio 1	99,2
Polio 2	98,9
Polio 3	96,2

Difterie-Tetanus-Pertussis

DTP 1	95,7
DTP 2	95,4
DTP 3	94,5
DTP 4	89,2

Haemophilus influenzae type b

Hib 1	85,5
Hib 2	84,4
Hib 3	82,6
Hib 4	73,9

Hepatitis B

Hep 1	74,2
Hep 2	73,4

Hep 3	68,4
Hep 4	15,1

Mazelen-bof-rubella

MBR	83,4
-----	------

6.8 Vaccinatiegraad bij kinderen van 18 tot 24 maanden in Vlaanderen - 1999

Bron: Vaccinatiegraad in Vlaanderen, VUB - UIA

* per 100 kinderen

6. Geneesmiddelengebruik

In het algemeen gaat het geneesmiddelengebruik in België sinds 1980 in stijgende lijn.

Ook bij jonge kinderen is het geneesmiddelengebruik aanzienlijk. Ongeveer 23% van de kinderen (Vlaams Gewest) nam in een periode van 2 weken waarover werd nagevraagd, **voorgeschreven geneesmiddelen** in. Naarmate het kind ouder wordt daalt dit, van 32% bij kinderen jonger dan 1 jaar tot 18% bij kinderen van 6 tot 12 jaar (zie tabel 6.9).

Geneesmiddelengebruik

---

0 jaar	32,3
1 - 3 jaar	27,3
3 - 6 jaar	23,1
6 - 12 jaar	18,4
<hr/>	
Totaal	22,6

6.9 Percentage kinderen dat voorgeschreven geneesmiddelen innam in een periode van 2 weken - Vlaams Gewest

Bron: Gezondheidsenquête 1997, Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid Louis Pasteur - verwerking Kind en Gezin

7. Een rookvrije omgeving voor het jonge kind?

De kwalijke gevolgen van actief roken voor de volksgezondheid zijn welbekend. Verschillende onderzoeken hebben ook de risico's van passieve blootstelling aan tabaksrook afdoende aangetoond. Het gaat om een verhoogde kans op longkanker, om irritatie van het slijmvlies van de ogen en van de luchtwegen, met als

symptomen hoesten, astma en - zij het minder duidelijk - een invloed op cardiovasculaire aandoeningen. Voor jonge kinderen komt daar nog een verhoogd risico op wiegendood en duidelijker respiratoire effecten bij.

Een aselechte steekproef van 2000 gezinnen met een eerstgeboren kind onder de 10 maanden werd in december 2000 bevroegd. Uit deze bevraging blijkt dat 7,5% van de kinderen in de eigen woning wordt blootgesteld aan rook. In 5,6% van de gevallen gaat het om rokende ouders; in 1,9% gaat het alleen om rokende bezoekers. 12,3% van de jonge kinderen wordt buitenshuis blootgesteld aan rook (zie tabel 6.10).

Vaders roken iets vaker in aanwezigheid van hun kind dan moeders (zie tabel 6.11).

Kinderen met een "jonge" moeder - jonger dan 25 jaar - worden vaker blootgesteld aan rook. Er is ook een tendens naar frequenter passief roken van kinderen met een moeder die technisch of beroepsonderwijs volgde.

Hieruit mag zeker niet worden afgeleid dat slechts een zeer beperkt aantal vaders en moeders van jonge kinderen actieve rokers zijn.

In dezelfde bevraging werd ook nagegaan of er in de woning wordt gerookt en door wie. 7,7% van de moeders en 10,3% van de vaders roken in de woning (zie tabel 6.12 en 6.13).

Passief roken

Ja, door rokende ouders al of niet gecombineerd	
met rokende bezoekers en rokende anderen op andere plaatsen	5,6
Ja, alleen door rokende bezoekers al of niet gecombineerd met	
rokende anderen op andere plaatsen	1,9
Ja, alleen door rokende anderen op andere plaatsen	12,3
Nee	80,3
<hr/>	
Totaal	100,0

6.10 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat passief rookt (alleen eerstgeborenen) in het Vlaams Gewest - 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

Passief roken: wie rookt?

Alleen moeder	0,4
Alleen vader	1,3
Moeder en vader	1,3
Moeder en andere	0,5
Vader en andere	0,8
Moeder, vader en andere	1,1

<i>Totaal rokende moeder</i>	<i>3,3</i>
<i>Totaal rokende vader</i>	<i>4,5</i>

Alleen andere inwonende personen	0,4
Alleen bezoekers en andere inwonende personen	1,9
Alleen bezoekers of andere personen in de woning	1,9
Alleen andere op andere plaatsen	12,3

6.11 Wie rookt in aanwezigheid van het kind? - percentage van de totale groep kinderen (eerstgeboren kinderen onder de 10 maanden) - 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

Roken in de woning

Ja	14,6
Nee	85,4

Totaal	100,0

6.12 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat woont in een woning waarin wordt gerookt (alleen eerstgeborenen) - 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

Roken in de woning: wie rookt?

Alleen moeder	1,6
Alleen vader	4,4
Moeder en vader	4,3

Moeder en andere	0,6
Vader en andere	0,4
Moeder, vader en andere	1,2

Totaal rokende moeder	7,7
Totaal rokende vader	10,3

Alleen andere inwonende personen	0,4
Bezoekers of andere personen in de woning	1,8

6.13 Percentage kinderen onder de 10 maanden dat woont in een woning waarin wordt gerookt (alleen eerstgeborenen) - 2000

Bron: Kind en Gezin, De slaapsituatie van het jonge kind in Vlaanderen, 2000

8. De Europese context

8.1. Borstvoeding

Hoewel borstvoeding is toegenomen, is Vlaanderen zeker geen koploper. Het percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt, ligt hoger in de Franse Gemeenschap en in Nederland. In Groot-Brittannië zou het lager liggen (zie tabel 6.14).

Volgens een rapport van de WHO ligt de prevalentie van borstvoeding in de Scandinavische landen veel hoger. Zo zou in Zweden 90% van de kinderen op de leeftijd van 3 maanden nog borstvoeding krijgen; op de leeftijd van 6 maanden zou dit nog ruim 60% bedragen.

Borstvoeding					
	1990	1995	1998	1999	2000
Vlaams Gewest	NB	NB	59,4	61,0	63,0
Franse Gemeenschap	63,8*	68,5	70,9		
Nederland	70,3	69,1	66,2		
Engeland en Wales		62,0			
Schotland		41,0			

6.14 Percentage kinderen dat als startvoeding borstvoeding krijgt in enkele Europese landen

Bronnen: Kind en Gezin - Ikaros

ONE, Banque de Données Médico-Sociales, rapport 2000

Centraal Bureau voor de Statistiek, Statline, Nederland

BMJ Bookshop.com (Groot-Brittannië)

* betreft 1991

NB: niet beschikbaar

8.2. Vaccinatiegraad

De vaccinatiegraad van polio en DTP is in de meeste Europese landen goed. Voor mazelen zijn er grote verschillen. Het Vlaams Gewest, Duitsland maar vooral Italië scoren laag. In Frankrijk, Nederland, Groot-Brittannië en Zweden ligt de vaccinatiegraad voor mazelen op dezelfde hoogte als die voor polio en DTP (zie tabel 6.15).

Vaccinatiegraad			
	Polio 3	DTP3	Mazelen
Vlaams Gewest	96,3	94,5	83,4
Duitsland	95	95	88
Frankrijk	97	96	97
Groot-Brittannië	96	95	95
Italië	96	95	55
Nederland	97	97	96
Zweden	99	99	96

6.15 Percentage kinderen dat een polio 3, een DTP3 of een mazelenvaccin heeft gekregen

Bronnen: Vaccinatiegraad in Vlaanderen, VUB - UIA

UNICEF, Country Statistics, 1999